

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Struktura spotřebitelské poptávky v České republice

Bc. Iveta Kozáková

**Diplomová práce
2017**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Iveta Kozáková**
Osobní číslo: **E15899**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**
Název tématu: **Struktura spotřebitelské poptávky v České republice**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je v rovině teoretické analyzovat ekonomické přístupy ke spotřebě domácností, v praktické rovině se zaměřit na vývoj výdajů na spotřebu českých domácností s důrazem na analýzu dynamiky změn struktury spotřeby v závislosti na vývoji příjmů jednotlivých kategorií domácností. Vývoj výdajů bude analyzován na základě dostupných dat, s využitím statistických metod měření závislostí a metod zpracování časových řad. Součástí práce bude komparace výdajů na spotřebu v ČR s vybranými zeměmi EU.

Osnova:

- Ekonomické přístupy ke spotřebě domácností.
- Sběr a předzpracování dat.
- Vývoj výdajů na spotřebu českých domácností.
- Aplikace vhodného postupu pro analýzu dynamiky změn struktury spotřeby v závislosti na vývoji příjmů domácností ČR.
- Komparace výdajů na spotřebu s vybranými zeměmi EU.

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

BEVERIDGE, T. A Primer on Macroeconomics. 1. vyd. Business Expert Press, 2013. ISBN 978-1- 60649-423-3

BRČÁK, J. Makroekonomie teorie a praxe. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 223 s. ISBN 978-80- 7380-492- 3

HENDL, J. Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat. 4. rozš. vyd. Praha: Portál, 2012. 734 s. ISBN 978-80- 262-0200- 4

SOUKUP, J., POŠTA, V., NESET, P., PAVELKA, T., DOBRYLOVSKÝ, J. Makroekonomie. Moderní přístup. 2. aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. 518 s. ISBN 978-80- 7261-219- 2

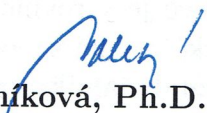
WAWROSZ, P. Reálie k makroekonomii: odborné texty, mediální reflexe, praktické analýzy. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. 469 s. ISBN 978-80- 7357-848- 0

Statistická ročenka České republiky

Zprávy o inflaci ČNB

Český statistický úřad. <<https://www.czso.cz/>>.

Eurostat. <<http://ec.europa.eu/eurostat>>.

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
Ústav ekonomických věd

Datum zadání diplomové práce: 4. září 2016

Termín odevzdání diplomové práce: 28. dubna 2017

doc. Ing. Romana Provozničková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 4. září 2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 15. 6. 2017

Bc. Iveta Kozáková

PODĚKOVÁNÍ:

Především bych ráda poděkovala své vedoucí práce doc. Ing. Jolaně Volejníkové, Ph.D. za její odbornou pomoc a cenné rady při zpracování diplomové práce. Velké díky dále patří mé rodině za projevenou podporu během studia na Univerzitě Pardubice.

ANOTACE

Diplomová práce je zaměřena na strukturu spotřebitelské poptávky v České republice od roku 2006 do roku 2015. V rovině teoretické jsou analyzovány ekonomické přístupy ke spotřebě domácností, v rovině praktické se poté práce zabývá vývojem výdajů na spotřebu českých domácností s důrazem na analýzu dynamiky změn struktury spotřeby dle trvanlivosti, spotřeby dle klasifikace CZ-COICOP a dále spotřeby v závislosti na vývoji příjmů jednotlivých kategorií domácností pomocí analýzy časových řad a ověření těsnosti vztahu veličin. Součástí práce je ověření teoretických závěrů na zpracovaných datech. Struktura spotřebitelské poptávky České republiky je v závěru komparována s vybranými zeměmi Evropské Unie, kterými jsou Slovensko, Velká Británie a Německo.

KLÍČOVÁ SLOVA

Spotřeba, domácnost, disponibilní důchod, výdaje

TITLE

The Structure of Consumer Demand in the Czech Republic

ANNOTATION

This thesis focuses on the structure of consumer demand in the Czech Republic between 2006 and 2015. At a theoretical level, the economic approaches to household consumption are analysed. At a practical level, this thesis discusses the development of consumption expenditure of Czech households, with emphasis on analysing the dynamics of these changes in consumption structure according to their persistence, using CZ-COICOP standard classification and other consumptions dependent on the development in income of different household categories are analysed using time series analysis, and verified through the similarities of their relationship values. Part of this work is to verify the theoretical conclusions on the processed data. To conclude, the structure of consumer demand in the Czech Republic is compared with selected European Union countries, namely Slovakia, Great Britain and Germany.

KEYWORDS

Consumption, household, disposable income, expenditures

OBSAH

ÚVOD	10
1 EKONOMICKÉ PŘÍSTUPY KE SPOTŘEBĚ DOMÁCNOSTÍ.....	12
1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
1.2 POJETÍ SPOTŘEBY V EKONOMICKÝCH TEORIÍCH.....	15
1.2.1 Keynesova teorie spotřeby domácností.....	15
1.2.2 Fisherův model mezičasové volby.....	23
1.2.3 Modigliani-Brumbergova teorie životního cyklu.....	27
1.2.4 Friedmanova teorie permanentního důchodu.....	30
1.3 ENGELOVY ZÁVISLOSTI.....	32
2 ANALÝZA STATISTICKÝCH DAT	34
2.1 ČASOVÉ ŘADY.....	34
2.1.1 Jednorozměrný model časových řad.....	35
2.2 KORELAČNÍ ANALÝZA	38
3 ANALÝZA SPOTŘEBITELSKÉ POPTÁVKY V ČESKÉ REPUBLICE.....	39
3.1 AGREGÁTNÍ SPOTŘEBITELSKÁ POPTÁVKA V ČR.....	41
3.1.1 Vývoj spotřeby domácností od roku 2006 do roku 2015	41
3.1.2 Struktura spotřebitelské poptávky v závislosti na trvanlivosti	46
3.1.3 Struktura spotřebitelské poptávky v závislosti na účelu	49
3.1.4 Dílčí závěr.....	54
3.2 STRUKTURA SPOTŘEBY DOMÁCNOSTÍ V ZÁVISLOSTI NA JEJICH PŘÍJMU.....	56
3.2.1 Domácnost celkem.....	56
3.2.2 Komparace domácností podle postavení osoby v čele	60
3.2.3 Dílčí závěr.....	68
3.3 KOMPARACE STRUKTURY SPOTŘEBITELSKÉ POPTÁVKY ČR S VYBRANÝMI STÁTY EU.....	71
ZÁVĚR.....	78
POUŽITÁ LITERATURA.....	80
SEZNAM PŘÍLOH	85

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Znaky teorií spotřeby domácností.....	15
Tabulka 2: Další metody odhadu parametrů trendových funkcí.....	37
Tabulka 3: Vývoj spotřeby domácností v ČR 2006–2015.....	42
Tabulka 4: Vývoj čistého disponibilního důchodu domácností v ČR 2006-2015.....	43
Tabulka 5: Tempo růstu výdajů domácností dle trvanlivosti 2006-2015.....	48
Tabulka 6: Tempo růstu spotřeby domácností v % dle CZ-COICOP 2016-2015.....	52
Tabulka 7: Podíly spotřebních výdajů dle CZ-COICOP 2006-2015.....	52
Tabulka 8: Odhady spotřebních výdajů dle CZ-COICOP pro roky 2016 a 2017.....	53
Tabulka 9: Domácnosti podle postavení osoby v čele.....	56
Tabulka 10: Spotřební výdaje a peněžní příjmy na osobu domácnosti celkem 2006-2015.....	58
Tabulka 11: Lineární závislost spotřeby dle CZ-COICOP a příjmů domácnosti celkem 2006-2015.....	59
Tabulka 12: Struktura čistých příjmů domácností dle postavení osoby v čele 2006-2014.....	61
Tabulka 13: Čisté peněžní příjmy domácností dle postavení osoby v čele v Kč.....	62
Tabulka 14: Celkové spotřební výdaje domácností dle postavení osoby v čele v Kč.....	64
Tabulka 15: Komparace spotřeby domácností dle postavení osoby v čele v Kč dle CZ-COICOP 2006-2015.....	66
Tabulka 16: Spotřeba domácností vybraných států EU 2006-2015.....	73
Tabulka 17: Průměrné výdaje dle COICOP v eurech na obyvatele 2006-2015, b. c.....	74
Tabulka 18: Průměrné podíly spotřebních výdajů dle COICOP vybraných zemí 2006-2015.....	75
Tabulka 19: Struktura spotřeby dle COICOP vybraných zemí EU 2006-2015.....	77

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Keynesova křivka spotřeby.....	17
Obrázek 2: Klesající průměrný sklon ke spotřebě.....	18
Obrázek 3: Vztah Keynesovy funkce spotřeby a úspor.....	21
Obrázek 4: Mezičasová volba spotřebitele.....	25
Obrázek 5: Optimum spotřebitele při změně současného / budoucího důchodu.....	26
Obrázek 6: Model teorie životního cyklu.....	29
Obrázek 7: Krátkodobá a dlouhodobá funkce spotřeby dle teorie permanentního důchodu.....	31
Obrázek 8: HDP výdajovou metodou 2011-2020 v b. c.....	39
Obrázek 9: Lineární závislost HDP a spotřeby domácností 2006-2015.....	40
Obrázek 10: Vývoj čistého disponibilního důchodu domácností v ČR 2006-2015.....	43
Obrázek 11: Lineární závislost disponibilního důchodu a spotřeby domácností 2006-2015.....	44
Obrázek 12: Lineární závislost disponibilního důchodu a úspor domácností 2006-2015.....	44
Obrázek 13: Podíl spotřeby a úspor na disponibilním důchodu 2006-2017.....	46
Obrázek 14: Výdaje na konečnou spotřebu domácností dle trvanlivosti 2006-2015 v b. c.....	47
Obrázek 15: Spotřební výdaje domácností dle trvanlivosti 2006-2017 v b. c.....	49
Obrázek 16: Výdaje na spotřebu domácností dle CZ-COICOP 2006-2015 v b. c.....	51
Obrázek 17: Ověření teoretických závěrů na oddílu 01 Potravin a nealkoholické nápoje.....	54
Obrázek 18: Ověření lineární závislosti příjmu a spotřeby domácnosti celkem 2006-2015.....	57
Obrázek 19: Struktura spotřeby domácnosti celkem dle CZ-COICOP 2006-2015.....	59
Obrázek 20: Celkové spotřební výdaje domácností dle postavení osoby v čele 2006-2017.....	64
Obrázek 21: Míra úspor domácnosti dle postavení osoby v čele 2006-2015.....	67
Obrázek 22: Spotřební výdaje domácností EU v % HDP 2015.....	71

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

b. c. běžné ceny

CZ-COICOP Classification of Individual Consumption by Purpose (Klasifikace individuální spotřeby dle účelu)

ČR Česká republika

ČSÚ Český statistický úřad

EU Evropská unie

HDP hrubý domácí produkt

SRÚ Statistika rodinných účtů

UK Velká Británie

ÚVOD

Diplomová práce bude analyzovat spotřebitelskou poptávku v České Republice (ČR), konkrétně v období deseti let od roku 2006 do roku 2015. Spotřebitelská poptávka je tvořena spotřebními výdaji českých domácností a tato data na úrovni ČR získává a publikuje Český statistický úřad (ČSÚ). Domácnosti představují jeden ze základních makroekonomických subjektů, jejichž spotřeba je stěžejní částí tvorby hrubého domácího produktu (HDP) výdajovou metodou. V ČR žije přes deset milionů obyvatel, v roce 2015 jich bylo dle [28] 10.324.059, kteří se v tomto roce sdružovali v 4.324.650 domácnostech. Spotřeba domácností se na HDP podílí přibližně polovinou, ve zmíněném roce 2015 přispívala 2.109,5 mld. Kč.

Cílem práce je v rovině teoretické analyzovat ekonomické přístupy ke spotřebě domácností, v praktické rovině se zaměřit na vývoj výdajů na spotřebu českých domácností s důrazem na analýzu dynamiky změn struktury spotřeby v závislosti na vývoji příjmů jednotlivých kategorií domácností. Vývoj výdajů bude analyzován na základě dostupných dat, s využitím statistických metod měření závislostí a metod zpracování časových řad. Součástí práce bude komparace výdajů na spotřebu v ČR s vybranými zeměmi EU.

První část diplomové práce bude zaměřena na teoretické vymezení ekonomických přístupů ke spotřebě domácností. Nejprve bude charakterizován přístup J. M. Keynesa, jehož teorie spotřeby je následujícími teoriemi obohacena a doplněna. K objasnění spotřeby v dlouhém období bude nutné využít mikroekonomické základy, jež popisuje teorie mezičasové volby, a na jejíž základech stojí alternativní teorie životního cyklu a permanentního důchodu. Teoretická část práce bude dále pohlížet na spotřebu z mikroekonomického pohledu dle Engelových závislostí. Součástí teoretického vymezení bude zpracování statistických metod využívaných v analytické části práce.

Analytická část diplomové práce bude rozdělena do tří částí. V úvodu bude popsán aktuální vývoj spotřeby domácností v ČR včetně ověření existence vztahu mezi spotřebou domácností a HDP. První část analýzy bude orientována na dynamiku vývoje spotřeby, ověří teoretické závěry o závislosti spotřeby na disponibilním důchodu a určí část nespotebovaného disponibilního důchodu, tedy úspor. Pro tyto veličiny bude dopočítán odhad pro následující dvě období. Druhá polovina první části analýzy se bude zabývat strukturou spotřeby dle trvanlivosti a dle účelu, jež je v ČR určována klasifikací CZ-COICOP. U obou členění bude sledována dynamika vývoje a bude určen odhad následujících let 2016 a 2017. V závěru první části analýzy bude stanoveno pořadí

jednotlivých spotřebních výdajů dle velikosti a dojde k ověření teoretického závěru o nezbytných statcích s využitím vydání domácností za potraviny a nápoje.

Druhá část analýzy bude hodnotit strukturu spotřeby domácností v závislosti na jejich příjmu, v této analýze bude respektováno členění ČSÚ podle postavení osoby v čele. Domácnosti jsou takto rozděleny na domácnost celkem neboli průměrnou českou domácnost, domácnost zaměstnanců, samostatně výdělečně činných, nezaměstnaných a důchodců bez ekonomicky aktivních členů. Struktura spotřeby bude nejprve zhodnocena pomocí analýzy domácnosti celkem, poté bude provedena komparace domácností dle postavení osoby v čele. Analýza se bude zabývat příjmy a spotřebním vydáním domácnosti včetně určení nespotřebované části příjmů, tedy úsporami a nespotřebními výdaji. Poslední část analýzy bude věnována komparaci struktury spotřeby českých domácností dle účelu se strukturami spotřeby domácností slovenských, britských a německých. Tyto skladby spotřeby budou porovnávány s daty Evropské Unie (EU) jako s průměrem.

1 EKONOMICKÉ PŘÍSTUPY KE SPOTŘEBĚ DOMÁCNOSTÍ

Spotřeba domácností, za předpokladu použití výdajové (spotřební) metody, tvoří v ČR nejvýznamnější část HDP. [36] Ve výdajové metodě určuje HDP součet výdajů domácností, hrubých soukromých domácích investic firem a domácností, vládních nákupů a čistého exportu tak, jak uvádí vzorec 1.1. Jedná se o součet výdajů na nákup finálních statků a služeb. HDP je jeden z nejvýznamnějších ukazatelů pro hodnocení makroekonomické pozice země a pro komparaci s ostatními státy. [8] Pro ekonomiku nejen ČR je spotřeba domácností důležitou oblastí a její analýzou lze určit vlivy, které na ni působí. [3]

$$HDP = C + I + G + NX \quad (1.1)$$

kde: *HDP* hrubý domácí produkt;

C výdaje domácností;

I hrubé soukromé domácí investice firem a domácností;

G vládní výdaje;

NX čistý export.

Před samotným popisem teoretických ekonomických přístupů ke spotřebě domácností je třeba vymezit důležité pojmy, jako *domácnosti*, *disponibilní důchod*, *úspory* a *spotřebu*.

1.1 Vymezení základních pojmů

Při ekonomické analýze spotřeby domácností, jak již ze samého názvu analýzy vyplývá, je nutné definovat pojmy *domácnosti* a *spotřeba*. Jelikož v ekonomické analýze spotřeby hraje neodmyslitelnou roli *disponibilní důchod* domácností, je dále nutné vymezit tento důchod, který domácnosti rozdělují mezi spotřebu a *úspory* (rovnice 1.2).

$$YD = C + S \quad (1.2)$$

kde: *YD* disponibilní důchod;

C spotřební výdaje domácností;

S úspory domácností.

Domácnosti představují jeden ze základních makroekonomických subjektů neboli sektor národního hospodářství, který definuje všechny jednotky, jejichž *funkcí je spotřeba* (popř. také produkce viz 3.1). Domácnosti vystupují v ekonomice na trhu výrobních faktorů na straně nabídky jako vlastníci výrobních faktorů (půdy, práce a kapitálu), z jejichž využití

ve výrobě statků či poskytování služeb plynou domácnostem důchody. Tyto důchody jsou po zdanění rozděleny mezi spotřebu a úspory, z čehož plyne, že domácnosti vystupují i na trhu zboží a služeb na straně poptávky, kde poptávají statky a služby k uspokojení svých potřeb. [3] Příjem, který má domácnost skutečně k dispozici, je nazýván **disponibilní důchod** a je to částka, s níž může domácnost volně dle svých preferencí disponovat. Disponibilní neboli skutečný důchod je získán součtem všech příjmů plynoucích domácnostem, především z práce, vlastnictví a podnikání, který je snižován daněmi a zvyšován transfery. Disponibilní důchod určuje velikost spotřeby a úspor. [8] „Čistě teoreticky se jedná o maximální výši spotřeby, kterou mohou domácnosti realizovat, aniž by zchudly, tj. aniž by prodávaly svůj majetek. Disponibilní důchod českých domácností tvoří stabilně asi dvě třetiny národního disponibilního důchodu“ [7], přičemž *národní disponibilní důchod* je tvořen součtem disponibilních důchodů jednotek tvořících národní hospodářství. [7]

Spotřeba domácností neboli výdaje na osobní spotřebu je *tržní hodnota nákupů zboží a služeb* realizována osobami a neziskovými organizacemi, a *hodnota potravin, oblečení, bydlení a finančních služeb*, které obdrželi jako naturální příjem. Je to poptávka domácností po zboží a službách a jedná se o největší část agregátní poptávky. Například v USA odpovídá spotřeba více než dvou třetinám HDP [1] a v ČR tvoří přibližně polovinu [3]. „*Spotřební výdaje tvoří na makroekonomické úrovni všechny výdaje všech domácností za určité časové období*“ [9].

Z hlediska autorů [2] a [8] jsou spotřební výdaje členěny na:

- ❖ **trvanlivé spotřební zboží** – *předměty střednědobé a dlouhodobé spotřeby* (např. dopravní prostředky, spotřebiče, šperky);
- ❖ **netrvanlivé spotřební zboží** – *předměty krátkodobé spotřeby* (např. potraviny, pohonné hmoty, tabák);
- ❖ **spotřebitelské služby** (např. doprava, vzdělání, opravy, zdravotní péče).

Kritéria pro zařazení zboží do jednotlivých kategorií jsou dle [2] taková, že za trvanlivé zboží je považováno to, jenž lze užívat 3 a více let. Dle [8] je dalším způsobem, jak rozdělit spotřebu na trvanlivé / netrvanlivé zboží to, zda ho lze použít jednou či několikrát, případně nepřetržitě déle než jeden rok.

Nemovitosti určené k bydlení – domy a byty, nejsou považovány za předměty dlouhodobé spotřeby, řadí se do kapitálu ekonomiky a jedná se o **investice**. Jak je vysvětleno v [2], předměty dlouhodobé spotřeby mají stále svou danou životnost (např. 10 let). Pokud

ale hovoříme o nemovitosti, lze předpokládat, že její životnost dosáhne několika desetiletí, či staletí. Další možné vysvětlení je, že pokud pohlédneme na nemovitost jako na investici místo na předmět spotřeby, je možné naše domovy považovat za produktivní tak jako budovy výrobních hal a kanceláří, a to z toho důvodu, že v domovech odpočíváme, spíme a stravujeme se, díky čemuž jsme další den připraveni jít do práce. Někdy je rozhodnutí o zařazení produktu do spotřeby či investic závislé na způsobu využívání (spotřeby). Vůz sloužící potřebám rodiny je předmětem dlouhodobé spotřeby, tudíž trvanlivé spotřební zboží. Totéž auto zakoupené za účelem výkonu pracovní činnosti však bude zařazeno mezi investice. Dalším případem lze poukázat na další kategorii. Počítač zakoupený pro podnik je investicí, ale toner, který je k tomuto počítači zakoupen ve stejnou dobu, investicí není, jelikož zboží s trvanlivostí *kratší* než jeden rok je většinou považováno za **meziprodukt**. [2]

Spotřeba domácností **silně závisí na výši disponibilního důchodu**, podle [2] „*pokud roste naše kupní síla, kupujeme víc. Výzkum prokázal, že pokud disponibilní důchod vzroste o 10 %, pak vzroste poptávka po automobilech o 24 %, poptávka po restauračních službách o 14 % a poptávka po ropných a benzinových produktech o 5 %*“, což ale není jediný faktor. Spotřeba domácností reaguje dále především na výši úrokové sazby, na změnu bohatství a souvisí s očekáváním domácností. **Úroková míra** působí na domácnosti v oblasti úvěrů, z kterých bývá především dlouhodobá spotřeba financována, a úspor. Její snížení či zvýšení ovlivňuje domácnosti v rozhodování o tom, kolik spotřebují a kolik uspoří, tedy jaké části současné spotřeby se vzdají ve prospěch spotřeby budoucí. Změna **bohatství** i **očekávání domácností** působí na spotřebu při jakékoli úrovni důchodu. Růst bohatství vždy zvýší úroveň spotřeby a při poklesu bude spotřeba snížena. Při pozitivním očekávání budoucnosti lze předpokládat zvýšení spotřeby a při negativním očekávání spotřeba pravděpodobně klesne. Všechny tyto faktory posouvají celou křivku spotřeby domácností. [8]

Pokud domácnost nespotřebuje celý svůj disponibilní důchod, dochází k tvorbě úspor. **Úspory** jsou tvořeny tou částí disponibilního důchodu, která nebyla spotřebována. Nejedná se pouze o uložené prostředky v peněžních ústavech, ale i o peníze uložené a uschované doma či v peněženkách. [2] Velikost úspor je dána výší disponibilního důchodu a je ovlivňována úrokovou mírou. „*Úspora představuje objem prostředků, které si každá jednotka (tj. i národní hospodářství) dokáže z přidané hodnoty udržet pro sebe.*“ [7]

1.2 Pojetí spotřeby v ekonomických teoriích

Vzhledem k zásadnímu podílu spotřeby domácností na HDP, její důležitosti v ekonomikách, se této spotřebě věnuje několik teorií. Jedná se o Keynesovu teorii spotřeby, model mezičasové volby, teorii životního cyklu a teorii permanentního důchodu. Jak je uvedeno v [8]: „*tyto teorie se snaží vysvětlit chování spotřeby domácností v reálné ekonomice a nalezení co nejvíce realitě odpovídající teorie je mimořádně důležité, mimo jiné z důvodu co nejpřesnějšího odhadu budoucího výkonu celé ekonomiky*“.

Keynesova teorie spotřeby definuje základní závislosti spotřebních výdajů. Interpretace keynesiánské spotřební funkce zahrnuje individuální i agregátní výstup, ovšem její platnost byla z dlouhodobých pozorování omezena pouze na krátké období, a pro dlouhé období bylo nutné vytvořit nové teorie s propracovanějšími mikroekonomickými základy, které zahrnuje Fisherův model mezičasové volby. Na základě teorie mezičasové volby pak vznikly dvě nejznámější dlouhodobé teorie: Modigliani-Brumbergova hypotéza životního cyklu a Friedmanova hypotéza permanentního důchodu. Autoři [3] a [8] se shodují, že modely spotřeby domácností si neodporují, ale doplňují se, teorie životního cyklu a permanentního důchodu obohacují teorii Keynesovy spotřeby, která je poté o tyto poznatky doplněna. Hlavní znaky jednotlivých teorií shrnuje tabulka 1 a jejich obsahem se zabývají následující kapitoly.

Tabulka 1: Znaky teorií spotřeby domácností.

<i>Teorie</i>	Spotřeba domácností je ovlivňována:
<i>Keynesova</i>	Současným disponibilním důchodem a sklony ke spotřebě
<i>Mezičasové volby</i>	Volbou mezi současnou a budoucí spotřebou
<i>Životního cyklu</i>	Rovnoměrnou spotřebou během životního cyklu
<i>Permanentního důchodu</i>	Působením pouze permanentních změn

Zdroj: Vlastní zpracování

1.2.1 Keynesova teorie spotřeby domácností

Tato teorie pochází z roku 1936 z knihy *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz* publikované anglickým ekonomem Johnem Maynardem Keynesem [8]. „*Teorie vychází z hypotézy, že to, jaké budou spotřební výdaje domácností, závisí na tom, jaký mají disponibilní důchod*“ [3]. Spotřeba má podle J. M. Keynesa v uzavřené ekonomice dvě základní složky. Část, která na disponibilním důchodu nezávisí, a část, která na disponibilním důchodu závisí přímo.

Keynesova teorie definuje funkci spotřeby, funkci úspor a poté jejich vzájemný vztah. **Funkce spotřeby** je definována vztahem 1.3. a dle J. M. Keynesa má spotřeba domácností v uzavřené ekonomice právě tyto dvě základní složky. **Autonomní spotřeba** je část spotřeby,

kteřá na disponibilním důchodu domácnosti *nezávisí*. Jde o zboží a služby, které domácnost bude spotřebovávat i při nulovém disponibilním důchodu. Tato spotřeba je financována z předchozích úspor, podpor, úvěřů nebo prodeje majetku [3]. Typicky se jedná o potraviny. **Indukovaná spotřeba** je pak ta část spotřeba, která *přímó závisí* na disponibilním důchodu domácnosti, s jehož růstem indukovaná spotřeba roste [9]. „*Indukovaná spotřeba vyjadřuje, že z každé dodatečné jednotky disponibilního důchodu bude část utracena*“ [3].

$$C = Ca + cYD \quad (1.3)$$

kde: C spotřeba domácností;

Ca autonomní spotřeba;

cYD indukovaná spotřeba.

Závislost indukované spotřeba na disponibilním důchodu vyjadřuje veličina c neboli **mezní sklon ke spotřebě**. Tu lze získat dosazením do rovnic 1.4, kde výpočet pomocí diferencí poměřuje větší změny a výpočet pomocí derivací poměřuje malé až téměř nulové změny (tzv. infinitezimální přírůstky). Tato veličina určuje přírůstek spotřeba vyvolaný přírůstkem disponibilního důchodu o jednotku a veličina c nabývá hodnot z intervalu $<0;1>$. Mezní sklon ke spotřebě je *konstantní* a to, že je kladný vyjadřuje, že roste-li důchod, roste i spotřeba. [3] $c = 0$ znamená, že domácnost ušetří celou částku dodatečného disponibilního důchodu, $c = 0,5$ znamená, že domácnost spotřebuje polovinu dodatečného disponibilního důchodu a $c = 1$ znamená, že domácnost spotřebuje celou částku dodatečného disponibilního důchodu. [8] Velikost veličiny c je v reálné ekonomice obvykle vyšší než 0,5 [9].

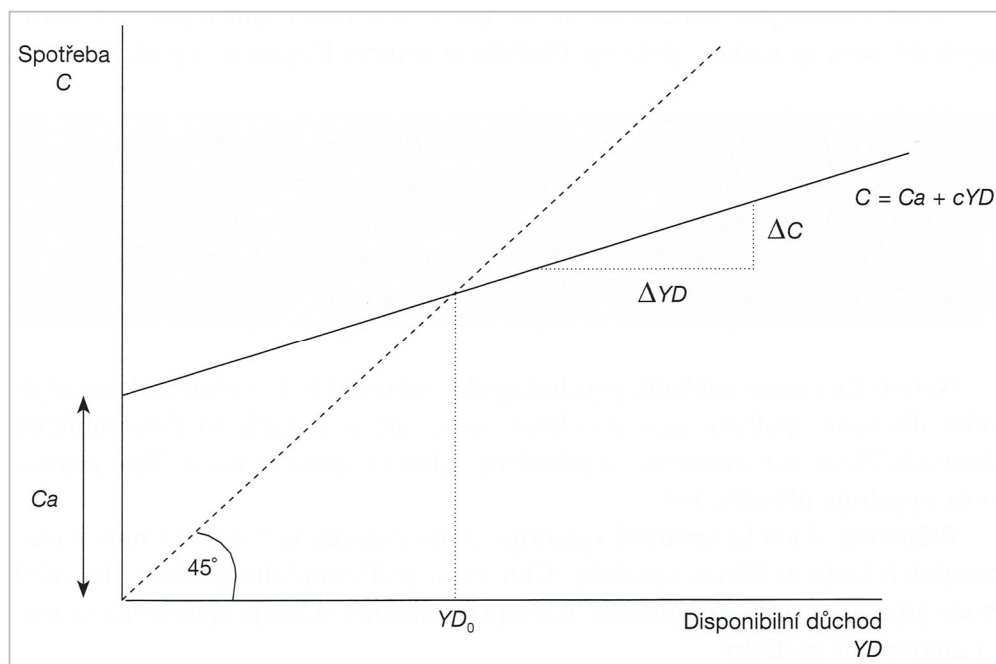
$$c = \frac{\Delta C}{\Delta YD}; c = \frac{dC}{dYD}; 0 < c < 1 \quad (1.4)$$

kde: c mezní sklon ke spotřebě;

C spotřeba domácností;

YD disponibilní důchod.

Keynesovu funkci spotřeba lze graficky znázornit pomocí keynesiánského krátkodobého modelu *produkt-výdaje* (také označován *model 45°*). Model vychází z analýzy J. M. Keynesa a jeho následovníků a je odvozen na základě daných předpokladů. Model využívá linii 45°, kde tato linie představuje množinu rovnovážných bodů, tedy vyznačení rovnovážného produktu, čehož je dosaženo, pokud je nabízená produkce rovna poptávané ($C = YD$). [3]

Obrázek 1: Keynesova křivka spotřeby.

Zdroj: [8]

Obrázek 1 zobrazuje keynesovu spotřební funkci v grafu, kde horizontální ose odpovídá velikost disponibilního důchodu a vertikální ose velikost celkové spotřeby. Spotřební funkce nevychází z počátku, jelikož jak již bylo řečeno, i při nulové úrovni disponibilního důchodu existuje autonomní část spotřeby (C_a). Velikost autonomní spotřeby je konstantní a její velikost je v grafu naznačena na ose spotřeby. Samostatná funkce indukované spotřeby (cYD) by z počátku vycházela, je rostoucí a její sklon určuje konstanta c . Spotřební funkce (C) je součtem funkcí autonomní a indukované spotřeby. Rovnováha se v modelu nachází v průsečíku funkce spotřeby a osy 45° ($YD_0 = C$). V obrázku 1 je dále u spotřební funkce znázorněna *změna spotřeby* a *změna disponibilního důchodu*, jejichž dosažením do rovnice 1.4 lze určit hodnotu konstanty c . Při zvýšení disponibilního důchodu dojde ke zvýšení indukované spotřeby a tím i ke zvýšení celkové spotřeby domácností, což vyplývá z funkce spotřeby. [3][8]

Při změně příjmu domácností se dle J. M. Keynesese změní i spotřeba, ačkoli ne úměrně, jelikož nedojde ke spotřebě celé částky, ale bude rozdělena mezi spotřebu a úspory [2], čili tempo růstu spotřeby je nižší než tempo růstu důchodu. Toto tvrzení je dle anglického ekonoma *základním psychologickým zákonem* a lze z něho na základě skutečnosti, že celková spotřeba absolutně roste, ale její podíl na disponibilním důchodu *klesá*, odvodit, že **průměrný sklon ke spotřebě je klesající**. Průměrný sklon ke spotřebě vypovídá o tom, jaká část disponibilního důchodu připadá na spotřebu neboli kolik jednotek spotřeby připadá

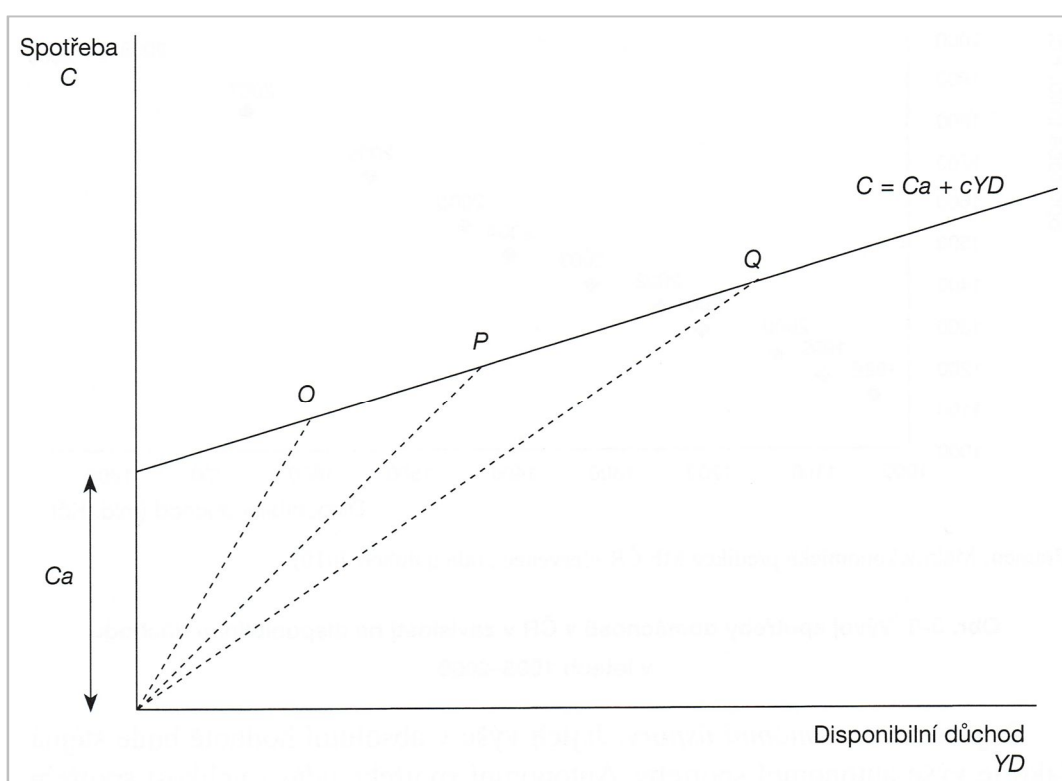
na jednotku důchodu. Matematicky je průměrný sklon ke spotřebě vyjádřen vztahem 1.5. Klesající průměrný sklon ke spotřebě vyobrazuje obrázek 2, v tomto grafickém znázornění průměrný sklon ke spotřebě představuje sklon úseček vedoucích z počátku a protínajících křivku spotřeby. Dle [8] je klesající průměrný sklon ke spotřebě způsoben existencí autonomní části spotřeby.

$$APC = \frac{C}{YD} \quad (1.5)$$

kde: APC průměrný sklon ke spotřebě;

C spotřeba domácností;

YD disponibilní důchod.

Obrázek 2: Klesající průměrný sklon ke spotřebě.

Zdroj: [8]

Mezní sklon ke spotřebě je konstantní, naopak průměrný sklon ke spotřebě s růstem důchodu klesá. Průměrný sklon ke spotřebě je *vyšší* než mezní sklon ke spotřebě, což lze dokázat matematickými úpravami 1.6. Průměrný sklon ke spotřebě se s růstem disponibilního důchodu přibližuje meznímu sklonu. [8]

$$APC = \frac{C}{YD} = \frac{Ca + cYD}{YD} = \frac{Ca}{YD} + c \quad (1.6)$$

kde: APC průměrný sklon ke spotřebě;

C spotřeba domácností;

YD disponibilní důchod;

Ca autonomní spotřeba;

cYD indukovaná spotřeba;

c mezní sklon ke spotřebě.

Oproti funkci spotřeby má **funkce úspor** počátek v *záporných* hodnotách, její počátek odpovídá výši **autonomních úspor**, tedy takových, díky kterým lze realizovat autonomní spotřebu. Jedná se o dřívější úspory, úvěry, podpory a další, jenž *nejsou závislé* na disponibilním důchodu. Rovnováha v obrázku 1 byla stanovena v bodě YD_0 , zde dochází ke spotřebě celého disponibilního důchodu a odpovídající část úspor je nulová. Do tohoto bodu je funkce úspor záporná (autonomní úspory) a představuje čerpání úspor. Od tohoto bodu, tedy v situaci, kdy bude disponibilní důchod vyšší než spotřeba, se úspory vytváří, křivka úspor se od úrovně rovnovážného bodu přesouvá do kladných hodnot a takovéto úspory se nazývají indukované. **Indukované úspory** jsou *přímo závislé* na velikosti disponibilního důchodu. Funkce úspor je určena vzorcem 1.7. [3][8]

$$S = -Sa + sYD \quad (1.7)$$

kde: S úspory domácností;

- Sa autonomní úspory;

sYD indukované úspory.

Závislost indukovaných úspor na disponibilním důchodu je objasněna veličinou s neboli **mezním sklonem k úsporám** v rovnicích 1.8, kde je opět vyjádřena pomocí diferencí a derivací v závislosti na velikosti změn. Kladná konstanta s určuje sklon křivky a způsobuje její pozitivní průběh. Mezní sklon k úsporám vypovídá o změně úspor při jednotkové změně disponibilního důchodu, opět pochází z intervalu $<0;1>$ a podél křivky úspor je konstantní. V rovnicích 1.9 je pak odvozen vztah veličin c a s . Z konstantnosti veličiny c pak vyplývá konstantnost s , z čehož lze odvodit *lineární závislost* spotřeby a úspor na výši disponibilního důchodu. Obdobně jako u mezního sklonu ke spotřebě, pokud $s = 0$, pak je celá výše dodatečného disponibilního důchodu spotřebována, $s = 0,5$, pak je polovina výše dodatečného disponibilního důchodu uspořena a pokud $s = 1$, pak je celá částka uspořena. Obecně

je možné odvodit, že taková část dodatečného disponibilního důchodu, která není spotřebována, je uspořena, a naopak. [3][8]

$$s = \frac{\Delta S}{\Delta YD}; s = \frac{dS}{dYD}; 0 < s < 1 \quad (1.8)$$

kde: s mezní sklon k úsporám;

S úspory domácností;

YD disponibilní důchod.

$$YD = C + S; \Delta YD = \Delta C + \Delta S; \frac{\Delta YD}{\Delta YD} = \frac{\Delta C}{\Delta YD} + \frac{\Delta S}{\Delta YD}; 1 = c + s \quad (1.9)$$

kde: YD disponibilní důchod;

C spotřeba domácností;

S úspory domácností;

c mezní sklon ke spotřebě;

s mezní sklon k úsporám.

Průměrný sklon k úsporám vypovídá o tom, jaká část disponibilního důchodu připadá na úspory neboli kolik jednotek úspor připadá na jednotku důchodu. Matematicky vyjadřuje průměrný sklon k úsporám vztah 1.10. Průměrný sklon k úsporám *roste* s růstem disponibilního důchodu, oproti průměrnému sklonu ke spotřebě má tedy opačný trend. [3]

$$APS = \frac{S}{YD} \quad (1.10)$$

kde: APS průměrný sklon k úsporám;

S úspory;

YD disponibilní důchod.

Mezní sklon k úsporám je konstantní naopak průměrný sklon k úsporám s růstem důchodu roste. Průměrný sklon k úsporám je *nižší* než mezní sklon k úsporám, což lze dokázat matematickými úpravami 1.11. S růstem disponibilního důchodu se průměrný sklon k úsporám přibližuje k meznímu sklonu. [8]

$$APS = \frac{S}{YD} = \frac{-Sa + sYD}{YD} = -\frac{Sa}{YD} + s \quad (1.11)$$

kde: APS průměrný sklon k úsporám;

S úspory domácností;

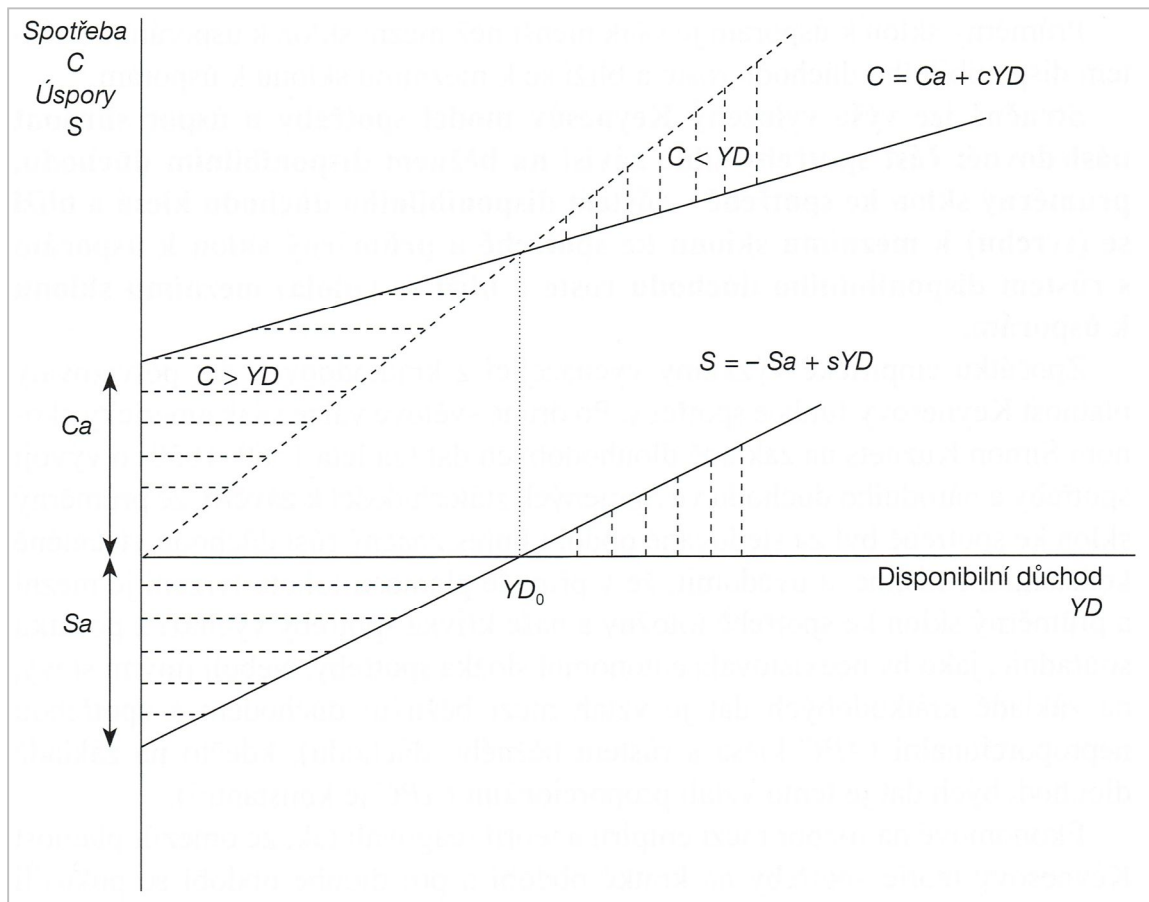
YD disponibilní důchod domácností;

$-Sa$ autonomní úspory;

sYD indukované úspory;

s mezní sklon k úsporám.

S takto definovanými funkcemi spotřeby a úspor lze určit **vztah Keynesovy funkce spotřeby a úspor**. Tento vztah je zachycen v obrázku 3 v keynesiánském modelu. Rovnováha je nalezena v bodě YD_0 . Části křivek nalevo od rovnováhy spojují situace, kdy je disponibilní důchod nižší než spotřeba a je nutné financovat ji čerpáním úspor (horizontální šrafování). Části křivek napravo od rovnovážného bodu spojují situace, kdy je disponibilní důchod vyšší než spotřeba a dochází k tvorbě úspor (vertikální šrafování). [8]

Obrázek 3: Vztah Keynesovy funkce spotřeby a úspor.

Zdroj: [8]

Nejen, že se mezní sklon ke spotřebě a mezní sklon k úsporám musí rovnat jedné, ale i součet průměrného sklonu ke spotřebě a průměrného sklonu k úsporám musí být roven jedné (rovnice 1.12). Ze vztahu spotřeby a úspor vzhledem k disponibilnímu důchodu plyne, že absolutní hodnota autonomních úspor je rovna autonomní spotřebě (1.13). [3]

$$APC + APS = 1 \quad (1.12)$$

kde: APC průměrný sklon ke spotřebě;

APS průměrný sklon k úsporám.

$$|Sa| = Ca \quad (1.13)$$

kde: Sa autonomní úspory;

Ca autonomní spotřeba.

Následující teorie nadále analyzují vlivy na velikost spotřebních výdajů, navíc dalším jejich cílem je dle [9] „vysvětlit, proč může být podíl spotřebních výdajů na HDP dlouhodobě přibližně stejný“. Podle keynesovy teorie totiž na makroekonomické úrovni s růstem národního důchodu *klesá* podíl spotřeby na národním důchodu, což se ale i přes růst národního důchodu ve Spojených státech v letech 1869-1938 nestalo, a podíl spotřeby na národním důchodu zůstal téměř stejný. Přesněji řečeno, i přes růst důchodu zůstal průměrný sklon ke spotřebě zhruba konstantní, tedy totožný s mezním sklonem ke spotřebě, což by zapříčinilo počátek křivky spotřební funkce v počátku soustavy souřadnic, čímž by popřelo existenci autonomní složky spotřeby. Tento **rozpor mezi teorií a empirií** omezil Keynesovu teorii spotřeby na krátkodobou. Díky teoriím *životního cyklu* a *permanentního důchodu* je objasněna konstantnost průměrného sklonu ke spotřebě čili konstantnost podílu spotřeby na disponibilním důchodu, a to závislostí spotřeby na dlouhodobém (celoživotním, permanentním) důchodu, na výši bohatství a na očekávání spotřebitelů / domácností (viz 1.2.3 a 1.2.4). Keynesova teorie spotřeby je nadále využívána, především pro krátkodobé modelování agregátních výdajů a rovnovážného produktu (2-sektorová, 3-sektorová a 4-sektorová ekonomika). [8]

S využitím znalostí teorií životního cyklu a permanentního důchodu, založených na *teorii mezičasové volby* (viz 1.2.2), lze popsat reakce spotřeby na změnu bohatství a úrokové míry v modelu Keynesovy funkce spotřeby. Ta má, jak bylo výše vysvětleno, díky dosavadním zkušenostem a novým teoriím omezenou platnost na krátké období a charakteristiky tohoto období přetrvávají. **Změna bohatství** posouvá celou křivku spotřeby, jako by došlo ke změně autonomní části spotřeby. Zvýšení bohatství znamená zvýšení spotřeby a rovnoběžný posun

křivky spotřeby nahoru, naopak snížení bohatství posune křivku rovnoběžně dolů. Na makroekonomické úrovni se může jednat např. o akciový boom na burze. **Změna úrokové míry** taktéž posouvá celou křivku spotřeby, a to dolů při zvýšení úrokových sazeb (růst úrokových sazeb znamená snížení hodnoty současného důchodu, snížení spotřeby) a nahoru při snížení úrokových sazeb. [8] **Dlouhodobá funkce spotřeby** je obecně definována vztahem 1.14, kde je spotřeba rostoucí funkcí disponibilního důchodu a klesající funkcí reálné úrokové sazby. [3]. Závěrem Keynesovy teorie je z výše popsaných důvodu **spotřební paradox**, kdy v krátkém období je průměrný sklon ke spotřebě klesající, zatímco v dlouhém je konstantní, a následující teorie vysvětlují proč je tomu tak. [38]

$$C = C(YD, i) \quad (1.14)$$

kde: C spotřeba;

YD disponibilní důchod;

i reálná úroková sazba.

1.2.2 Fisherův model mezičasové volby

Model mezičasové volby je „mikroekonomický model zkoumající rozhodování jednoho spotřebitele o své spotřebě během různých období“ [8]. Konkrétně se jedná o rozhodování o spotřebě jednoho statku, avšak teorii lze aplikovat na rozhodování o celkové spotřebě všech statků daného spotřebitele. Autorem je americký ekonom Irvin Fisher, který již v roce 1930 položil základy této teorie v díle **Teorie úroku**. Teorie se zakládá na rozhodování mezi přítomnou a očekávanou spotřebou čili spotřeba je řízena rozhodováním člověka o přítomném a očekávaném budoucím důchodu. Tato období symbolizují produktivní věk a stáří, kdy je ve stáří předpokládán nižší důchod, a proto musí v prvním období docházet k tvorbě úspor, z kterých bude možné ve stáří financovat takovou úroveň spotřeby, která bude po celé období života *rovnoměrná*. Úspory slouží jako prostředek k přesunu přítomné spotřeby do budoucnosti, v současnosti je nutné se vzdát části spotřeby ve prospěch tvorby úspor. V modelu mezičasové volby spotřeba závisí tedy nejen na současném důchodu, ale i na **očekávaném budoucím důchodu**. Spotřebu dále ovlivňuje **úroková míra**, která působí na úspory a případné úvěry. [3]

Teorii mezičasové volby lze graficky znázornit pomocí indifferenční analýzy. Indifferenční křivka zachycuje všechny možné kombinace současné a budoucí očekávané spotřeby přinášející danému spotřebiteli stejný užitek. Celková funkce užitku pak může mít tvar 1.15. Sklon indifferenční křivky je dán ochotou spotřebitele obětovat současnou spotřebu spotřebou

budoucí. Celkový užitek je tím větší, čím je indifferenční křivka kombinací vzdálenější od počátku. Indifferenční křivka je sestavena na základě preferencí spotřebitele, jejím limitem je tzv. *mezičasové rozpočtové omezení* čili očekávaný příjem obou období. Rozpočtové omezení spojuje body maximálně dostupných kombinací spotřeby spotřebitele v daných obdobích. [8] Křivka mezičasového rozpočtového omezení má dle [9] sklon $(1 + i)$, kde i je reálná úroková míra. Je proto možné spotřebovat nějakou kombinaci současného a očekávaného budoucího příjmu, křivka rozpočtového omezení vychází ze současného a budoucího důchodu, kterého ale může a nemusí být dosaženo.

$$U = f(C_1, C_2) \quad (1.15)$$

kde: U užitek spotřebitele;

C_1 současná spotřeba;

C_2 budoucí očekávaná spotřeba.

Mezičasové rozpočtové omezení je graficky znázorněno úsečkou s počátky v bodech představujících extrémní situace. První bod představuje situaci, kdy se spotřebitel rozhodne *spotřebovat* celý svůj očekávaný důchod v současnosti. Očekávaný důchod limitující současnou spotřebu je vyvozen na základě vztahu 1.16 současnou hodnotou všech příjmů, tedy součtem současného důchodu a očekávaného budoucího důchodu diskontovaného úrokovou mírou. Spotřeba celého očekávaného důchodu v současnosti znamená financování budoucí spotřeby pomocí úvěru ve výši diskontovaného budoucího důchodu a ten v budoucnu splácet. Druhý extrémní bod představuje situaci, kdy se spotřebitel rozhodne obětovat celou současnou spotřebu ve prospěch té budoucí, tedy *uspoří* celý současný důchod, který zhodnotí úrokem. Díky tomu může v budoucnu financovat spotřebu zhodnoceným současným důchodem plus očekávaným budoucím důchodem. Celkový očekávaný důchod limitující budoucí spotřebu pak určuje součet úročeného současného důchodu a očekávaného budoucího důchodu (rovnice 1.17). [8]

$$R_1 = Y_1 + \frac{Y_2}{1+i} \quad (1.16)$$

kde: R_1 očekávaný důchod limitující současnou spotřebu;

Y_1 současný důchod;

Y_2 očekávaný budoucí důchod;

i reálná úroková míra.

$$R_2 = Y_1(1 + i) + Y_2 \quad (1.17)$$

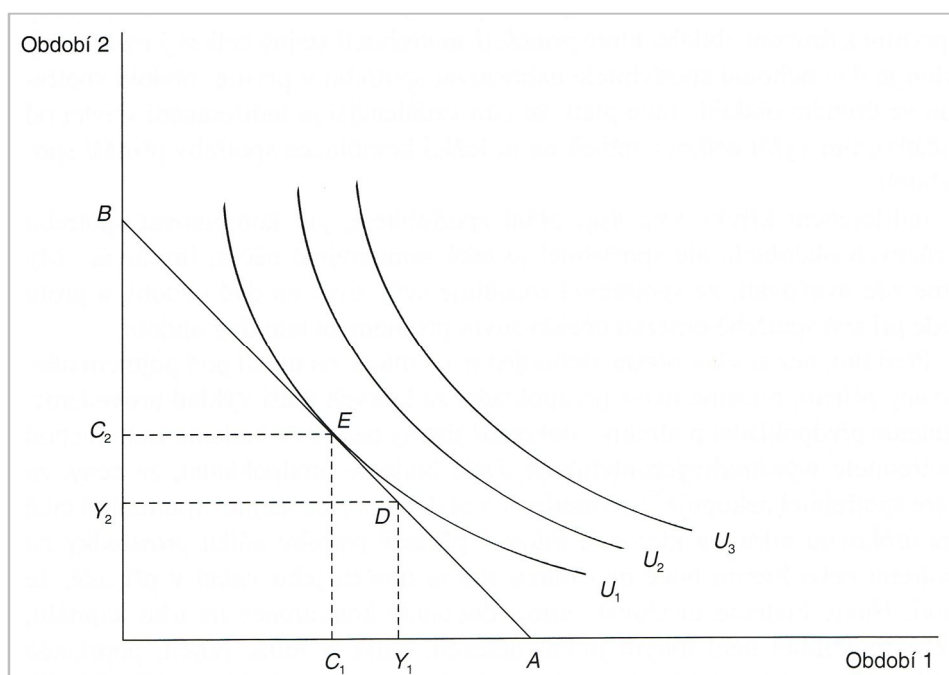
kde: R_2 očekávaný důchod limitující budoucí spotřebu;

Y_1 současný důchod;

i reálná úroková míra;

Y_2 očekávaný budoucí důchod.

Obrázek 4 zobrazuje indifferenční analýzu mezičasové volby konkrétního spotřebitele. Indifferenční křivka U_1 vykresluje současně dosažitelné kombinace užitku při současné spotřebě (*období 1*) a budoucí spotřebě (*období 2*) při rozpočtovém omezení AB . Optimální kombinací je bod E , kde se od počátku nejvzdálenější indifferenční křivka protíná s rozpočtovým omezením AB . V tomto bodě dochází k maximalizaci spotřeby při úrovni současné spotřeby C_1 a budoucí spotřeby C_2 . Křivky U_2 a U_3 představují vyšší užitek spotřebitele, který je ale daným mezičasovým rozpočtovým omezením prozatím nedosažitelný.

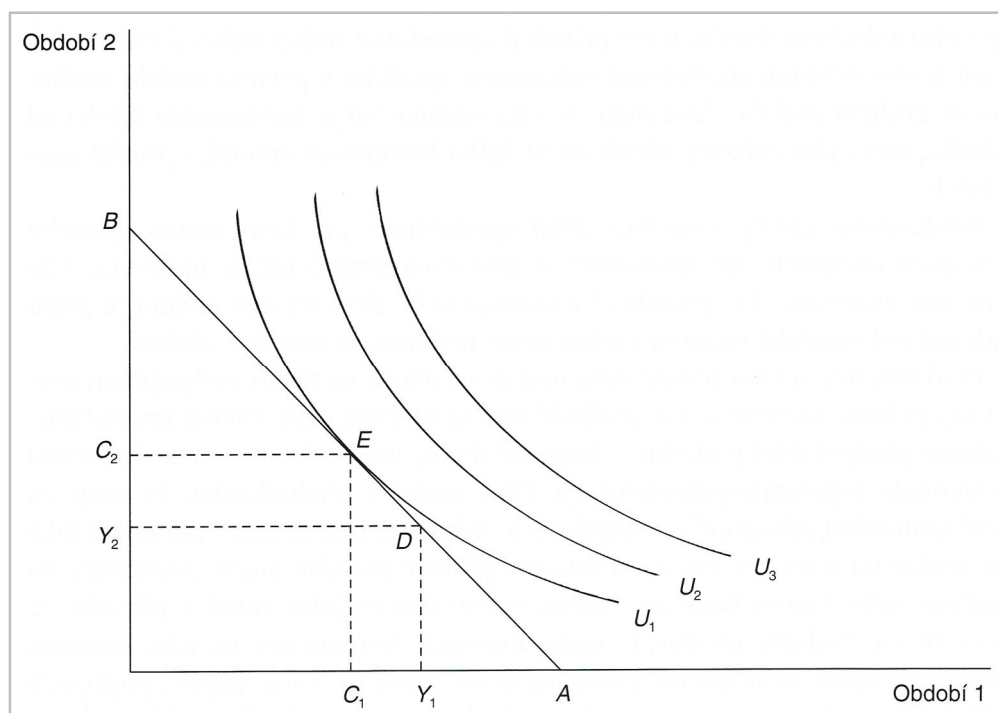
Obrázek 4: Mezičasová volba spotřebitele.

Zdroj: [8]

Bod D v obrázku 4 značí situaci, kdy je současný důchod (Y_1) vyšší než optimální výše současné spotřeby (C_1), a není tak maximalizován užitek. Změnou struktury spotřeby s využitím kapitálového trhu lze zvýšit současný užitek (D) na úroveň optima (E). Spotřebitel část důchodu, která převyšuje současnou spotřebu (velikost $C_1 - Y_1$), uspoří. V budoucnosti ale důchod Y_2 nepostačí na pokrytí budoucí spotřeby C_2 , což díky zhodnoceným úsporám

(ve výši $Y_2 - C_2$) může dofinancovat vlastními zdroji. Z těchto poznatků vyplývá, že část současného důchodu, která převyšuje optimální současnou spotřebu, lze uspořít a v budoucnosti tyto úspory čerpat na rozdíl mezi nižším budoucím důchodem a vyšší úrovni optimální budoucí spotřeby. V opačné situaci, kdy by současný důchod nepostačil na pokrytí optimální současné spotřeby, je nutné současnou spotřebu dofinancovat pomocí úvěru, který by mohl být splácen díky budoucímu rozdílu mezi vyšším budoucím důchodem a nižší optimální úrovni budoucí spotřeby. Takto je teoreticky ověřeno, že na současnou spotřebu skutečně působí *současný důchod*, *očekávaný budoucí důchod*, *výše reálné úrokové míry* a v neposlední řadě *osobní preference spotřebitele*, které utváří křivky užitku. [8][9]

Další část mezičasové volby se zabývá působením změn těchto faktorů na současnou spotřebu. **Změna současného důchodu** posouvá mezičasové rozpočtové omezení rovnoběžně doprava, pokud je současný důchod zvýšen, a doleva, pokud je současný důchod snížen s tím, že budoucí očekávaný důchod není změnou postížen. Nové mezičasové rozpočtové omezení v průniku s odpovídající křivkou užitku představuje nový optimální bod. V případě růstu současného důchodu v obrázku 5 se optimální výše spotřeby přesouvá z bodu E do bodu F a dochází ke zvýšení současné (*období 1*) i budoucí (*období 2*) spotřeby. O kolik bude zvýšena současná a budoucí spotřeba, rozhoduje spotřebitel prostřednictvím svých preferencí vyjádřených indifferenční křivkou. **Změna očekávaného budoucího důchodu** při konstantním současném důchodu má v mezičasové indifferenční analýze stejný účinek. [8]

Obrázek 5: Optimum spotřebitele při změně současného / budoucího důchodu.

Zdroj: [8]

Úroková míra udává sklon křivky mezičasového rozpočtového omezení, z čehož je zřejmé, že **změna úrokové míry** v případě reakce spotřebitele na tuto změnu změní sklon této křivky. Spotřebitel je ke změně pouze stimulován. Záleží na jeho rozhodnutí, zda změna zapůsobí na jeho preference. [8] Při reakci spotřebitele růst úrokové míry způsobuje strmější průběh rozpočtové křivky a pokles úrokové míry způsobuje její plošší průběh. Při zaměření na růst úrokové míry se prostřednictvím této stimulace ke spoření, tedy zhodnocení části důchodu, projeví upřednostnění budoucí spotřeby před současnou neboli **substituční efekt**. Úrok je nákladem obětované příležitosti. Protože úrok je zároveň důchodem, dojde i k projevu **důchodového efektu**. Vyšší úroková sazba může naopak stimulovat spotřebitele k vyšší současné spotřebě (snížení úspor), jelikož zvýšení důchodu vede ke zvýšení spotřeby. Vyšší úroková míra zhodnotí i budoucí důchod a přinese spotřebiteli stejně velký výnos i při současných nižších úsporách. Oba efekty na současnou spotřebu působí současně a proti sobě. To, který z efektů převládne, určuje tvar indifferenční křivky spotřebitele. [3] Pokud převládá substituční efekt, současná spotřeba klesá, a pokud převládá důchodový efekt, současná spotřeba roste. Celkový efekt není jednoznačný. [8]

Z pozice dlužníků růst úroků zvyšuje hodnotu dluhů, čímž snižuje jejich současnou spotřebu. Důchodový efekt tedy současnou spotřebu nejen zvyšuje, ale i snižuje. Na agregátní úrovni se jeho působení víceméně ruší. Na agregátní současné spotřebě se projeví pouze substituční efekt, který ji snižuje, a zvyšuje spotřebu budoucí. [9] Lze tedy tvrdit, že vliv zvýšení úrokové míry na agregátní spotřebu bude mít v současném (*1. období*) pouze negativní dopad. Model mezičasové volby předpokládá, že s růstem běžného důchodu roste spotřeba tak jako model J. M. Keynesa, ovšem tato závislost **není tak silná**, neboť je rozložena do spotřeby současné a budoucí. [8] Na základě poznatků teorie mezičasové volby je rozšířen okruh faktorů působících na současnou spotřebu, která závisí nejen na disponibilním důchodu, ale i na očekávaném budoucím důchodu a úrokové míře, a zahrnuje volbu spotřebitelů mezi současnou a budoucí spotřebou. Současný růst národního důchodu tedy nemusí zvyšovat spotřebu domácností, a proto podíl spotřebních výdajů na HDP může být dlouhodobě přibližně stálý. [9]

1.2.3 Modigliani-Brumbergova teorie životního cyklu

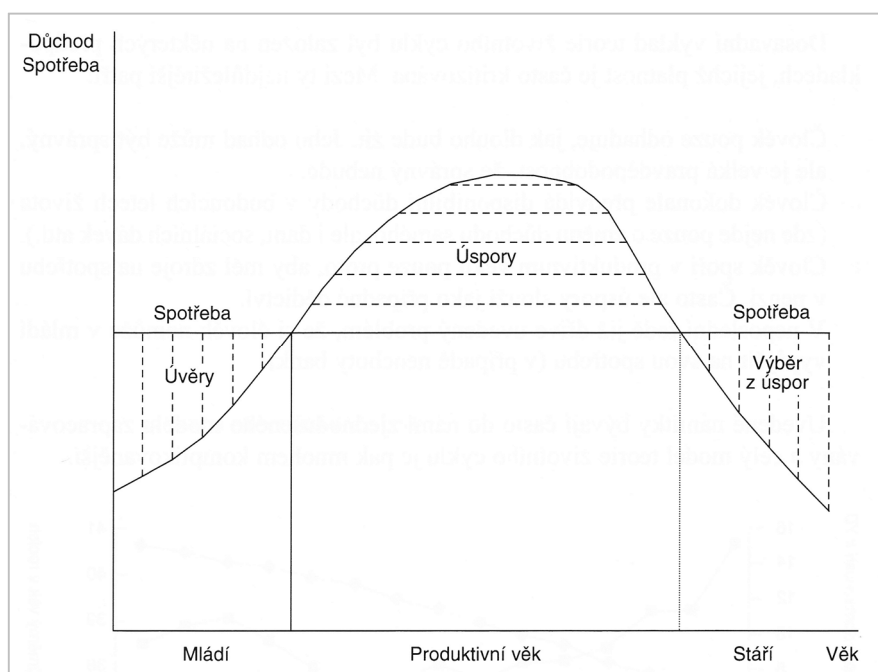
Teorii životního cyklu zpracovali v 50. letech 20. století ekonomové Franco Modigliani, Richard Brumberg a Albert Ando jako reakci na nedostatky keynesiánské teorie spotřeby. Z teorie životního cyklu lze vyvodit, proč může spotřeba růst pomaleji než disponibilní důchod, a jak je možné, že dlouhodobý podíl spotřeby na HDP může být přibližně stejný. [3]

Tak jako v teorii mezičasové volby vychází teorie životního cyklu ze skutečností, že spotřebitel o své spotřebě rozhoduje na základě současného i očekávaného budoucího disponibilního důchodu a jeho cílem je maximalizovat svůj užitek během celého života, který ale rozděluje do více období, a zakládá se na skutečnosti, že spotřebitel chce mít ve všech těchto obdobích *rovnoměrnou spotřebu*, kterou nemění¹. Předpokladem tohoto modelu je schopnost spotřebitele určit výši důchodu za celý život a odhadnout výši rovnoměrné spotřeby. Tento model navíc dle [3]: „*zohledňuje reakce spotřebitele na trvalé nepředvídané změny důchodu, spotřebu v průběhu hospodářského cyklu a odlišnosti ve spotřebě vlivem odlišností kultur, mentality, tradice, způsobu života apod.*“.

Obrázek 6 popisuje průběh teorie životního cyklu. Život spotřebitele je rozdělen do tří období – mládí, produktivní věk, a stáří (horizontální osa). V grafu jsou zakresleny dvě křivky: křivka rovnoměrné spotřeby, která je tedy rovnoběžná s horizontální osou, a zvlněná křivka vývoje důchodu. Průběh běžného spotřebitele je pak následující. V mládí, v období vzdělávání, nemá spotřebitel žádný či má nízký příjem a období studia financuje úvěry. Mladý člověk má tendenci spotřebovat více než vydělá v důsledku očekávaných budoucích příjmů. Toto období trvá do doby, kdy se jeho spotřeba nevyrovná s jeho důchodem. V druhém období je důchod spotřebitele zpravidla vyšší než jeho současná spotřeba, přebytek důchodu slouží z části jako splátka úvěru z mládí a z části je spořena do třetího období. Když důchod klesne na úroveň rovnoměrné spotřeby, spotřebitel vstupuje do penze. Za předpokladu konstantní spotřeby financuje tyto důchod převyšující výdaje z úspor vytvořených v produktivním období do konce svého života. [8]

Jednoduchý model teorie životního cyklu tak, jak je vyobrazen v obrázku 6 pro zjednodušení předpokládá nulovou úrokovou míru, aby lépe vyniklo to, že spotřebitel v produktivním věku vytváří úspory na stáří ne v důsledku zhodnocení současného důchodu, ale na pokrytí rovnoměrné spotřeby. Rovnoměrnou spotřebu lze odvodit na základě rovnice 1.18, kde je předpoklad věku dožití spotřebitele L , z toho P let je produktivních, do penze tak spotřebitel odejde v $L-P$ letech. Předpokladem je určité bohatství W , kterým spotřebitel právě disponuje, a to, že se chystá utratit celý svůj životní důchod (nulové dědictví). Určením I/L z celoživotních zdrojů je možné stanovit roční výši spotřeby. [8]

¹ Reálná spotřeba není konstantní, díky vlivu nepředvídatelných faktorů je mírně „zvlněná“. [3]

Obrázek 6: Model teorie životního cyklu.

Zdroj: [8]

$$C_t = \frac{1}{L}(Y_t + (P - 1)Y^e + W_t) \quad (1.18)$$

kde: C_t spotřeba v roce t ;

Y_t důchod v roce t ;

Y^e průměrný očekávaný důchod v dalších letech práce;

W_t majetek (bohatství) na začátku roku t .

Ze vztahu 1.18 je možné odvodit působení změn důchodu na výši spotřeby v daném roce. Jednorázové změny běžného důchodu a změny v bohatství v daném roce nebudou mít vážné důsledky na velikost roční spotřeby, jelikož se tyto změny rozprostřou do zbytku let. Permanentní změna důchodu ale ovlivní důchody ve všech následujících letech práce a změní tak i spotřebu ve zbývajících letech života, roční změna ale nebude tak silná, protože zbývajcí léta života zahrnují i stáří, ve kterém se předpokládá nulový disponibilní důchod. Vztah mezi změnou disponibilního důchodu a spotřebou v daném roce může a nemusí být takový, jaký ho předpokládá J. M. Keynes, záleží na adaptivních očekávání každého spotřebitele. [8] To, že část disponibilního důchodu připadá na splátky úvěru z mládí a část na tvorbu úspor do stáří, vysvětluje, proč spotřebitelé nespotřebují disponibilní důchod hned, a proč může být růst disponibilního důchodu rychlejší než spotřeba. „Úsilí o rovnoměrnou spotřebu potom obecně vede k tomu, že dlouhodobě by podíl spotřeby na HDP měl být přibližně stejný“ [9].

„Spotřeba je dána rokem, ve kterém začne spotřebitel pracovat, rokem, ve kterém odchází do penze, předpokládaným rokem dožití, čistou mzdou při nástupu do zaměstnání, čistou mzdou při odchodu do důchodu a meziročním přírůstkem mzdy.“ [3] Jelikož je teorie životního cyklu založena na *odhadech* těchto skutečností, je její platnost často kritizována. Jaká je pravděpodobnost předpovědi věku dožití? Jak lze předvídat celoživotní disponibilní důchod, který zahrnuje předpověď vývoje daní a transferů? Spotřebitel spoří i na budoucnost svých dětí, v jaké fázi a v jaké výši případné dědictví bude? Co když banka nebude ochotna půjčit mladému člověku úvěr v potřebné výši? Odpovědi na tyto otázky bývají začleněny do jednoduchého modelu hypotézy životního cyklu a činí ho poté daleko komplikovanějším. [8]

Na agregátní úrovni pak bude spotřeba podle teorie životního cyklu závislá na demografickém vývoji obyvatelstva a na změnách preferencí spotřebitelů (domácností). [2] Například při výrazném stárnutí populace by měl podíl úspor klesat a podíl spotřeby růst. Naopak při růstu podílu spotřebitelů v produktivním věku, by měl podíl úspor růst a podíl spotřeby klesat. Dle [8] vývoj úspor a spotřeby závisí také na sociální politice státu, dostupnosti úvěrů, vývoji akciového trhu apod.

1.2.4 Friedmanova teorie permanentního důchodu

Americký ekonom Milton Friedman je autorem teorie permanentního důchodu zveřejněné v díle *Teorie spotřební funkce* roku 1957. Teorie permanentního důchodu je alternativou vysvětlení dlouhodobé funkce spotřeby a říká, že spotřeba závisí pouze na tzv. permanentním důchodu (rovnice 1.19). Teorie člení disponibilní důchod na *permanentní* (stálý, trvalý) a na tzv. *tranzitorní* (dočasný, přechodný) a disponibilní důchod je součtem těchto dvou částí (rovnice 1.20). Permanentní důchod je průměrný dlouhodobý očekávaný důchod, který je stanoven spotřebitelem na základě jeho adaptivních očekávání, tedy je odvozen ze současného a minulého důchodu. Teorie se zakládá na skutečnosti, že spotřebitel nemění úroveň spotřeby podle krátkodobých změn důchodu, ale mění ji *pouze se změnou permanentní*. [3][8]

$$C = c * Y^P \quad (1.19)$$

kde: C spotřeba domácností;

c mezní sklon ke spotřebě;

Y^P permanentní důchod.

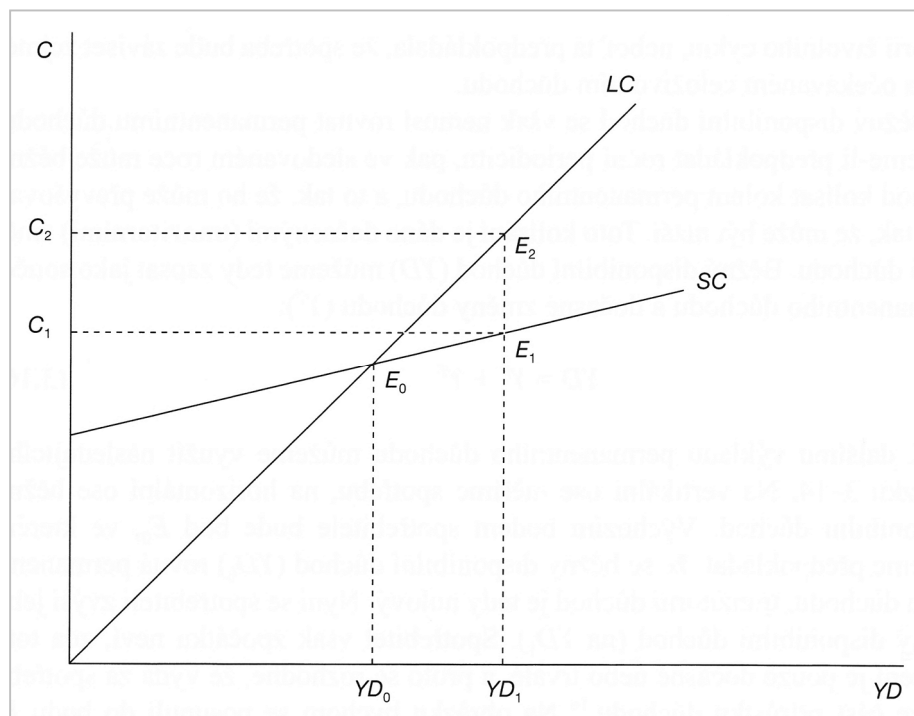
$$YD = Y^P + Y^T \quad (1.20)$$

kde: YD disponibilní důchod;

Y^P permanentní důchod;

Y^T tranzitorní důchod.

Teorii permanentního důchodu graficky objasňuje obrázek 7. Na horizontální ose je nanesena výše disponibilního důchodu a na vertikální ose úroveň spotřeby. Tento graf znázorňuje krátkodobou spotřební funkci SC a dlouhodobou spotřební funkci LC jednoho spotřebitele, model se však dá aplikovat i na makroekonomickou úroveň. Různý průběh křivek spotřebních funkcí je dán skutečností, že při krátkodobé (*tranzitorní*) změně důchodu např. zvýšení, dochází většinou k tvorbě úspor, nikoli ke změně spotřeby, zatímco při dlouhodobé změně (*permanentní*) reaguje spotřebitel změnami spotřeby. Příkladem je pokles disponibilního důchodu z důvodu nemoci. Spotřebitel na základě této krátkodobé skutečnosti nezmění úroveň své spotřeby, jelikož je tato změna pouze tranzitorní. Ale pokud bude spotřebitel povýšen či naopak propuštěn z pracovní pozice, bude této permanentní změně adekvátně přizpůsobovat úroveň své spotřeby. [8][9]

Obrázek 7: Krátkodobá a dlouhodobá funkce spotřeby dle teorie permanentního důchodu.

Zdroj: [8]

Výchozí rovnováha se v obrázku 7 nachází v bodě E_0 , kde se disponibilní důchod rovná permanentnímu, tranzitorní důchod je nulový. Pokud dojde ke zvýšení běžného důchodu

na hladinu YD_1 , spotřebitel neumí zpočátku určit, zda je změna dočasná či stálá, je opatrný, a proto svou spotřebu změní jen částečně na úroveň C_1 , rovnováha se přenesla do bodu E_1 . Krátkodobá změna důchodu se na úrovni spotřeby projeví *neúměrně*, průměrný sklon ke spotřebě krátkodobě klesá tak, jak tvrdí keynesiánská teorie spotřeby. V případě, že se tato změna důchodu stane permanentní, rovnováha se přemístí do bodu E_2 a spotřeba se zvýší *úměrně* ke zvýšení důchodu (na hladinu C_2). Dlouhodobý průměrný sklon ke spotřebě je pak opět konstantní, čímž je opět vysvětleno, proč může být z dlouhodobého hlediska podíl spotřeby na HDP zhruba rovnoměrný. [3][8]

Krátkodobě se změny disponibilních příjmů mohou na spotřebě projevovat kolísáním, růstem i poklesem, a to z důvodu nevědomosti o trvanlivosti změn a díky opatrnosti domácností. Dlouhodobě se ale tyto výkyvy vyrovnávají a vysvětlují tak zmíněný *spořicí paradox*. [9]

1.3 Engelovy závislosti

V přechozích kapitolách byly určeny vlivy působící na velikost spotřeby domácností jako výše disponibilního důchodu, jeho změny, úroveň úrokové sazby a další. V této teoretické části práce bude chování spotřebitelů (domácností) zkoumáno na mikroekonomické úrovni. Statky lze z tohoto pohledu rozdělit na méněcenné a normální. *Méněcenné statky* se vyznačují tím, že s růstem důchodu *klesá* jejich nakupované množství. Typicky se jedná o oděvy ze secondhandu. *Normální statky* se vyznačují tím, že s růstem důchodu *roste* jejich nakupované množství, a lze je dále členit na statky *nezbytné* a *luxusní*, přičemž množství nakupovaných nezbytných statků roste *pomaleji* než důchod (např. potraviny) a množství nakupovaných luxusních statků roste *rychleji* než důchod (např. drahá lahev vína). [6][39]

Povaha těchto statků ovlivňuje průběh *důchodové spotřební křivky*, která spojuje optimální kombinace množství dvou spotřebovávaných statků při maximalizaci užítka spotřebitele při různých úrovních důchodů. Na základě důchodové spotřební křivky a indifferenční analýzy lze odvodit průběh tzv. **Engelovy křivky** zobrazující závislost mezi celkovým důchodem spotřebitele a nakupovaným množstvím určitého statku, která je taktéž závislá na charakteru nakupovaných statků, a lze tedy odvodit její tři základní průběhy dle změny nakupovaného množství a změny důchodu, obdobně jako bylo určeno výše. Změnu poptávaného množství daných statků na změny důchodu neboli o kolik procent se změní poptávané množství při procentní změně důchodu vyjadřuje *důchodová elasticita poptávky*. Méněcenné statky vykazují zápornou důchodovou elasticitu, z čehož lze odvodit *klesající* Engelovu křivku se zápornou směrnici. Normální statky mají kladnou důchodovou elasticitu, průběh Engelovy

křivky je *rostoucí* s kladnou směrnicí. Rozdíl je zde mezi nezbytnými a luxusními statky. Engelova křivka nezbytného statku je *konkávní*, důchodová elasticita poptávky pochází z intervalu $<0;1>$. Engelova křivka luxusního statku, která je *konvexní*, má důchodovou elasticitu větší než 1. [6] Engelovy křivky popisují vliv důchodu spotřebitele na poptávku a J. M. Keynes ve své teorii spotřeby vychází právě z těchto závislostí, včetně označování úspor jako těch nejluxusnějších statků. „*Očekával, že bohatí budou spořit větší část svého důchodu než chudí*“ [38].

Jiné vyjádření těchto vztahů je označováno tzv. **Engelovou výdajovou křivkou**, kde je poměřována závislost výdajů na nákup určitého statku na důchodu spotřebitele neboli celkových výdajů spotřebitele. Průběh jednotlivých křivek pro různé typy statků zůstává stejný, avšak navíc je zde linie 45° symbolizující vydání celého příjmu spotřebitele na nákup daného statku, tedy horní hranici Engelovy výdajové křivky. Jednotlivé Engelovy výdajové křivky se nachází z tohoto důvodu pod touto hranicí. V případě méněcenných statků je tedy Engelova výdajová křivka *klesající*, vzdalující se od linie 45° , pro normální statky je Engelova výdajová křivka *rostoucí*, v případě nezbytných statků se od linie 45° *vzdaluje* a v případě luxusních statků se k linii *přibližuje*. [6][39]

Z Engelovy výdajové křivky a jejího vztahu k linii 45° lze odvodit vývoj podílu výdajů na nákup daného statku na celkových výdajích spotřebitele, což je již výše v keynesiánském přístupu ke spotřebě definovaný **průměrný sklon ke spotřebě**. Směrnicí Engelovy křivky je **mezní sklon ke spotřebě** nakupovaného statku. [6] S Engelovou výdajovou křivkou je dále spojen **Engelův zákon**, který říká, že s růstem důchodu výdaje domácností na potraviny absolutně rostou, ale relativně se snižují. [39] Výdaje domácností na potraviny tedy dle teorie s růstem důchodu rostou, domácnosti nakupují větší množství, či kvalitnější produkty, ale relativně se jejich podíl na celkových výdajích domácností snižuje.

2 ANALÝZA STATISTICKÝCH DAT

„Analýza je vědecká metoda založená na dekompozici celku na elementární části. Cílem analýzy je identifikovat podstatné a nutné vlastnosti elementárních částí celku, poznat jejich podstatu a zákonitosti“ [10]. Při analyzování ekonomických jevů je využívána analýza časových řad. Praktická část diplomové práce analyzuje spotřebitelskou poptávku v ČR v deseti obdobích 2006-2015 a práce s časovými řadami prostupuje všemi kapitolami. Pomocí časových řad je možné popsat vývojový trend dat a určit kvantitativní odhady proměnných pro následující období. Další metodou zkoumání spotřebitelské poptávky je určení závislosti mezi spotřebou domácností a na ni působícími veličinami, především disponibilním důchodem. Teorie vyzdvihuje podstatnost poznání jednotlivých vlivů k tomu, aby bylo možné stanovit co nejpřesnější odhady spotřeby domácností v reálných ekonomikách. Pro potřeby této práce je zvolena jednoduchá metoda ověření těsnosti vztahu mezi veličinami.

2.1 Časové řady

Časové řady jsou posloupností v čase uspořádaných (ve směru od minulosti do přítomnosti), věcně a prostorově srovnatelných hodnot sledovaného ekonomického ukazatele. Analýza slouží k popisu těchto řad a k předvídání jejich budoucího vývoje. Z hlediska členění autora [5] bude v praktické části využita intervalová časová řada dlouhodobá, pomocí primárních ukazatelů v peněžitých jednotkách.

U časových řad peněžních ukazatelů se přirozeně vyskytují změny cenové hladiny, počet pracovních dnů v měsíci se mění, atd. Pro odstranění těchto vlivů slouží **srovnatelnost údajů** v časové řadě. Data musí být srovnatelná z věcného, časového a prostorového hlediska. Věcná srovnatelnost poukazuje na stejné obsahové vymezení dat. Časová srovnatelnost vzniká porovnáním stejně dlouhých časových období – očišťováním časových řad např. na stejný počet hodin / dnů / měsíců / roků, tudíž od důsledků tzv. „kalendářních variací“. Prostorovou srovnatelností je myšleno porovnávání dat vztahujících se k danému geografickému území nebo k dané ekonomické oblasti. Co se týče výše zmíněných změn cenové hladiny, je v dlouhodobé analýze časových řad využívána i *cenová srovnatelnost*. Časová řada se sestavuje buď z hodnot aktuálních (běžných) cen nebo ze stálých cen (tedy cen stanovených k určitému datu), poté se sestavuje časová řada reálných hodnot ukazatele nebo časová řada temp růstu ze stálých cen. [5]

Pomocí vizuální analýzy časové řady lze dokázat dlouhodobou tendenci v průměru řady a vývojové změny periodicky se opakující. Vizuální analýzou však nelze dokázat všechny

vlastnosti sledovaných jevů, a proto je nutné dále určit **elementární charakteristiky časových řad**. Mezi základní elementární charakteristiky patří: *diference 1. řádu* (2.1), *tempo růstu* neboli také koeficient růstu či řetězový index - porovnává dvě za sebou jdoucí hodnoty (2.2), *průměrné tempo růstu* – geometrický průměr jednotlivých temp růstu (2.3) a *průměr hodnot časové řady* (2.4). [5]

$$\Delta_t^1 = y_t - y_{t-1} \quad (2.1)$$

kde: $t \dots\dots\dots 2, 3, \dots, n$ (tzv. časová proměnná);

$y \dots\dots\dots$ hodnota.

$$k_t = \frac{k_t}{k_{t-1}} \quad (2.2)$$

kde: $t \dots\dots\dots 2, 3, \dots, n$;

$y \dots\dots\dots$ hodnota.

$$\bar{k} = (k_2 k_3 \dots k_n)^{\frac{1}{n-1}} = \sqrt[n-1]{k_2 k_3 \dots k_n} \quad (2.3)$$

kde: $k \dots\dots\dots$ tempo růstu příslušného období;

$n \dots\dots\dots$ počet období.

$$\bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{t=1}^n y_t \quad (2.4)$$

kde: $t \dots\dots\dots 2, 3, \dots, n$;

$y \dots\dots\dots$ hodnota;

$n \dots\dots\dots$ počet období.

2.1.1 Jednorozměrný model časových řad

Pomocí **klasického (formálního) modelu** časových řad lze popsat formy pohybu. Klasický model je jednorozměrným modelem (2.5).

$$y_t = f(t, \varepsilon_t) \quad (2.5)$$

kde: $y_t \dots\dots\dots$ hodnota modelovaného ukazatele v čase t ;

$t \dots\dots\dots 2, 3 \dots, n$;

$\varepsilon_t \dots\dots\dots$ hodnota náhodné složky v čase t .

Klasický model je založen na rozkladu časové řady na čtyři složky: trendovou T_t , sezónní S_t , cyklickou C_t a náhodnou složku ε_t a má dle aditivního rozkladu tvar (2.6). **Trend** je

tendence dlouhodobého vývoje hodnot analyzovaného ukazatele v čase, může být buď rostoucí, klesající nebo konstantní (ukazatele časové řady kolísají kolem určité, v podstatě neměnné úrovně). **Sezónní složka** je pravidelně se opakující odchylka od trendové složky. **Cyklická složka** představuje kolísání okolo trendu v důsledku dlouhodobého cyklického vývoje s délkou vlny delší než jeden rok. **Náhodná složka** je veličina, kterou nelze popsat časovou funkcí a je to složka, která zbývá po vyloučení trendu, sezónní složky a cyklické složky. [5]

$$y_t = T_t + S_t + C_t + \varepsilon_t = Y_t + \varepsilon_t \quad (2.6)$$

kde: y_t hodnota modelovaného ukazatele v čase t ;

T_t trendová složka;

S_t sezónní složka;

C_t cyklická složka;

ε_t náhodná složka;

Y_t teoretická složka ve tvaru $T_t + S_t + C_t$.

Lineární trend je nejpoužívanějším typem trendové funkce a určuje orientačně základní směr vývoje analyzované časové řady. Trendová přímka má tvar (2.7).

$$T_t = \beta_0 + \beta_1 t \quad (2.7)$$

kde: β_0 a β_1 neznámé parametry;

t 1, 2, ..., n .

Odhady parametrů β_0 a β_1 se získají metodou nejmenších čtverců. Touto metodou lze zjistit nejlepší nevychýlené odhady vyřešením dvou rovnic (2.8) a (2.9).

$$\sum y_t = n\beta_0 + \beta_1 \sum t \quad (2.8)$$

$$\sum ty_t = \beta_0 \sum t + \beta_1 \sum t^2 \quad (2.9)$$

kde: symbolem Σ se vždy rozumí součet přes t od 1 do n

β_0 a β_1 neznámé parametry;

t 1, 2, ..., n ;

y_t teoretická složka ve tvaru $T_t + S_t + C_t$.

Po dosazení parametrů lze určit rovnici odhadované trendové přímky a z té lze odhadnout předpověď na další období, tedy *bodové předpoklady*. Tato předpověď má svou spolehlivost -

koeficient determinace R^2 , která udává, do jaké míry lze předpovědi věřit, porovnáním skutečných hodnot s jejich odhady. Nabývá hodnot z intervalu $\langle 0;1 \rangle$ a čím je hodnota koeficientu blíže jedné, tím je výsledek spolehlivější. Pokud by jeho hodnota byla nula, pak rovnice trendu nedokáže předpovídat další hodnoty (odhad je nespolehlivý). [5] Tato práce bude předpovídat odhady trendových přímků při hodnotách spolehlivosti vyšších než 0,9.

Lineární trend však není vždy vhodný, další trendy popisuje tabulka 2, ve které jsou jednotlivé typy trendů popsány trendovými rovnicemi. Lineární spojnice trendu je nejčastěji využívána u časových řad, které konstantně rostou nebo klesají. Pokud časová řada kolísá, používá se *parabolická spojnice trendu*. *Logaritmická* je užívána u dat, která se po rychlém stoupání či klesání vyrovnávají. Nelze ji vytvořit pro časovou řadu obsahující nulové nebo záporné hodnoty. *Mocninná spojnice trendu* se nejvhodněji používá pro porovnání údajů stoupajících stálou rychlostí. [35]

Tabulka 2: Další metody odhadu parametrů trendových funkcí.

<i>Metoda</i>	<i>Trendová funkce</i>
<i>Parabolický trend</i>	$T_t = \beta_0 + \beta_1 t + \beta_2 t^2$ ----- kde: $\beta_0, \beta_1, \beta_2 \dots$ jsou neznámé parametry tohoto trendu; $t \dots 1, 2, \dots, n$ (časová proměnná).
<i>Exponenciální trend</i>	$T_t = \beta_0 \beta_1^t$ ----- kde: β_0 a $\beta_1 \dots$ jsou neznámé parametry; $t \dots 1, 2, \dots, n$.
<i>Logaritmický trend</i>	$T_t = \beta_0 + \beta_1 \ln t$ ----- kde: β_0 a $\beta_1 \dots$ jsou neznámé parametry; $t \dots 1, 2, \dots, n$.
<i>Mocninný trend</i>	$T_t = \beta_0 t^{\beta_1}$ ----- kde: β_0 a $\beta_1 \dots$ jsou neznámé parametry; $t \dots 1, 2, \dots, n$.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [5]

2.2 Korelační analýza

V praktické části ekonomické analýzy je kladen důraz na těsnost vztahu neboli vzájemnou závislost veličin, což je označováno termínem **korelace**. „Korelační analýza zkoumá vztahy proměnných graficky a pomocí různých měř závislostí, které nazýváme korelační koeficienty“ [4]. Korelační analýza zkoumá sílu *lineární* závislosti proměnných měřenou korelačními koeficienty. Korelační koeficient ρ (**Pearsonův korelační koeficient**) lze vypočítat pomocí vzorce 2.10. Tento koeficient určuje sílu vztahu dvou náhodných spojitých proměnných X a Y a nabývá hodnot z intervalu $\langle -1; 1 \rangle$. Pokud $|\rho| = 1$, pak leží všechny body na nějaké přímce a je možné hovořit o *úplné lineární závislosti*. Kladná hodnota korelačního koeficientu značí pozitivní korelaci, což představuje, že hodnoty obou proměnných současně rostou či klesají. Opačně záporné hodnoty korelačního koeficientu (negativní korelace) říkají, že hodnota jedné proměnné roste a druhé klesá či naopak. Pokud $\rho = 0$, pak nazýváme X a Y nekorelované proměnné. Při výpočtu není nutné rozlišovat závislou a nezávislou proměnnou a změna jednotek měření korelační koeficient nezmění. [4]

$$\rho_{x,y} = \frac{\text{Cov}(X,Y)}{\sqrt{DX} \cdot \sqrt{DY}} \quad (2.10)$$

kde: $\text{cov}(X, Y)$ kovariance mezi náhodnými veličinami X a Y ;

\sqrt{DX} směrodatná odchylka náhodné veličiny X ;

\sqrt{DY} směrodatná odchylka náhodné veličiny Y .

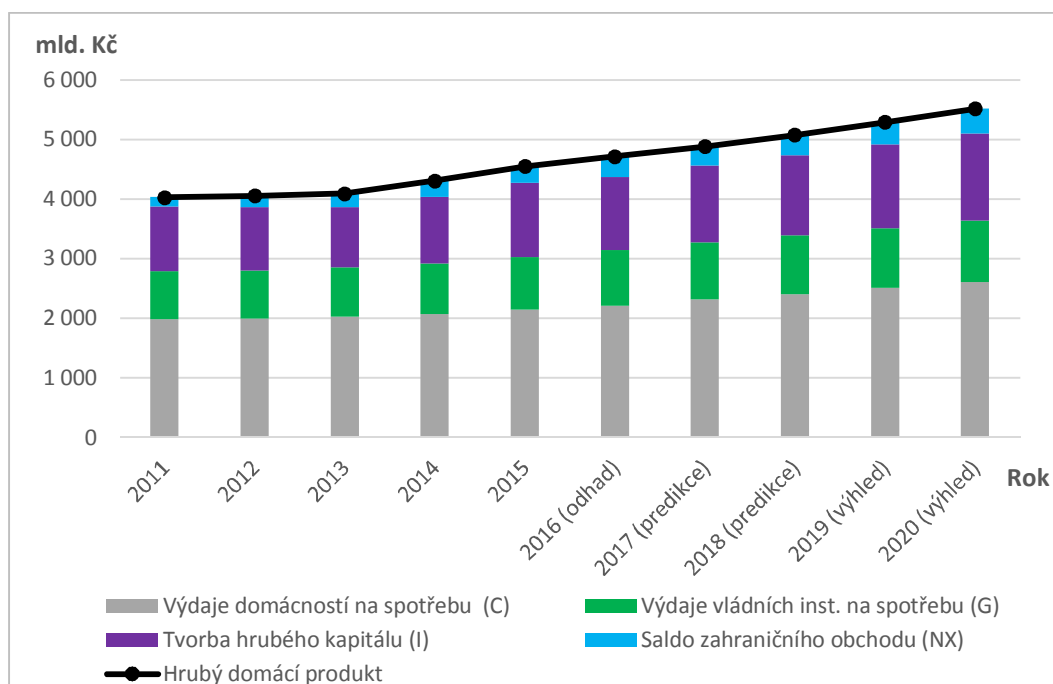
Pearsonův korelační koeficient i přes velmi časté využití vykazuje jistá omezení. Již bylo uvedeno, že měří pouze sílu lineárního vztahu. Koeficient je ovlivněn odlehlými hodnotami, i při silném vztahu není úplným popisem dat, a i perfektně silná korelace „*neznamená sama o sobě průkaz příčinného vztahu, tedy toho, že změny proměnné X skutečně působí změny proměnné Y* “ [4].

Pro potřeby tohoto rozboru jsou závislosti $|\rho|$ klasifikovány následovně:

- ❖ $\langle 0; 0,25 \rangle$ téměř žádná závislost;
- ❖ $\langle 0,26; 0,5 \rangle$ slabá závislost;
- ❖ $\langle 0,51; 0,75 \rangle$ střední závislost;
- ❖ $\langle 0,76; 0,9 \rangle$ silná závislost;
- ❖ $\langle 0,91; 1 \rangle$ téměř perfektní závislost.

3 ANALÝZA SPOTŘEBITELSKÉ POPTÁVKY V ČESKÉ REPUBLICE

„České hospodářství je svým charakterem malá a otevřená ekonomika, s intenzivními mezinárodními ekonomickými vztahy“ [8]. Česká ekonomika byla v roce 2008 zasažena působením celosvětové hospodářské krize, do roku 2013 se nacházela v období recese a nyní zažívá oživení ekonomiky. Růst HDP byl dokonce v ČR oproti růstu v EU vyšší, od přelomu let 2015 a 2016 ale došlo ke zpomalení růstu české ekonomiky, přičemž zpomalení růstu HDP v roce 2016 bylo způsobeno vysokou srovnávací základnou předešlého roku, a ekonomický vývoj ČR a EU byl vyrovnán. Na vývoji HDP se v ČR nejvýrazněji podílí *výdaje na konečnou spotřebu*, jenž se skládají z vládních výdajů a *výdajů domácností*. Právě výdaje domácností neboli spotřeba domácností mají na hospodářském růstu nejvyšší podíl (obrázek 8, HDP stanoveno výdajovou metodou). Růst spotřeby domácností je zapříčiněn především růstem disponibilního důchodu domácností a vlivem vysoké důvěry spotřebitelů. [32] Spotřeba domácností má nejvyšší podíl na HDP dlouhodobě, a to nejen v ČR (viz 3.3).

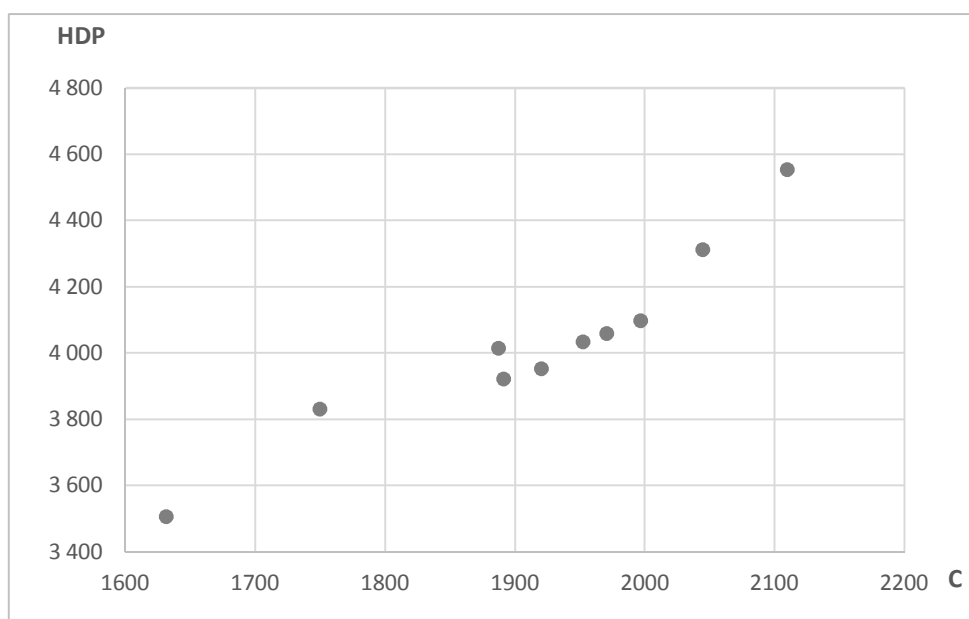
Obrázek 8: HDP výdajovou metodou 2011-2020 v b. c.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [36]

Aktuální a očekávaný budoucí vývoj ekonomiky ČR je následující. Růst HDP je od roku 2016 zpomalen, jak vyplývá z Makroekonomických prognóz Ministerstva financí ČR i České bankovní asociace. Důvodem je dočerpání prostředků z fondů EU, které zpomalilo růst investic. Překážkou rychlejšího vývoje HDP je i nedostatek kvalifikované pracovní síly.

Na růstu HDP se dle České bankovní asociace bude nadále nejvíce podílet spotřebitelská poptávka. Ta je „*podpořena nízkou nezaměstnaností, růstem mezd, slabou inflací a vysokou spotřebitelskou důvěrou*“ [11]. Pro rok 2017 předpokládá analýza asociace mírné zrychlení posílené investiční aktivitou a spotřebou domácností rostoucí díky růstu cen. [11] Tento růst je způsoben růstem cen potravin a s ním spojeným růstem cen v restauracích, což vede k dosažení inflačního cíle již na konci roku 2016. Inflace v ČR v lednu 2017 dosahuje dle aktuálních informací České národní banky úrovně **2,2 %**, ačkoli její prognóza předpokládala 1,9 % [13]. Tempo růstu spotřeby domácností pro roky 2016, 2017 a 2018 je predikováno ve výši okolo 3 %. [12]

Mezi vývojem ekonomiky země a vývojem spotřeby domácností existuje dle výpočtu korelačního koeficientu **téměř perfektní závislost (0,948)**. Grafickým znázorněním v obrázku 9 je zaznamenána *pozitivní lineární závislost* HDP a spotřeby. Lze tvrdit, že vývoj ekonomiky působí na výši spotřeby domácností. Obě tyto veličiny citlivě reagují na hospodářský cyklus, ovšem „*výdaje na konečnou spotřebu domácností podléhají v ČR mnohem méně cyklickým výkyvům ekonomiky, než je tomu právě u HDP*“ [14]. Tvrzení je možné podpořit faktem, že průměrná tempa růstu ve zkoumaném období činí pro HDP 2,95 % a pro spotřebu domácností 2,90 %.

Obrázek 9: Lineární závislost HDP a spotřeby domácností 2006-2015.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [36]

3.1 Agregátní spotřebitelská poptávka v ČR

Spotřebitelská poptávka je na agregátní úrovni dána výdaji domácností na konečnou spotřebu. Pro potřeby analýzy je nutné nejprve vymezit **sektor domácností v ČR**. *Sektor domácností podle ČSÚ* [19] je tvořen jednotlivci či skupinami jednotlivců jako konečnými spotřebiteli čili jde o množinu spotřebitelů. Slučuje domácnosti zaměstnanců, příjemců důchodů a tzv. *kolektivní domácnosti* – domovy důchodců, penzióny, ubytovny, kláštery, sirotčince apod. V ČR dále zahrnuje *drobné podnikatele* jako výrobce – fyzické osoby nezapsané v obchodním rejstříku. Tito podnikatelé podnikají dle živnostenského zákona a jsou zahrnuti v sektoru domácností z důvodu spojení neboli neoddělitelnosti majetku drobného podnikatele a domácnosti. [7] Jedná se např. o řemeslníky, samostatně hospodařící zemědělce, soukromé lékaře, advokáty apod. Domácnosti jsou tedy především spotřebiteli a soukromými výrobci pro vlastní konečné užití, jedná se ale také o tržní výrobce (drobní podnikatelé). [7] Takto definovaný sektor domácností je označován *S.14*, tohoto označení využívá nejen ČSÚ, ale lze se s ním setkat i v databázi Eurostatu².

3.1.1 Vývoj spotřeby domácností od roku 2006 do roku 2015

Základní přehled informací o spotřebě domácností v ČR ve sledovaném období 2006-2015 obsahuje tabulka 3. Již bylo několikrát zmíněno, že spotřeba domácností je stěžejní při sestavování HDP výdajovou metodou. Tabulka obsahuje základní přehled o počtu domácností v ČR, absolutní vyjádření HDP a spotřeby domácností. Za sledované období neboli deset let se počet domácností zvýšil o **296.980**, HDP vzrostlo o **1.047,5 mld. Kč** a spotřeba domácností se zvýšila o **478,5 mld. Kč**. Vývoj spotřeby domácností lze popsat pomocí meziročních změn a změn oproti výchozímu roku analýzy. Na základě těchto dat je možné tvrdit, že vývoj spotřeby domácností závisí na vývoji celé ekonomiky i na vnějším působení. Dopady hospodářské krize utlumily přes 7 % rostoucí vývoj spotřeby domácností (2007, 2008), při tomto počátečním tempu růstu přibližně 7 % by byla úroveň spotřeby 121 % oproti roku 2006 dosažena v následujícím období (2009), tomu ale krize zamezila, a této úrovně spotřeba dosáhla o 4 roky později v roce 2013. Tempo růstu spotřeby přesáhlo od zásahu krize hranici 2 % růstu teprve až v roce 2014. Spotřeba domácností přesto v celém období rostla, domácnosti v době hospodářského útlumu mohou snížit tvorbu vlastních úspor, čímž lze tuto část úspor spotřebovat, a dále jsou v případě nutnosti podpořeny transfery [14]. Průměrně ve zkoumaném období 2006-2015 v ČR činí podíl spotřeby domácností na HDP **47,53 %**. Průměrné tempo růstu spotřeby domácností je ve sledovaném období **2,90 %**.

² Např. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_gdp&lang=en

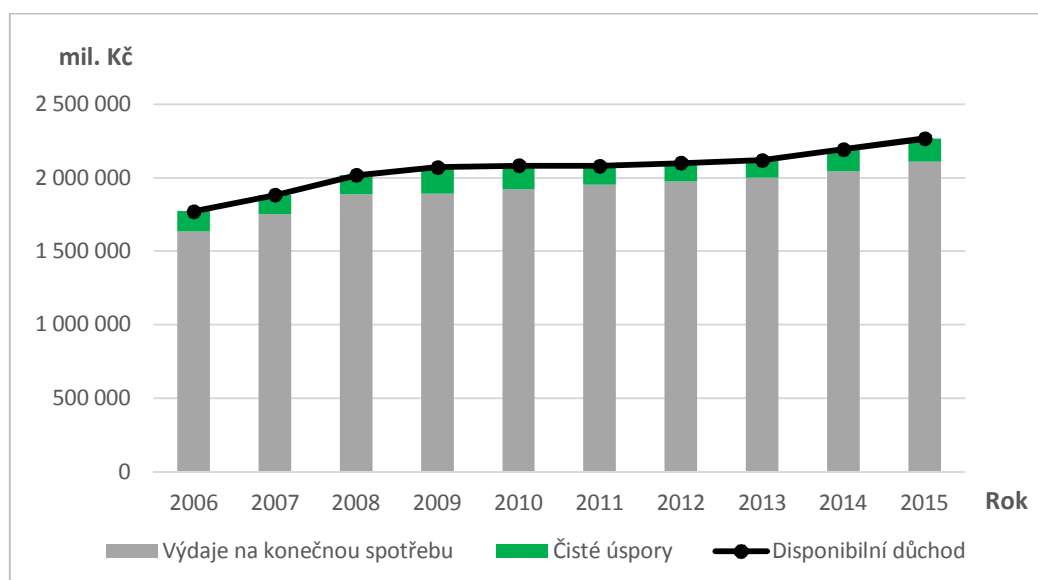
Tabulka 3: Vývoj spotřeby domácností v ČR 2006–2015.

<i>Rok</i>	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Počet domácností</i>	4 027 670	4 043 341	4 081 852	4 116 364	4 149 665
<i>HDP (mld. Kč, b. c.)</i>	3 507,1	3 831,8	4 015,3	3 921,8	3 953,7
<i>Spotřeba domácností (mld. Kč, b. c.)</i>	1 631	1 749,5	1 887	1 890,9	1 919,9
<i>Tempo růstu spotřeby domácností</i>	x	7,27 %	7,86 %	0,21 %	1,53 %
<i>Změna spotřeby domácností (výchozí rok 2006)</i>	100 %	107,27 %	115,94 %	115,94 %	117,71 %
<i>Podíl spotřeby domácností na HDP</i>	46,51 %	45,66 %	47,00 %	48,22 %	48,56 %
<i>Rok</i>	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Počet domácností</i>	4 180 620	4 254 867	4 282 499	4 304 496	4 324 650
<i>HDP (mld. Kč, b. c.)</i>	4 033,8	4 059,9	4 098,1	4 313,8	4 554,6
<i>Spotřeba domácností (mld. Kč, b. c.)</i>	1 952	1 970,4	1 996,6	2 044,3	2 109,5
<i>Tempo růstu spotřeby domácností</i>	1,67 %	0,94 %	1,33 %	2,39 %	3,19 %
<i>Změna spotřeby domácností (výchozí rok 2006)</i>	119,68 %	120,81 %	122,42 %	125,34 %	129,34 %
<i>Podíl spotřeby domácností na HDP</i>	48,39 %	48,53 %	48,72 %	47,39 %	46,32 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle [18], [24], [25], [26], [27]

Spotřeba domácností je podle výše uvedených teorií závislá na **disponibilním důchodu**, jeho výše a vývoj určuje úroveň spotřeby. Vývoj disponibilního důchodu v ČR od roku 2006 do roku 2015 je zaznamenán v obrázku 10. Disponibilní důchod domácností (zde *S.14*) je stanoven tak, že čistý disponibilní důchod domácností ČR je upraven o změny čistého podílu domácností na rezervách penzijních fondů³. Z obrázku lze vyčíst, jaká část disponibilního důchodu je spotřebována a jaká uspořena, přičemž zde zobrazuje úroveň čistých úspor. **Čisté úspory** činí ve sledovaném období průměrně **6,89 %** disponibilního důchodu. Úspory českých domácností se skládají především z netermínovaných vkladů a penzijních fondů, roste i podíl investičních fondů, naopak české domácnosti opouští tvorbu úspor prostřednictvím termínovaných vkladů a stavebního spoření [37]. Průměrné tempo růstu úspor činí **1,32 %**. Ve sledovaném období vzrostl disponibilní důchod o **495.943 mil. Kč**, z toho 478.524 mil. Kč činily výdaje na konečnou spotřebu a čisté úspory domácností se zvýšily o 17.419 mil. Kč.

³ Rozdíl mezi přijatým pojistným a vyplacenými důchody z penzijního připojištění.

Obrázek 10: Vývoj čistého disponibilního důchodu domácností v ČR 2006-2015.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [16]

Čistý disponibilní důchod domácností dlouhodobě roste, díky působení hospodářské krize a s ní spojeným růstem nezaměstnanosti se růst od roku 2009 zpomalil, v roce 2011 dokonce meziročně poklesl, což blíže specifikuje tabulka 4. Od roku 2014 disponibilní důchod opět ve všech krajích ČR roste [17]. Data vypovídají o tom, že od roku 2012 se česká ekonomika postupně z dopadů krize odprošťuje. V roce 2014 je zaznamenán největší meziroční nárůst disponibilního důchodu od roku 2008 a to o **3,46 %**. Srovnání s výchozím rokem 2006 naznačuje, jak se vývoj disponibilního důchodu působením krize zastavil, mezi roky 2009 až 2012 vzrostl pouze z 117,02 % na 118,64 % (o **1,62 %**), a od ukončení recese roku 2013 roste opět ucházejícím tempem. Průměrné tempo růstu disponibilního důchodu 2006-2015 se rovná **2,78 %**.

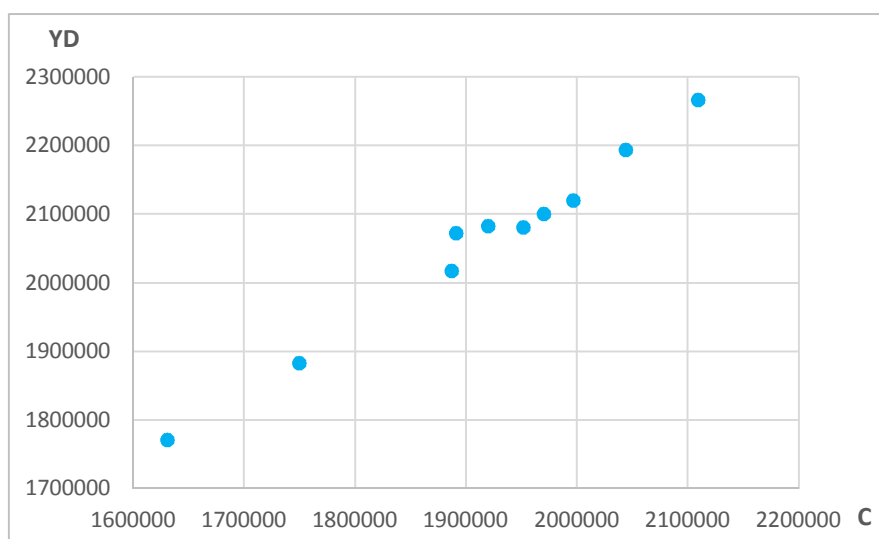
Tabulka 4: Vývoj čistého disponibilního důchodu domácností v ČR 2006-2015.

Rok	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Disponibilní důchod (mil. Kč)</i>	1 770 332	1 882 428	2 016 543	2 071 615	2 082 650
<i>Tempo růstu</i>	x	6,33 %	7,12 %	2,73 %	0,53 %
<i>Změna oproti roku 2006</i>	100,00 %	106,33 %	113,91 %	117,02 %	117,64 %
Rok	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Disponibilní důchod (mil. Kč)</i>	2 080 814	2 100 408	2 119 756	2 193 083	2 266 275
<i>Tempo růstu</i>	-0,09 %	0,94 %	0,92 %	3,46 %	3,34 %
<i>Změna oproti roku 2006</i>	117,54 %	118,64 %	119,74 %	123,88 %	128,01 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle [16]

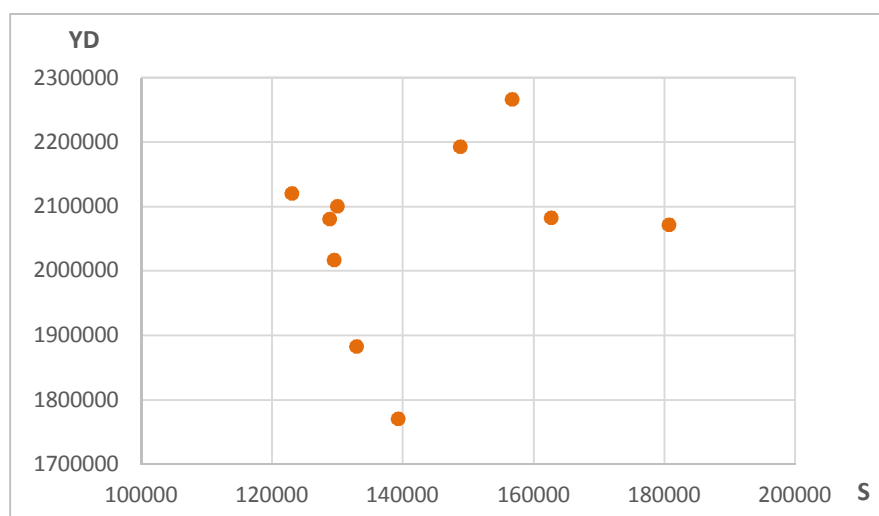
Výpočtem korelačního koeficientu disponibilního důchodu a spotřeby (výdaji na konečnou spotřebu) lze potvrdit **téměř perfektní závislost** mezi veličinami – z dat sledovaného období

činí korelační koeficient **0,992**. Výpočtem korelačního koeficientu pro disponibilní důchod a úspory lze naopak vyloučit vliv disponibilního důchodu na velikost úspor (**0,248 – téměř žádná závislost**). Závěry získané korelační analýzou jsou graficky zpracovány. V obrázku 11 je vyznačena pozitivní lineární závislost disponibilního důchodu a spotřeby domácností, naopak v obrázku 12 je pomocí bodového grafu naznačena neexistence lineární závislosti. Díky těmto výsledkům je možné vyvrátit Keynesův teoretický poznatek o tom, že mezi úsporami a disponibilním důchodem domácností existuje lineární závislost. Pro srovnání s předchozím výsledkem lze uvést, že přestože vztah mezi spotřebou domácností a disponibilním důchodem a vztah mezi spotřebou domácností a HDP byl kvantifikován jako téměř perfektně závislý, hodnota korelačního koeficientu určuje vyšší závislost spotřeby domácností na disponibilním důchodu (0,992) než na HDP (0,948).

Obrázek 11: Lineární závislost disponibilního důchodu a spotřeby domácností 2006-2015.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [16]

Obrázek 12: Lineární závislost disponibilního důchodu a úspor domácností 2006-2015.

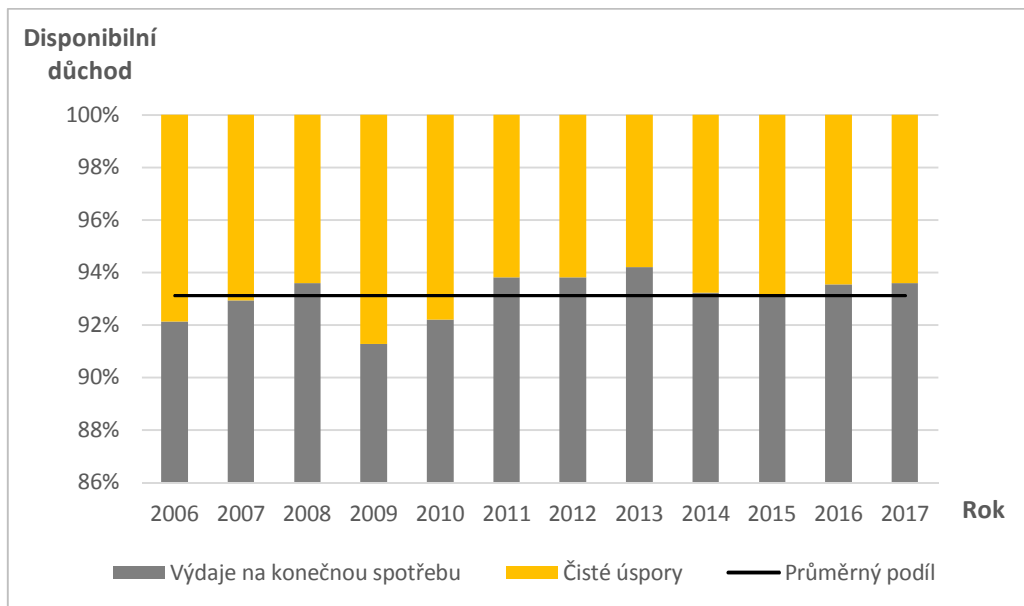
Zdroj: Vlastní zpracování dle [16]

Průměrné tempo růstu disponibilního důchodu a spotřeby domácností se liší pouze o 0,12 %, přičemž „rychleji“ roste tempo růstu spotřeby. Takto malý rozdíl poukazuje na jejich totožný vývoj, což jednoznačně není v souladu s teoretickými poznatky, rychleji by dle J. M. Keynesese mělo růst tempo růstu disponibilního důchodu. Jeho **základní psychologický zákon** nemůže být potvrzen, spotřeba domácností sice absolutně roste, ale její podíl na disponibilním důchodu *pouze kolísá*, jak dokazuje obrázek 13. Výsledky analýzy tak potvrzují zhruba konstantní průměrný sklon ke spotřebě, jenž vysvětlují alternativní teorie spotřeby.

V obrázku 13 je naznačen podíl spotřeby a úspor na disponibilním důchodu ve sledovaném období, včetně odhadů pro dvě následující období. Hodnoty predikce byly vypočítány následovně. Pomocí programu Excel byly sestaveny spojnicové grafy pro jednotlivé veličiny a jim byly přiděleny spojnice trendu. Zobrazením nejvyšší hodnoty spolehlivosti těchto trendů bylo určeno, zda bude takto sestavený odhad dostatečně vypovídající ($R^2 > 0,9$). Toto splnily grafy velikosti disponibilního důchodu a spotřeby, na základě jejich odhadů pak byla dopočítána výše úspor dle rovnice 1.2, a sledované období bylo rozšířeno o dva následující roky. Spojnice trendu *disponibilního důchodu* vykazuje hodnotu spolehlivosti $R^2 = 0,944$. Rovnice grafického vyjádření mocinného trendu má tvar 3.1. Dosazením následujícího období t (v této rovnici $x = 11$, jelikož období 2006-2015 je složeno z deseti období), byla dopočítána hodnota **2.233.903 mil. Kč**, která znamená v porovnání s předchozím rokem 2015 *snížení* o 1,43 %. Pro období roku 2017 ($x = 12$) byl získán odhad ve výši **2.252.386 mil. Kč**, tedy *zvýšení* o 0,83 % oproti předchozímu roku. Spojnice trendu *spotřebních výdajů* domácností je sestavena při hodnotě spolehlivosti $R^2 = 0,966$. Rovnice grafického vyjádření mocinného trendu má tvar 3.2. Po opětovném dosazení následujících období do rovnic byla odhadnuta predikce spotřebitelské poptávky v ČR ve výši **2.089.176 mil. Kč** pro rok 2016 a **2.107.581 mil. Kč** pro rok 2017. Odhady opět znamenají *snížení* odhadované spotřeby pro rok 2016 o 0,97 % a poté *zvýšení* o 0,88 % pro rok 2017. Oproti makroekonomické predikci Ministerstva financí [36] jsou tyto odhady nižší, ministerstvo predikuje vyšší spotřeby domácností pro rok 2016 *2.213 mld. Kč* a pro rok 2017 *2.314 mld. Kč*, rostoucí pro obě období. Hodnota spolehlivosti spojnice trendu *úspor* není dostatečně vypovídající ($R^2 = 0,0073$) a jejich výše byla dle získaných odhadů dopočítána. Předpokládaná výše úspor pro rok 2016 činí **144.726,6 mil. Kč**, která by znamenala *pokles* o 7,66 %, pro rok 2017 je to očekávaná hodnota **144.805,7 mil. Kč**, která je téměř *konstantní* s výší roku 2016, změna oproti tomuto roku je pouhých 0,05 %. *Průměrný podíl spotřeby* na disponibilním důchodu činí ve sledovaném období včetně predikce **93,11 %** a je dlouhodobě zhruba konstantní.

$$y = 1780,1x^{0,0947} \quad (3.1)$$

$$y = 1640,6x^{0,1008} \quad (3.2)$$

Obrázek 13: Podíl spotřeby a úspor na disponibilním důchodu 2006-2017.

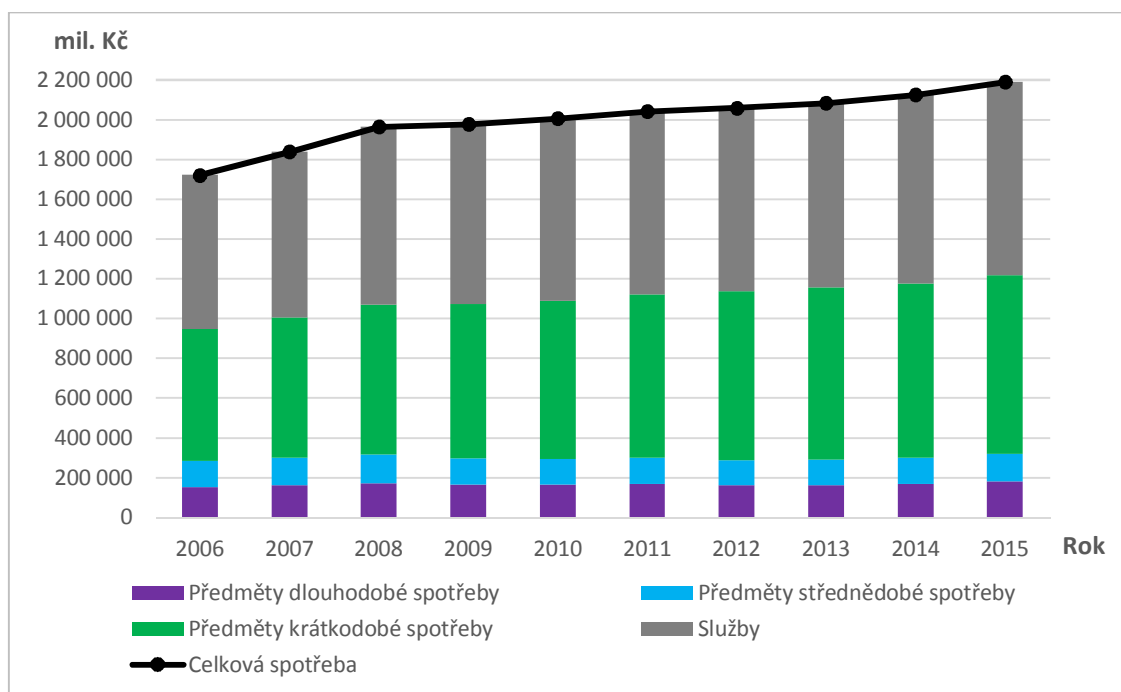
Zdroj: Vlastní zpracování dle [16]

Z teoretických pohledů, by **úspory** měly *růst* s růstem disponibilního důchodu (J. M. Keynes), dále by měly *klesat* v důsledku zvyšování podílu seniorů v ČR (teorie životního cyklu) a dle Engelových závislostí by jako nejluxusnější statek měly *růst* mnohem rychleji než disponibilní důchod. Lze se tedy domnívat, že v současné ekonomické situaci je růst úspor utlumen růstem počtu seniorů, kteří dle teorie životního cyklu úspory především čerpají, a dále se projevuje vliv nízkých úrokových sazeb, které působí na úspory negativně a na úvěry pozitivně. Neboť dle teorie mezičasové volby s růstem úrokové sazby klesá současná spotřeba ve prospěch budoucí, naopak tedy nízké úrokové sazby podporují růst současné spotřeby při poklesu úspor.

3.1.2 Struktura spotřebitelské poptávky v závislosti na trvanlivosti

Jak bylo výše v teoretické části definováno, na spotřebu domácností lze nahlížet z pohledu **trvanlivosti spotřebních výdajů** jako na *předměty krátkodobé spotřeby, střednědobé spotřeby, dlouhodobé spotřeby a služby*. Na celkové spotřebě domácností mají dle obrázku 14 největší podíl *služby a předměty krátkodobé spotřeby*. Průměrný podíl služeb v období 2006-2015 činí **45,15 %** a průměrný podíl předmětů krátkodobé spotřeby **39,98 %**. Pouhými **8,21 %** se na spotřebě ve sledovaném období průměrně podílejí předměty dlouhodobé spotřeby a **6,66 %** předměty střednědobé spotřeby. Absolutní přírůstek mezi roky 2006

a 2015 činí pro předměty dlouhodobé spotřeby 27.492 mil. Kč (nárůst o 18,16 %), pro předměty střednědobé spotřeby 6.046 mil. Kč (nárůst o pouhých 4,58 %), pro předměty krátkodobé spotřeby 238.955 mil. Kč (nárůst o 36,12 %) a pro spotřebu služeb 195.545 mil. Kč (nárůst o 25,20 %). V obrázku je opět viditelný vliv hospodářské krize, která počáteční růst v roce 2008 narušila, a jejíž dopady byly od roku 2014 překonány.

Obrázek 14: Výdaje na konečnou spotřebu domácností dle trvanlivosti 2006-2015 v b. c.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [20]

Průměrné tempo růstu výdajů na předměty dlouhodobé spotřeby činí za sledované období **1,87 %**, výdaje na předměty střednědobé spotřeby rostly průměrně o **0,50 %**, výdaje na předměty krátkodobé spotřeby rostly průměrně o **3,50 %** a výdaje na spotřebu služeb o **2,53 %**. Nejvyšší tempo růstu vykazují výdaje na předměty krátkodobé spotřeby a spotřebu služeb, jenž mají na celkové spotřebě největší podíl (dohromady za zkoumané období průměrně **85,13 %**). Nejnižší tempo růstu mají výdaje na předměty střednědobé spotřeby. Z dat tabulky 5 vyplývá, že spotřeba dlouhodobých a střednědobých předmětů reaguje na vývoj ekonomiky země. Spotřeba těchto předmětů po hospodářské krizi poklesla, a to nejvýrazněji v roce 2009, kdy předměty střednědobé spotřeby poklesly dokonce o 7,23 %. To, že nyní **roste důvěra spotřebitelů** dokazuje tempo růstu výdajů na spotřebu dlouhodobých předmětů v letech 2014 a 2015, tento druh spotřeby totiž lze odložit. Tempo růstu dlouhodobých předmětů přetrvalo i do roku 2016, jehož příčinou jsou i rostoucí výdělků domácností [32].

Tabulka 5: Tempo růstu výdajů domácností dle trvanlivosti 2006-2015.

<i>Rok</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>
<i>Předměty dlouhodobé spotřeby</i>	x	6,06 %	6,67 %	- 4,81 %	0,21 %
<i>Předměty střednědobé spotřeby</i>	x	3,80 %	4,58 %	- 7,23 %	- 2,25 %
<i>Předměty krátkodobé spotřeby</i>	x	6,61 %	7,04 %	2,58 %	2,34 %
<i>Výdaje na spotřebu služeb</i>	x	7,64 %	7,07 %	1,38 %	1,48 %
<i>Celkem</i>	x	6,81 %	6,84 %	0,67 %	1,46 %
<i>Rok</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>
<i>Předměty dlouhodobé spotřeby</i>	1,92 %	- 3,98 %	0,30 %	4,41 %	6,84 %
<i>Předměty střednědobé spotřeby</i>	0,98 %	- 3,82 %	2,06 %	2,21 %	4,85 %
<i>Předměty krátkodobé spotřeby</i>	3,49 %	3,47 %	1,97 %	0,97 %	3,06 %
<i>Výdaje na spotřebu služeb</i>	0,30 %	0,16 %	0,37 %	2,58 %	2,08 %
<i>Celkem</i>	1,74 %	0,89 %	1,13 %	2,03 %	3,03 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle [20]

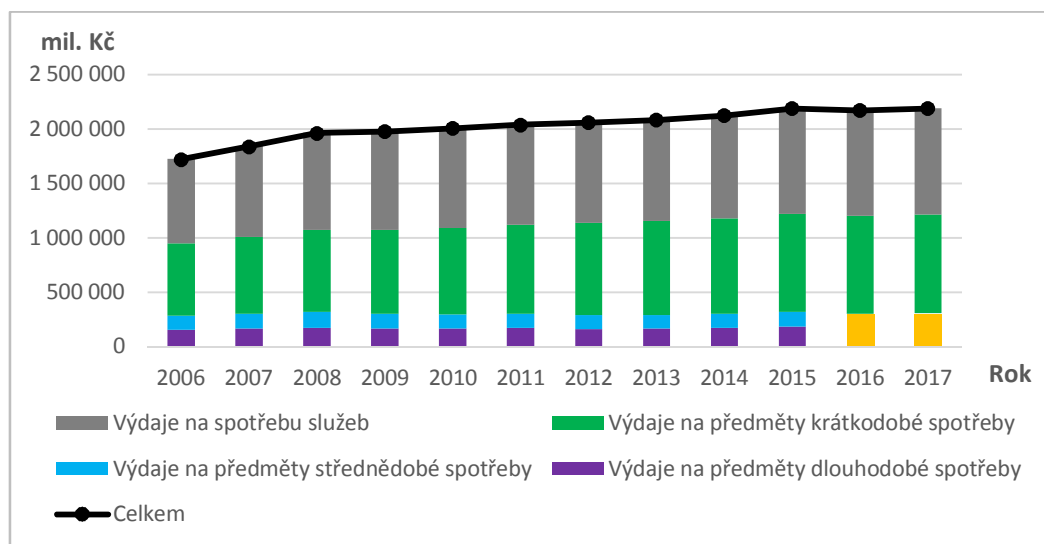
V obrázku 15 jsou zpracována stejná data jako v obrázku 14 a jsou navíc doplněna o výpočty odhadů pro následující dvě období. Pomocí programu Excel byly spojnicovým grafům jednotlivých veličin opět přiřazeny spojnice trendu dle hodnoty spolehlivosti R^2 . Nejprve byla odhadnuta výše **celkových výdajů** na spotřebu domácností pomocí rovnice 3.3 s hodnotou spolehlivosti $R^2 = 0,974$. Pomocí této rovnice mocninného trendu byly získány hodnoty pro rok 2016 ($x = 11$) **2.171,46 mld. Kč** a rok 2017 ($x = 12$) **2.189,49 mld. Kč**. Tyto odhady predikují téměř *konstantní* vývoj spotřeby domácností, jelikož odhadovaná hodnota pro rok 2016 představuje snížení oproti předchozímu roku o 0,81 % a odhadovaná hodnota pro rok 2017 představuje zvýšení oproti roku 2016 o 0,83 %. Poté byly přiřazeny spojnice trendu jednotlivým druhům spotřebních výdajů dle trvanlivosti, přičemž odhady výdajů na předměty dlouhodobé spotřeby a předměty střednědobé spotřeby nebylo možné sestavit, díky příliš nízkým hodnotám spolehlivosti (R^2 dlouh. předměty = 0,387; R^2 střed. předměty = 0,209). Odhad výdajů na **předměty krátkodobé spotřeby** byl sestaven na základě rovnice 3.4 s hodnotou spolehlivosti $R^2 = 0,992$. Po dosazení následujících období do rovnice polynomického trendu byly získány odhady **903,41 mld. Kč** pro rok 2016 a **909,85 mld. Kč** pro rok 2017. Odhady výše výdajů na **spotřebu služeb** byly sestaveny na základě logaritmické rovnice 3.5 s hodnotou spolehlivosti $R^2 = 0,949$. Stejným postupem došlo k výpočtu odhadovaných hodnot **970,70 mld. Kč** pro rok 2016 a **977,33 mld. Kč** pro rok 2017. Z důvodu nedostatečně vysoké hodnoty spolehlivosti byly zbylé výdaje dopočítány odečtením odhadovaných výdajů na předměty dlouhodobé spotřeby a spotřebu služeb od celkové odhadované spotřeby. Predikce tedy určuje téměř neměnný vývoj výdajů na předměty krátkodobé spotřeby a spotřeby služeb (změny v řádech tisícín), přičemž celkové

výdaje jsou ovlivněny predikovaným snížením výdajů na předměty dlouhodobé a střednědobé spotřeby v roce 2016, jenž vykazují oproti roku 2015 pokles o 6,21 %.

$$y = 1729,1x^{0,095} \quad (3.3)$$

$$y = -1,551x^2 + 42,106x + 627,92 \quad (3.4)$$

$$y = 76,242 \ln(x) + 787,88 \quad (3.5)$$

Obrázek 15: Spotřební výdaje domácností dle trvanlivosti 2006-2017 v b. c.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [20]

3.1.3 Struktura spotřebitelské poptávky v závislosti na účelu

Druhý pohled na spotřebu domácností je členění výdajů **podle účelu**. ČSÚ zavedl **Klasifikaci individuální spotřeby podle účelu – CZ-COICOP** (Classification of Individual Consumption by Purpose) 1. ledna 1997 podle § 19 odst. 1 zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě. CZ v názvu klasifikace vyjadřuje národní verzi tohoto mezinárodního standardu COICOP. [21] „Předmětem klasifikace CZ-COICOP je zařídění všech druhů individuální spotřeby podle účelu a je používána k identifikaci výdajů na individuální spotřebu třemi institucionálními sektory – domácnostmi, neziskovými institucemi sloužícími domácnostem a vládními institucemi.“ [21] Klasifikaci tvoří 14 oddílů, 58 skupin a 157 tříd. Oddíly klasifikace CZ-COICOP jsou následující:

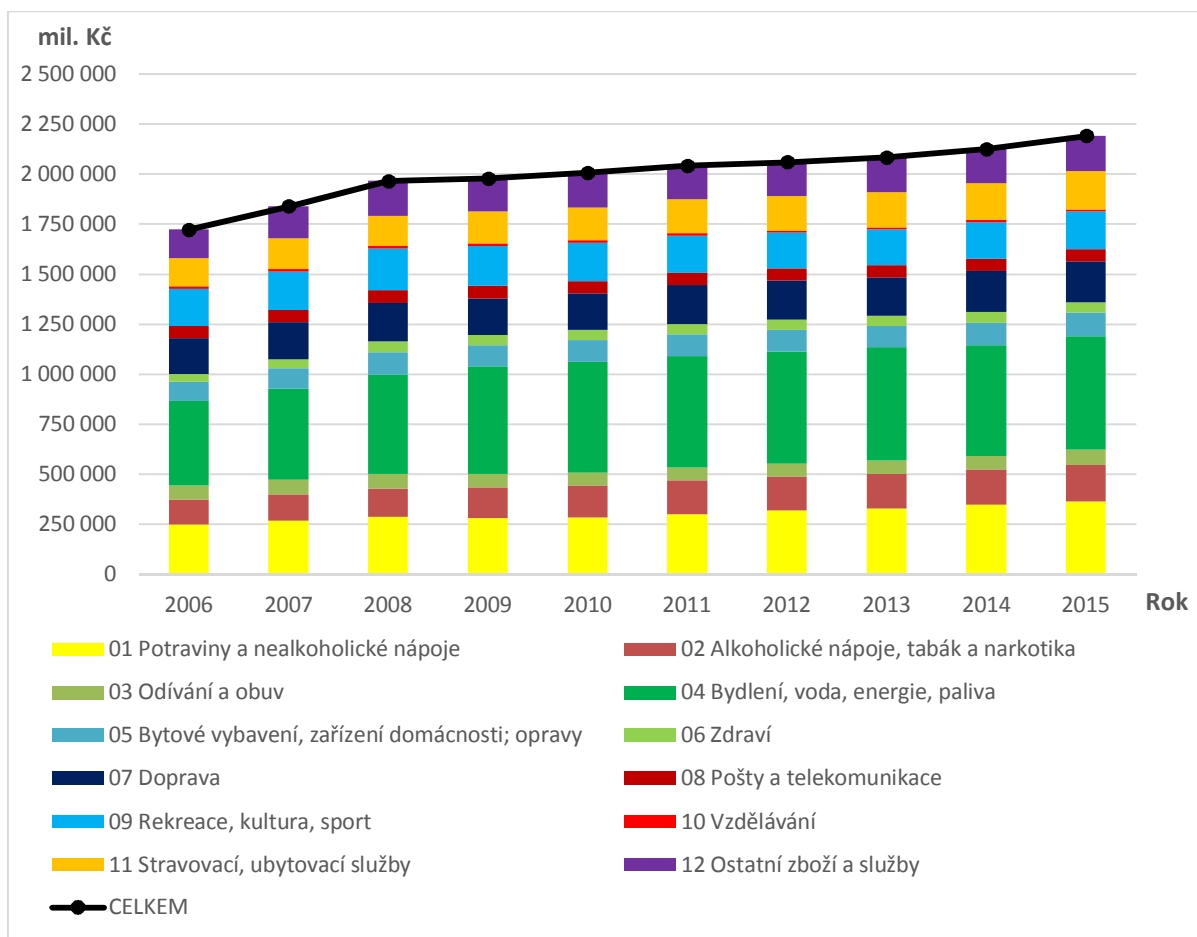
- ❖ 01: Potraviny a nealkoholické nápoje;
- ❖ 02: Alkoholické nápoje, tabák a narkotika;
- ❖ 03: Odivání a obuv;
- ❖ 04: Bydlení, voda, energie, paliva;

- ❖ 05: Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy;
- ❖ 06: Zdraví;
- ❖ 07: Doprava;
- ❖ 08: Pošty a telekomunikace;
- ❖ 09: Rekreační a kultura;
- ❖ 10: Vzdělávání;
- ❖ 11: Stravování a ubytování;
- ❖ 12: Ostatní zboží a služby;
- ❖ 13: Výdaje neziskových institucí sloužících domácnostem na individuální spotřebu;
- ❖ 14: Výdaje vládních institucí na individuální spotřebu.

Oddíly 01-12 zastupují výdaje na individuální *spotřebu domácností* a jejich rozpis do skupin a tříd je uveden v příloze A. V této příloze je naznačeno i dělení na zboží trvanlivé (T), zboží středně trvanlivé (ST), zboží netrvanlivé (NT) a služby (S), kterým tato klasifikace třídí typ produktu [21].

Vývoj výdajů spotřeby domácností dle klasifikace CZ-COICOP v ČR ve sledovaném období zobrazuje obrázek 16, zde je naznačen vývoj celkové spotřeby domácností a jednotlivých oddílů klasifikace. Na první pohled by bylo možné tvrdit, že celkový podíl jednotlivých oddílů je v celém období zachován a z obrázku lze pozorovat nárůst ve všech oddílech. Nicméně při bližším zkoumání, **porovnáním hodnot s výchozím rokem 2006**, lze odhalit, že ve vývoji čtyř oddílů došlo během těchto deseti let k **poklesům** pod tuto výchozí úroveň. Jedná se o oddíly *03 Odívání a obuv*, *08 Pošty a telekomunikace*, *09 Rekreační, kultura, sport* a *10 Vzdělávání*. **Oddíl 03** lze jako jediný hodnotit za citlivý na vývoj ekonomické situace v zemi, jelikož k poklesům dochází právě v období dopadů hospodářské krize v letech 2009 až 2013. V roce 2012 byl oddíl 03 na pouhé úrovni **91,41 %** ve srovnání s obdobím o šest let dříve. Pokles v **oddílu 08** by mohl být považován celkově za stabilní, jelikož nejvyšší pokles oproti roku 2006 dosahoval **98,40 %**. V **oddílu 09** trval pokles ve srovnání s výchozím rokem od roku 2011 do roku 2014 a **oddíl 10** zaznamenal daný pokles pouze v posledním roce. Právě vzdělávání je ale jako jediný na konci desetiletého období pod výchozí úrovní roku 2006. Celkový **nárůst do 10 %** na konci období byl nalezen v oddílech *03 Odívání a obuv*, *08 Pošty a telekomunikace* a *09 Rekreační, kultura, sport*. Za nízký lze považovat i růst v oddílu *07 Doprava* (**14,47 %**). V ostatních oddílech růst

výdajů překračuje úroveň 20 %. **Nejvyšší nárůst** pak vykazují oddíly *02 Alkoholické nápoje, tabák a narkotika (49,26 %)* a *01 Potraviny a nealkoholické nápoje (45,63 %)*. **Nejvýraznějším oddílem** v obrázku 16 je oddíl *04 Bydlení, voda, energie, paliva*, jehož nárůst činí ve sledovaném období **34,12 %**.

Obrázek 16: Výdaje na spotřebu domácností dle CZ-COICOP 2006-2015 v b. c.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [15]

Tabulka 6 specifikuje blíže průběh jednotlivých oddílů klasifikace CZ-COICOP a poukazuje na nejvyšší nárůsty (přesahující 10 %) a na nejvyšší poklesy (vyšší než 5 %). **Vysoké meziroční růsty** lze sledovat pouze do roku 2008, a to v oddílech *06 Zdraví*, *10 Vzdělávání* a *12 Ostatní zboží a služby*. **Nejvýraznější poklesy** jsou zaznamenány v roce 2009, kdy je meziroční pokles vykazován v osmi oddílech a celkové spotřební výdaje rostou o pouhých 0,67 %. Ve sledovaném období 2006-2015 záporné *průměrné tempo růstu* vykazuje oddíl *10 Vzdělávání (- 0,61 %)*, stejně tak výše zmíněné oddíly 03, 08 a 09 nepřekračují průměrné tempo růstu 1 %. **Nejvyšší** průměrné tempo růstu **4,55 %** představuje oddíl *02 Alkoholické nápoje, tabák a narkotika*, který zároveň jako jediný z dvanácti oddílů v celém sledovaném období roste. Oddíly *01 Potraviny a nealkoholické nápoje*, *04 Bydlení*,

voda, energie, paliva a 11 Stravovací, ubytovací služby zaznamenaly pouze jediný meziroční pokles a překračují společně s oddílem 06 Zdraví průměrné tempo růstu 3 %. Průměrné tempo růstu **celkových** výdajů domácností dle účelu činí **2,71 %**.

Tabulka 6: Tempo růstu spotřeby domácností v % dle CZ-COICOP 2016-2015.

<i>Oddíl klasifikace</i>	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
01	x	6,64	7,29	- 2,31	1,20	6,47	5,67	3,20	5,49	5,10
02	x	8,64	6,04	9,70	3,62	4,68	0,96	1,42	2,33	3,91
03	x	3,33	3,69	- 9,23	-3,50	- 1,51	- 1,11	4,58	5,19	7,47
04	x	7,52	8,97	8,17	3,10	0,38	1,09	0,97	- 2,46	2,69
05	x	5,35	8,90	- 5,08	3,03	1,92	- 3,68	0,04	4,72	5,22
06	x	16,19	20,40	- 7,51	0,86	1,57	4,01	- 5,90	4,87	- 3,49
07	x	3,55	3,93	- 4,20	- 1,20	6,58	0,35	- 0,80	6,80	- 0,82
08	x	3,06	2,16	0,09	- 2,16	- 0,93	- 2,61	- 1,10	1,39	1,91
09	x	2,68	8,04	- 5,02	- 2,51	- 4,04	- 2,67	0,50	1,77	3,04
10	x	22,28	5,92	- 5,80	- 4,73	- 5,49	- 4,02	- 3,59	1,90	- 8,68
11	x	9,04	- 1,95	6,51	2,41	4,11	1,47	1,30	4,50	4,82
12	x	11,17	9,19	- 4,77	4,40	- 2,57	0,09	2,88	- 1,07	1,70
CELKEM	x	6,81	6,84	0,67	1,46	1,74	0,89	1,13	2,03	3,03

Zdroj: vlastní zpracování dle [15]

Podíl jednotlivých výdajů dle CZ-COICOP na celkové spotřebě domácností je sestaven na základě průměru dat sledovaného období (tabulka 7). Již z obrázku 16 bylo možné odhadnout, za co české domácnosti vynakládají nejvíce svých prostředků, nejvyšší podíl mají dlouhodobě výdaje na bydlení oddíl 04 a výdaje na potraviny a nápoje oddíl 01. Necelými 10 % se na celkových výdajích podílejí výdaje domácností na dopravu oddíl 07 a rekreaci, kulturu a sport oddíl 09. Nejmenší část disponibilního důchodu domácností připadá na výdaje na vzdělávání oddíl 10, na zdraví oddíl 06 a na pošty a telekomunikace oddíl 08.

Tabulka 7: Podíly spotřebních výdajů dle CZ-COICOP 2006-2015.

<i>CZ-COICOP</i>	<i>Průměrný podíl na celkové spotřebě</i>	<i>Pořadí</i>
01 Potraviny a nealkoholické nápoje	15,05 %	2.
02 Alkoholické nápoje, tabák a narkotika	7,87 %	7.
03 Odívání a obuv	3,46 %	9.
04 Bydlení, voda, energie, paliva	26,29 %	1.
05 Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy	5,41 %	8.
06 Zdraví	2,46 %	11.
07 Doprava	9,55 %	3.
08 Pošty a telekomunikace	3,12 %	10.
09 Rekreace, kultura, sport	9,49 %	4.
10 Vzdělávání	0,62 %	12.
11 Stravovací, ubytovací služby	8,26 %	6.
12 Ostatní zboží a služby	8,42 %	5.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [15]

Odhady pro následující období nebyly z důvodu nízkých hodnot spolehlivosti predikovány pro všech dvanáct oddílů. Nastavené hodnoty spolehlivosti 0,9 dosáhly pouze data oddílů *01 Potraviny a nealkoholické nápoje, 02 Alkoholické nápoje, tabák a narkotika, 04 Bydlení, voda, energie, paliva a 11 Stravovací a ubytovací služby*. Celkové výdaje již byly odhadnuty v podkapitole 3.1.2. Tabulka 8 obsahuje rovnice vygenerované programem Excel s jejich hodnotami spolehlivosti, dosazením $x = 11$ do rovnic byla zjištěna odhadovaná hodnota pro rok 2016 a následným dosazením $x = 12$ pro rok 2017. Výsledné odhady jsou uvedeny v *mil. Kč* a jsou zaokrouhleny na celé koruny. Odhady výdajů domácností na oddíly 01 a 11 zachovávají jejich rostoucí trendy, jejich předpověď pro vývoj oddílu 01 znamená růst ve výši přibližně **5 %** a pro vývoj oddílu 11 okolo **3 %**. Predikovaný *pokles* v oddílu 02 představuje snížení spotřeby alkoholických nápojů o zhruba **1 %**. Snížení výdajů na bydlení predikují odhady oddílu 04 a jedná se o přibližný *pokles* o **5 %**.

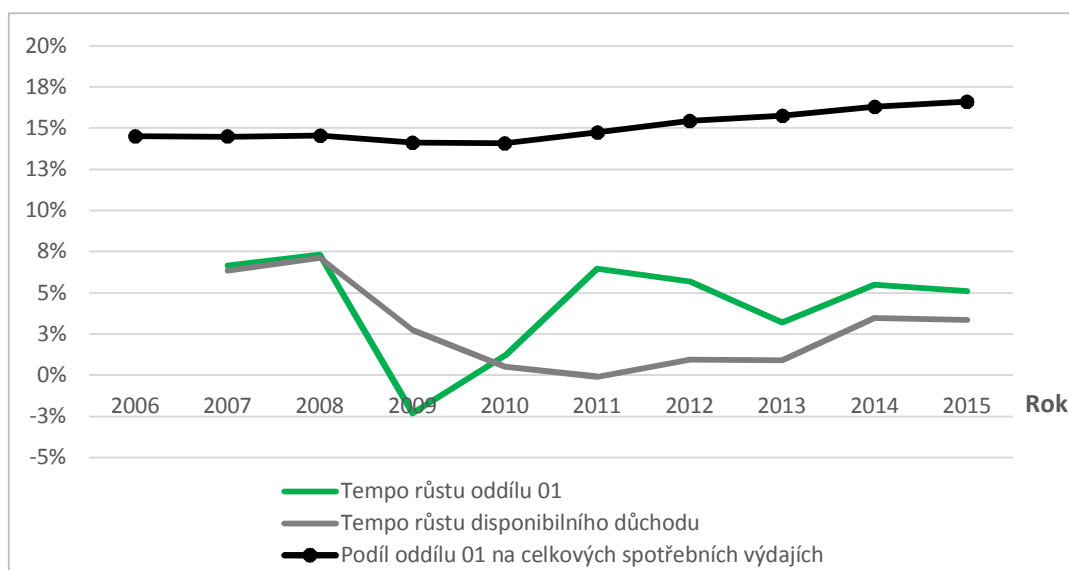
Tabulka 8: Odhady spotřebních výdajů dle CZ-COICOP pro roky 2016 a 2017.

<i>CZ-COICOP</i>	<i>Hodnota spolehlivosti R^2</i>	<i>Rovnice spojnice trendu</i>	<i>Odhad 2016</i>	<i>Odhad 2017</i>
<i>Oddíl 01</i>	0,970	$y = 633,28x^2 + 4719,1x + 251466$	380 003	399 288
<i>Oddíl 02</i>	0,988	$y = -566,47x^2 + 12590x + 110600$	180 547	180 108
<i>Oddíl 04</i>	0,971	$y = -3133,9x^2 + 49102x + 377331$	538 251	515 273
<i>Oddíl 11</i>	0,969	$y = 21,473x^2 + 4868,1x + 137797$	193 944	199 306

Zdroj: Vlastní zpracování dle [15]

Výdaje na potraviny a nápoje by jako výdaje na **nezbytný statek** měly růst pomaleji než disponibilní důchod a s růstem tohoto důchodu by měly absolutně růst, ale relativně klesat. Tyto teoretické poznatky byly ověřeny na datech sledovaného období a jejich výsledky jsou zachyceny v obrázku 17. Průměrné tempo růstu **disponibilního důchodu** činí ve sledovaném období **2,78 %** a oddíl **01 Potraviny a nealkoholické nápoje** v tomto desetiletém období vykazuje průměrné tempo růstu **4,27 %**. V průběhu vývoje disponibilního důchodu došlo k jednomu meziročnímu poklesu, a to v roce 2011 o pouhých 0,09 % (tabulka 4), naopak u oddílu potravin došlo k meziročnímu poklesu v roce 2009 o více než 2 % (tabulka 6). Výdaje na potraviny tedy až na rok 2009 rostou rychlejším tempem než disponibilní důchod domácností a teoretické závěry o nezbytných statcích tak *nepotvrzují*. Stejně tak jejich relativní podíl na celkových výdajích domácností s růstem disponibilního důchodu neklesá, naopak má rostoucí tendenci (2006-2015 nárůst o **2,10 %**). Průměrný podíl výdajů na potraviny a nápoje na celkových výdajích činí **15,05 %**. **Engelův zákon** z dostupných dat *nemůže být potvrzen*. K relativnímu poklesu došlo pouze v roce 2007

(pokles podílu výdajů oddílu 01 na celkových spotřebních výdajích o 0,15 %), 2009 (pokles o **2,96 %**) a 2010 (pokles o 0,26 %). Jediný výrazný pokles je tedy změna oproti roku 2008 a důvodem může být právě pokles tempa růstu disponibilního důchodu.

Obrázek 17: Ověření teoretických závěrů na oddílu 01 Potraviny a nealkoholické nápoje.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [15], [16]

3.1.4 Dílčí závěr

Spotřebitelská poptávka v ČR byla zasažena důsledky hospodářské krize roku 2008, kdy byl její příznivý vývoj narušen. Počátečního tempa růstu spotřeby domácností přes 7 % na počátku analýzy nebylo dosud dosaženo, avšak nyní roste příznivým tempem 3 %, jenž je Makroekonomickou predikcí – leden 2017 [36] predikováno i pro následující roky. *Průměrné tempo růstu spotřeby domácností 2006-2015 činilo 2,90 %*, to bylo téměř totožné s průměrným tempem růstu disponibilního důchodu českých domácností (2,78 %). Odlišné bylo průměrné tempo růstu tvorby úspor dosahující 1,32 %. Z dat desetiletého období bylo možné potvrdit téměř perfektní lineární závislost mezi spotřebou a disponibilním důchodem (J. M. Keynes), naopak závislost mezi úsporami a disponibilním důchodem byla kvantifikována jako téměř žádná, analýza tuto teorii nepotvrdila. Stejně tak růst úspor jako nejluxusnějšího statku by dle Engelových závislostí měl s růstem disponibilního důchodu růst mnohem rychleji, což pomocí dat opět nebylo potvrzeno. V rámci analýzy byl dosahován *průměrný podíl spotřeby na disponibilním důchodu domácností ČR ve výši 93,11 %* (včetně predikce) a dá se dlouhodobě považovat za zhruba konstantní, je tedy v souladu s ekonomickými přístupy ke spotřebě.

Struktura spotřeby dle trvanlivosti je dlouhodobě stabilní. Převážnou část tvořily *předměty krátkodobé spotřeby a služby*, a to dohromady v průměrné výši **85,13 %**. *Předměty střednědobé a dlouhodobé spotřeby* pak vytvářely průměrně zbývajících **14,87 %**. Ve struktuře spotřeby dle trvanlivosti bylo možné sledovat příznivý vývoj předmětů dlouhodobé spotřeby, které v posledních dvou letech vykazovaly nejvyšší nárůst, a jsou symbolem růstu důvěry spotřebitelů. Při prvotním hodnocení spotřeby domácností i dle trvanlivosti byla odhadnuta výše spotřeby pro rok 2016 a 2017, obě tyto predikce představují nejprve jednocentní pokles roku 2016 a poté jednocentní nárůst pro rok 2017.

Struktura spotřeby dle účelu byla zhodnocena dle klasifikace CZ-COICOP neboli v rozdělení na 12 oddílů dle přílohy A. Podíly jednotlivých vydání nebyly výrazněji deformovány, dlouhodobě jsou stabilní obdobně jako ve struktuře spotřeby dle trvanlivosti. Jednoznačně **nejvyšším výdajem českých domácností** jsou náklady na oddíl *04 Bydlení, voda, energie, paliva* (průměrně **26,29 %**), **druhým nejvyšším** výdajem jsou výlohy za oddíl *01 Potraviny a nealkoholické nápoje* (průměrně **15,05 %**), naopak nejméně české domácnosti vynakládají na oddíly *10 Vzdělávání, 06 Zdraví, 08 Pošty a telekomunikace* a *03 Odívání a obuv*, jejichž průměrné podíly na celkové spotřebě domácností byly pod úrovní 4 %. Z analýzy spotřeby dle účelu byl opět zřetelný zásah následků hospodářské krize, kdy byl v roce 2009 registrován pokles v osmi z oddílů klasifikace, z toho u pěti oddílů vyšší než 5 %. Na datech oddílu *01 Potraviny a nealkoholické nápoje* bylo ověřeno působení Engelova zákona, který z dat sledovaného období nemohl být potvrzen.

3.2 Struktura spotřeby domácností v závislosti na jejich příjmu

Analýza dynamiky změn struktury spotřeby v závislosti na vývoji příjmů jednotlivých kategorií domácností je provedena na základě dat ČSÚ získaných sledováním hospodaření soukromých domácností tzv. *statistika rodinných účtů (SRÚ)*. ČSÚ data získává na základě záměrného kvótního výběru na souboru 3.000 českých domácností, čímž je do jisté míry omezena jejich vypovídací schopnost při aplikaci na všechny české domácnosti. [29] „SRÚ představuje jediný relevantní zdroj informací o výši a struktuře (peněžních) vydání různých sociálních skupin domácností“ [14].

SRÚ od roku 2006 zahrnuje všechny typy domácností zastoupené v populaci. V rámci této analýzy jsou domácnosti členěny *podle postavení osoby v čele* na domácnosti zaměstnanců, domácnosti samostatně činných osob, domácnosti nezaměstnaných, domácnosti důchodců bez ekonomicky aktivních členů (dále jen domácnost důchodců) a domácnosti celkem. Jejich vymezení popisuje tabulka 9. Spotřební vydání je v dalších částech práce analyzováno tak, jak ho definuje klasifikace CZ-COICOP. V roce 2015 se v ČR na celkovém počtu domácností dle osoby v čele podílelo nejvíce domácností zaměstnanců (47,7 %) a důchodců (34,1 %). Podíl domácností samostatně činných osob tvořil 12,4 % a domácností nezaměstnaných 4,5 %. Růst podílu domácností je nalezen v domácnostech nezaměstnaných a důchodců. [28]

Tabulka 9: Domácnosti podle postavení osoby v čele.

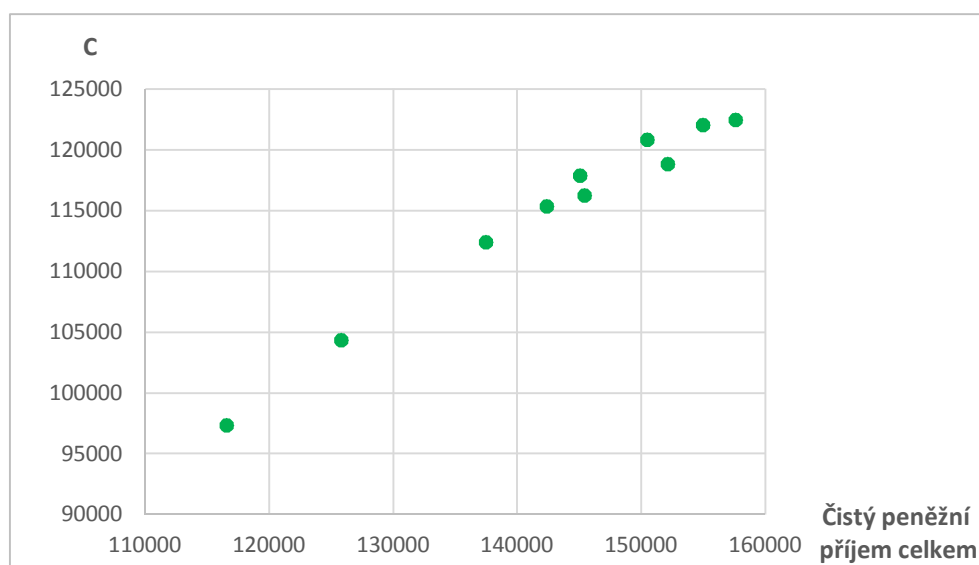
<i>Domácnost</i>	<i>Charakteristika osoby v čele:</i>
<i>zaměstnanců</i>	pracovní nebo služební poměr na základě pracovní smlouvy, dohody
<i>samostatně činných osob</i>	samostatně výdělečná činnost na základě živnostenského oprávnění či zvláštních předpisů, společné podnikání na základě smlouvy, výkon nezávislého povolání (lékař, advokát, daň. poradce), za honoráře (umělci, tlumočníci)
<i>nezaměstnaných</i>	bez placené práce, ale pracovat chce (aktivně hledá zaměstnání, má v plánu podnikat, případně hodlá zaměstnání hledat)
<i>důchodců bez EA členů</i>	pobírá důchod (krom sirotčího) a nepracuje vůbec, nebo v omezeném rozsahu, což platí i o ostatních členech domácnosti
<i>celkem</i>	průměrná česká domácnost

Zdroj: [33]

3.2.1 Domácnost celkem

V ČR se dle šetření ČSÚ v roce 2015 [22] nachází celkem 4.324.650 domácností, jejichž počet členů činí 10.324.059. Průměrný počet členů v jedné domácnosti je 2,39, z toho 1,08 pracujících osob, 0,53 vyživovaných dětí, 0,12 nezaměstnaných, 0,57 nepracujících důchodců, 0,05 osob pobírajících rodičovský příspěvek a 0,04 ostatních členů. Osoba průměrné domácnosti v roce 2015 dělila na spotřebu a úspory disponibilní důchod v roční

výši 154.849 Kč. Následující analýzy pracují s příjmy domácností definovanými ČSÚ jako *čisté peněžní příjmy celkem*⁴. V období 2006-2014 (pro rok 2015 nejsou dosud dostupná data) se na tomto příjmu průměrné domácnosti podílely *příjmy z pracovní činnosti* v průměrné výši **64,87 %**, *příjmy sociální* v průměrné výši **28,14 %** a *ostatní příjmy* ve výši **6,99 %**. Vztah mezi spotřebními výdaji průměrné domácnosti a jejím čistým příjmem lze ohodnotit jako **téměř perfektně závislý** díky výpočtu korelačního koeficientu **0,989**, pozitivně lineární závislost je graficky znázorněna v obrázku 18.

Obrázek 18: Ověření lineární závislosti příjmu a spotřeby domácnosti celkem 2006-2015.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30], [31]

Vývoj průměrných ročních spotřebních výdajů **jednoho člena průměrné české domácnosti** popisuje tabulka 10. Jeho *celkové spotřební výdaje* vzrostly ve sledovaném období o **25.127 Kč**, celkem tedy o **25,81 %**. Spotřební výdaje tohoto člena domácnosti v celém období rostly, oproti tomu jeho *celkové čisté peněžní příjmy* v roce 2011 a 2013 zaznamenaly pokles, ovšem jejich celkový nárůst je ve sledovaném období vyšší a dosahuje **35,23 %** (o **41.060 Kč**). Tento závěr lze vyvodit i z výsledků průměrných temp růstu, jenž činí pro vývoj spotřebních výdajů **2,58 %** a pro vývoj čistých peněžních příjmů celkem **3,41 %**. Vývoj tempa růstu výdajů na spotřebu se díky účinkům hospodářské krize z počátečního tempa **7 %** od roku 2009 snížil a nízká úroveň přetrvávala až do roku 2015. Průměrný podíl spotřeby člena průměrné české domácnosti na jeho celkových čistých peněžních příjmech vychází v období 2006-2015 **80,52 %**. Grafické znázornění vývoje včetně predikce celkových

⁴ Čisté peněžní příjmy jsou získány odečtením odvodů na sociální pojištění a daně z příjmů a přičtením bonusu daňového zvýhodnění na děti k hrubým příjmům [33]. Disponibilní důchod oproti tomu ČSÚ stanovuje součtem celkových čistých příjmů, naturálních příjmů, daní z majetku a vydaných peněžních transferů mezi domácnostmi [22].

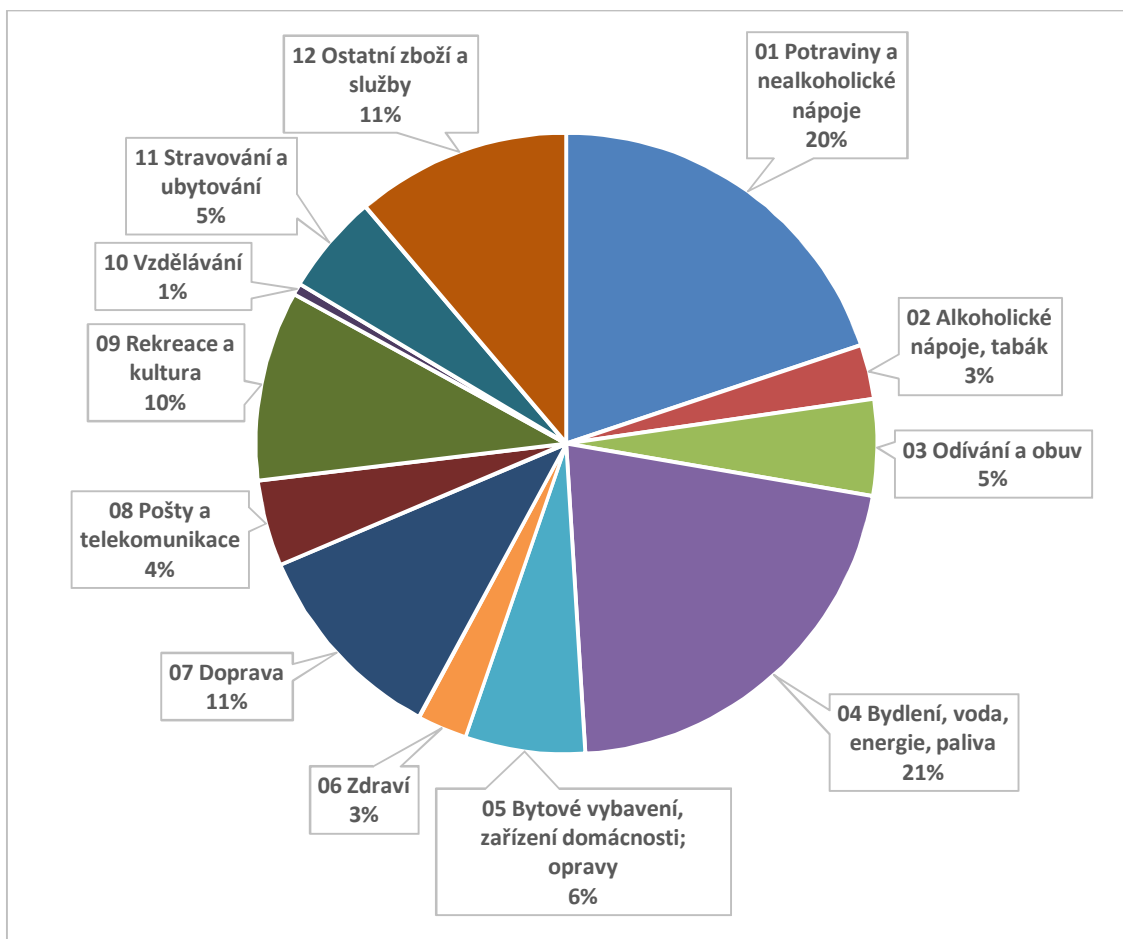
spotřebních výdajů a čistých peněžních příjmů celkem na osobu průměrné domácnosti obsahuje příloha B, se kterou dále pracuje podkapitola 3.2.2, kde jsou data porovnána s ostatními druhy domácností.

Tabulka 10: Spotřební výdaje a peněžní příjmy na osobu domácnosti celkem 2006-2015.

<i>Rok</i>	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Celkové spotřební výdaje (Kč)</i>	97.342	104.329	112.367	115.309	116.245
<i>Tempo růstu</i>	x	7,18 %	7,70 %	2,62 %	0,81 %
<i>Změna oproti roku 2006 (%)</i>	100	107,18	115,44	118,46	119,42
<i>Čisté peněžní příjmy celkem (Kč)</i>	116.549	125.817	137.497	142.402	145.437
<i>Tempo růstu</i>	x	7,95 %	9,28 %	3,57 %	2,13 %
<i>Podíl spotřeby na čistých peněžních příjmech celkem</i>	83,52 %	82,92 %	81,72 %	80,97 %	79,93 %
<i>Rok</i>	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Celkové spotřební výdaje (Kč)</i>	117.883	118.820	120.827	122.049	122.469
<i>Tempo růstu</i>	1,41 %	0,79 %	1,69 %	1,01 %	0,34 %
<i>Změna oproti roku 2006 (%)</i>	121,10	122,06	124,13	125,38	125,81
<i>Čisté peněžní příjmy celkem (Kč)</i>	145.081	152.125	150.488	154.992	157.609
<i>Tempo růstu</i>	- 0,24 %	4,86 %	- 1,08 %	2,99 %	1,69 %
<i>Podíl spotřeby na čistých peněžních příjmech celkem</i>	81,25 %	78,11 %	80,29 %	78,75 %	77,70 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30], [31]

Na základě dat ČSÚ, která popisovala spotřební výdaje dle CZ-COICOP průměrné domácnosti v průměrném peněžním vydání na osobu za rok, byl sestrojen graf obsahující obrázek 19. Obrázek shrnuje data a určuje tak průměrné vydání jedné osoby z průměrné české domácnosti v rámci analyzovaného desetiletého období neboli jeho **strukturu spotřeby**. Člen domácnosti celkem tedy největší část svého disponibilního důchodu vydá na oddíl *04 Bydlení, voda, energie, paliva*, a to celých **21 %**. Člen průměrné české domácnosti tudíž vydá náklady na bydlení ve výši přibližně **24.452 Kč** ročně. Druhou nejnákladnější položkou je oddíl *01 Potraviny a nealkoholické nápoje* s podílem **20 % (22.798 Kč/rok)**. Oddíl *12 Ostatní zboží a služby* a oddíl *07 Doprava* mají třetí nejvyšší podíl na celkových spotřebních výdajích člena průměrné domácnosti (**11 %**), avšak výdaje na oddíl 12 jsou v průměru o 527 Kč vyšší. Dle dat obrázku naopak nejnižší vydání připadá na oddíly *02 Alkoholické nápoje, tabák, narkotika*, *06 Zdraví* a *10 Vzdělávání*. Na oddíl 02 vydá člen průměrné domácnosti přibližně **3.260 Kč/rok**, na oddíl 06 **2.980 Kč/rok** a na oddíl 10 pouhých **687 Kč/rok**. Tato spotřební vydání domácností celkem jsou realizována při průměrné roční výši celkových čistých peněžních příjmů **142.799,70 Kč** na osobu. Při porovnání s tabulkou 7, kde je spotřeba domácností dle CZ-COICOP zaznamenána agregátně, lze shodu pozorovat pouze na prvních a posledních dvou pozicích.

Obrázek 19: Struktura spotřeby domácnosti celkem dle CZ-COICOP 2006-2015.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30]

Tabulka 11: Lineární závislost spotřeby dle CZ-COICOP a příjmů domácnosti celkem 2006-2015.

CZ-COICOP	Korelační koeficient	Závislost
01 Potraviny a nealkoholické nápoje	0,960	téměř perfektní
02 Alkoholické nápoje, tabák	0,957	téměř perfektní
03 Odívání a obuv	0,769	silná
04 Bydlení, voda, energie, paliva	0,933	téměř perfektní
05 Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy	- 0,027	téměř žádná
06 Zdraví	0,929	téměř perfektní
07 Doprava	0,921	téměř perfektní
08 Pošty a telekomunikace	0,732	střední
09 Rekreace a kultura	0,677	střední
10 Vzdělávání	0,810	silná
11 Stravování a ubytování	0,965	téměř perfektní
12 Ostatní zboží a služby	0,972	téměř perfektní

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24][25][26][27][30][31]

Závislost jednotlivých oddílů klasifikace CZ-COICOP na celkových čistých příjmech domácnosti celkem je zanesena v tabulce 11. V sedmi z dvanácti oddílů je na základě výpočtu korelačních koeficientů odhalena *téměř perfektní závislost* (pozitivní). Oddíly 03 a 10

vykazují závislost *silnou* a v oddílech 08 a 09 je nalezena mezi veličinami *střední závislost*. Pouze o oddílu 05 *Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy* je možné tvrdit, že na příjmech závislý není, jejich výše tak neovlivňuje úroveň těchto spotřebních výdajů.

Pro úplnost analýzy je nyní nutné doplnit údaje o části čistého peněžního příjmu celkem, která nebyla spotřebována. Jedná se o **úspory a nespoteřební výdaje** a jejich zhodnocení je nezbytné pro vytvoření celkových závěrů o pozici domácnosti. Úspory jsou definovány v teoretické části práce, pojem nespoteřební výdaje je nyní použit poprvé. Nespoteřební výdaje *nejsou* zařazeny v klasifikaci CZ-COICOP, jedná se o „*vydání neklasifikovaná jako spotřební*“ a lze sem zahrnout např. investice domácností do výstavby / rekonstrukce / nákupu domů a bytů, a další [14]. Obě součásti vydání domácností *nejsou* dále rozlišovány a v dalších částech analýzy je tato „*míra úspor*“ sestrojena na základě rozdílu mezi čistým peněžním příjmem celkem a celkovým spotřebním vydáním domácnosti.

Míra úspor domácnosti celkem se v období 2006-2015 pohybuje v průměrné výši **28.036 Kč** na osobu za rok, což činí průměrně **19,48 %** čistého peněžního příjmu domácnosti celkem. Ve sledovaném období vzrostla *míra úspor* z 19.207 Kč na osobu za rok na 35.140 Kč na osobu za rok, absolutní nárůst představuje *zvýšení* o **15.933 Kč (82,95 %)**. Ovšem růst *míry úspor* způsobuje především růst příjmů domácnosti a podíl *míry úspor* na čistém peněžním příjmu domácnosti celkem vzrostl o **5,82 %**. *Míra úspor* průměrné české domácnosti roste průměrným tempem **0,64 %** a v desetiletém období byl zaznamenán *pokles* pouze v letech 2011 (o 1,33 %) a 2013 (o 2,18 %). Ověření těsnosti vztahu čistých peněžních příjmů celkem a *míry úspor* prokázalo u domácnosti celkem **téměř perfektní závislost (0,973)**.

3.2.2 Komparace domácností podle postavení osoby v čele

Na spotřebu domácností lze nahlížet z pohledu ekonomického (spotřeba závisí na disponibilním důchodu, jehož výše souvisí i s vývojem HDP) a z pohledu sociálního, kde můžeme hodnotit strukturu spotřebních výdajů jednotlivých skupin domácností. [14] Domácnosti dle postavení osoby v čele jsou již definovány v tabulce 9 a domácnost celkem byla analyzována v předchozí podkapitole. Další analýzy budou opět pracovat s daty SRÚ, je nutné opět připomenout, že ČSÚ zpracovává data na vzorku domácností a ta nelze doslova aplikovat na všechny české domácnosti. Dále je opět příjem domácností definován jako *čisté peněžní příjmy celkem*. Před samotnou analýzou spotřeby domácností dle postavení osoby v čele je nezbytné poukázat na **rozdíly ve struktuře příjmů domácností** (tabulka 12). Tabulka uvádí průměrné podíly jednotlivých příjmů od roku 2006 do roku 2014 z důvodu nedostupnosti údajů za rok 2015. Z logických souvislostí převládají v domácnostech

zaměstnanců a samostatně činných osob příjmy z pracovní činnosti, jež jsou dominantním příjmem i celkově v průměrné české domácnosti (domácnosti celkem). Naopak je tomu v domácnostech nezaměstnaných a důchodců, kde převládají příjmy sociální. Ostatní příjmy přesahují hranici 10 % pouze u domácností nezaměstnaných, tyto příjmy se skládají především z příjmů z kapitálového majetku, dále zahrnují příjmy z pronájmu, výživné aj. [23]. Podíly jednotlivých příjmů na celkových čistých peněžních příjmech průměrné domácnosti dle naznačeného členění je u příjmů z pracovní činnosti a příjmů sociálních téměř stabilní (průměrná tempa růstu do |1| %), pouze u ostatních příjmů dochází k vyšším výkyvům (průměrné tempo růstu 2,17 %). U domácností zaměstnanců a samostatně činných osob tvoří nejstabilnější část příjmů příjmy z pracovní činnosti (průměrné tempo růstu domácností zaměstnanců 0,09 %, samostatně činných - 1,08 %), u nezaměstnaných jsou to příjmy ostatní (0,00 %) a u domácností důchodců jsou to příjmy z pracovní činnosti (0,00 %) i příjmy sociální (- 0,24%). Nejvyšší průměrné tempo růstu dle všech typů domácností a příjmů je vykazováno u domácnosti samostatně činných osob, a to u příjmů ostatních (9,24 %). Hlavní podíly příjmů jednotlivých typů domácností (označeny v tabulce 13) jsou tedy v období 2006-2015 ustálené až na domácnost nezaměstnaných, jejichž hlavními zdroji příjmů jsou dvě příjmové kategorie a obě nestabilní (průměrné tempo růstu pracovních příjmů 4,16 %; průměrné tempo růstu sociálních příjmů – 3,13 %; tuto situaci však lze považovat za pozitivní).

Tabulka 12: Struktura čistých příjmů domácností dle postavení osoby v čele 2006-2014.

<i>Domácnost</i>	Příjmy z pracovní činnosti	Příjmy sociální	Ostatní příjmy
<i>zaměstnanců</i>	81,48 %	10,66 %	7,87 %
<i>samostatně činných osob</i>	82,24 %	12,07 %	5,69 %
<i>nezaměstnaných</i>	38,50 %	46,36 %	15,14 %
<i>důchodců bez EA členů</i>	2,03 %	94,23 %	3,73 %
<i>celkem</i>	64,87 %	28,14 %	6,99 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [31]

Vývoj příjmů domácností dle postavení osoby v čele je včetně odhadovaných částek pro následující dvě období zaznamenán v tabulce 13, data opět představují průměr v korunách na osobu za rok. Po celých deset let má nejvyšší příjem domácnost zaměstnanců, do roku 2010 je na druhém místě domácnost samostatně činných osob, která se od roku 2011 střídá s domácností důchodců, a od roku 2013 vykazuje domácnost důchodců druhý nejvyšší příjem. Nejnižší příjem je jednoznačně dosahován v domácnosti nezaměstnaných. Průměrným příjmem v domácnosti celkem je ve sledovaném období **142.799,70 Kč**, tuto částku převyšuje pouze průměrný příjem domácnosti zaměstnanců. Z pohledu tempa růstu příjmů domácností

je v průměrné domácnosti dosažen průměrný růst **3,41 %**. Domácnost zaměstnanců roste obdobným tempem (**3,36 %**), ovšem nejvyšší tempo růstu je zaznamenáno u domácnosti důchodců (**3,90 %**). V absolutním vyjádření pak v desetiletém období vzrostl příjem domácnosti celkem o **41.060 Kč** a tento průměr přesáhla jak domácnost zaměstnanců (o **43.325 Kč**) tak domácnost důchodců (o **42.634 Kč**).

Tabulka 13: Čisté peněžní příjmy domácností dle postavení osoby v čele v Kč.

Rok	Domácnost celkem	Domácnost zaměstnanců	Domácnost samostatně činných	Domácnost nezaměstnaných	Domácnost důchodců bez EA
2006	116 549	125 107	109 691	70 131	103 853
2007	125 817	135 708	118 552	73 022	111 538
2008	137 497	147 682	134 251	82 173	118 149
2009	142 402	153 447	137 281	84 311	124 828
2010	145 437	156 463	135 550	86 519	130 979
2011	145 081	154 776	135 152	79 790	139 993
2012	152 125	160 345	146 009	91 369	141 316
2013	150 488	158 927	139 539	86 772	145 533
2014	154 992	165 827	143 393	83 855	146 360
2015	157 609	168 432	145 027	90 340	146 487
2016 odhad	158 435,5	168 607,4	147 818,3	x	147 647,9
2017 odhad	159 968,6	170 170	149 129,5	x	146 808,9
Hodnota spolehlivosti odhadu	0,98	0,97	0,90	0,76	0,99
Průměr	142 799,7	152 671,4	134 444,5	82 828,2	130 903,6
Průměrné tempo růstu	3,41 %	3,36 %	3,15 %	2,85 %	3,90 %
Rozdíl 2015/2006	41 060	43 325	35 336	20 209	42 634

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [31]

Tabulka 13 dále predikuje výši příjmů jednotlivých domácností pro dva následující roky. Odhady jsou získány na základě výpočtů dle přílohy B. Z důvodu nedostatečně vysoké hodnoty spolehlivosti odhadu pro domácnost nezaměstnaných (**0,76**) není tato výše příjmů dopočítána. Nejvyšší nárůst je predikován pro rok 2016 v domácnosti samostatně činných osob, jedná se o růst o **1,92 %**, naopak minimální růst (o **0,10 %**) je odhadován pro domácnost zaměstnanců. V roce 2017 vykazují dle odhadů domácnosti celkem, zaměstnanců a samostatně činných osob růst o **necelé 1 %**, avšak pro domácnost důchodců představuje predikovaná výše **146.808,90 Kč pokles** příjmů o **0,57 %**. Od roku 2016 dle odhadů bude opět druhým nejvyšším příjmem příjem domácnosti samostatně činných.

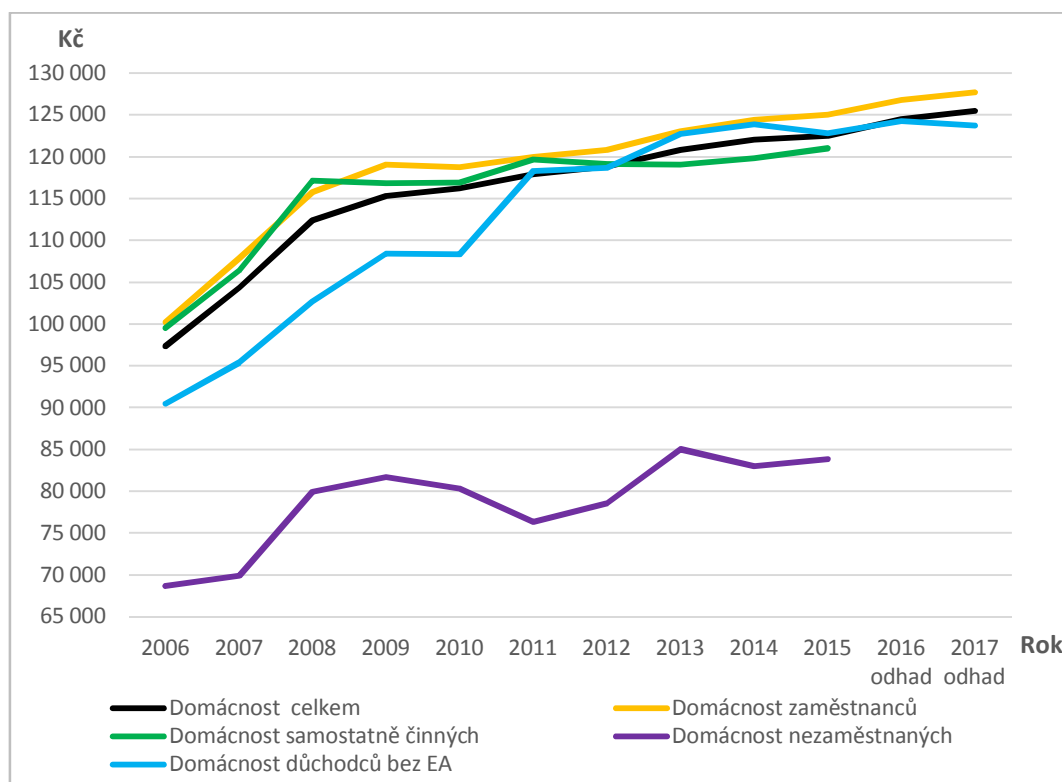
Celkové spotřební výdaje domácností dle postavení osoby včele ve sledovaném období včetně dvouleté predikce znázorňuje tabulka 14, ta opět pracuje s daty vyjadřujícími průměr v korunách na osobu za rok. Jelikož jsou tyto výdaje ve velmi podobné výši, tabulka je doplněna názornějším grafem v obrázku 20. Rozdíly mezi jednotlivými domácnostmi zde nejsou tak značné jako u jejich příjmů (např. rozdíl mezi průměrným příjmem domácnosti důchodců a průměrným příjmem domácnosti celkem činí 11.896,10 Kč, rozdíl mezi průměrnými spotřebními výdaji domácnosti důchodců a průměrnými spotřebními výdaji domácnosti celkem činí 3.606 Kč). Na počátku zkoumaného období rozděluje průměrné spotřební vydání domácnosti celkem domácnosti na nadprůměrné spotřební výdaje – domácnosti zaměstnanců a domácnosti samostatně činných, a na podprůměrné vydání za spotřebu – domácnosti důchodců a domácnosti nezaměstnaných. V roce 2011 se zvyšuje průměrné spotřební vydání domácnosti důchodců nad výdaje domácnosti celkem, v následujícím roce je pak spotřební vydání domácnosti celkem, domácnosti samostatně činných a domácnosti důchodců téměř shodné. Od roku 2013 přestávají výdaje na spotřebu domácnosti samostatně činných dosahovat průměrné výše domácnosti celkem a domácnosti důchodců nadále mírně převyšují průměrné spotřební výdaje. Spotřební výdaje *domácnosti nezaměstnaných* jsou mimo tento vývoj, jejich rozdíl od spotřebních výdajů domácnosti celkem činí průměrně **36.039 Kč**. Právě spotřební výdaje domácnosti nezaměstnaných vykazují nejvyšší změny, a to v rozmezí od – 5 do 14 %. Nejvíce na spotřebu vynakládaly domácnosti zaměstnanců, a to průměrně **117.481 Kč**, tyto výdaje jsou o **2.717 Kč** vyšší než spotřební výdaje v průměrné domácnosti a oproti domácnosti nezaměstnaných činí rozdíl celých **38.755 Kč**. Nejvyšší průměrné tempo růstu je zaznamenáno opět u domácnosti důchodců, jenž mají i nejvyšší absolutní přírůstek ve sledovaném období (o **32.288 Kč**).

Odhady pro roky 2016 a 2017 opět vychází z dat uvedených v příloze B. Hodnoty spolehlivosti jsou v případě predikce spotřebních výdajů nedostatečně vysoké pro domácnost samostatně činných a opět pro nezaměstnané. Odhady pro rok 2016 tentokrát znamenají růst o více než 1 % u všech typů domácností, přičemž nejvyšší nárůst představuje vývoj spotřebních výdajů domácnosti celkem (o **1,67 %**). V následujícím roce je predikován nižší růst okolo 0,7 %, pouze u domácnosti důchodců je na základě výpočtu opět predikován *pokles*, a to o **0,40 %**. Odhady jsou i součástí obrázku 20 a naznačují, že spotřební výdaje domácností důchodců opět od roku 2016 poklesnou pod průměrnou úroveň domácnosti celkem.

Tabulka 14: Celkové spotřební výdaje domácností dle postavení osoby v čele v Kč.

Rok	Domácnost celkem	Domácnost zaměstnanců	Domácnost samostatně činných	Domácnost nezaměstnaných	Domácnost důchodců bez EA
2006	97 342	100 187	99 519	68 667	90 476
2007	104 329	107 889	106 444	69 902	95 404
2008	112 367	115 757	117 154	79 905	102 682
2009	115 309	119 037	116 856	81 731	108 427
2010	116 245	118 728	116 902	80 345	108 345
2011	117 883	119 971	119 678	76 338	118 249
2012	118 820	120 780	119 154	78 567	118 671
2013	120 827	123 028	119 029	85 019	122 711
2014	122 049	124 423	119 804	82 957	123 850
2015	122 469	125 006	121 005	83 822	122 764
2016 odhad	124 509,7	126 770,2	x	x	124 248,4
2017 odhad	125 465,2	127 681	x	x	123 746,3
Hodnota spolehlivosti odhadu	0,98	0,96	0,88	0,74	0,98
Průměr	114 764	117 481	115 555	78 725	111 158
Průměrné tempo růstu	2,58 %	2,49 %	2,20 %	2,24 %	3,45 %
Rozdíl 2015/2006	25 127	24 819	21 486	15 155	32 288

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30]

Obrázek 20: Celkové spotřební výdaje domácností dle postavení osoby v čele 2006-2017.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30]

Struktura spotřebních výdajů dle CZ-COICOP domácností dle postavení osoby v čele je analyzována analogicky jako domácnost celkem v předchozí podkapitole. Z průměrných vydání na jednotlivé oddíly ve sledovaném období 2006-2015 jsou sestaveny v příloze C grafy znázorňující strukturu spotřeby dle typu domácností. Obdobnou skladbu spotřebního vydání lze shledat u domácnosti zaměstnanců a samostatně činných osob, které se od průměrné české domácnosti příliš neliší. Odlišnosti lze naopak spatřit u konstrukce spotřeby domácnosti nezaměstnaných a důchodců, kde přes polovinu spotřeby tvoří oddíl *01 Potraviny a nealkoholické nápoje* a oddíl *04 Bydlení, voda, energie, paliva*. Dlouhodobě ve všech domácnostech největší část spotřeby tvoří právě oddíly 01 a 04 [14]. Podrobněji se rozdílům věnuje tabulka 15 zabývající se absolutním vyjádřením struktury spotřeby domácností. Ta porovnává průměrná spotřební vydání dle typu domácnosti a klasifikace CZ-COICOP v korunách na osobu za rok ve sledovaném období 2006-2015. Tabulka v každém z oddílů naznačuje nejvyšší spotřební vydání. Domácnost celkem vykazuje průměrné hodnoty, z tohoto důvodu nemá v žádném z oddílů nejvyšší vydání. Nejvyšší výdaje na oddíl 01 jsou vynakládány v domácnosti důchodců, jejich výše překračuje o **3.870,39 Kč** průměrné roční vydání na potraviny a nealkoholické nápoje, a zároveň je jedinou domácností, která průměr (domácnost celkem) překračuje. Takto lze domácnost důchodců zhodnotit i v rámci oddílů 02, 04 a 06. V těchto spotřebních vydáních dle domácností v závislosti na postavení osoby v čele je domácnost důchodců jako jediná nad průměrnými částkami domácnosti celkem. Tento jev, kdy se pouze jedna z domácností dostává nad průměrné hodnoty, je dále sledován pouze u oddílu 05, kde nejvyšší výdej na bytové vybavení, zařízení domu a opravy vynakládá domácnost zaměstnanců. Rozdíl ale není už tak vysoký, ročně převyšuje průměr o **344,62 Kč**. Domácnost zaměstnanců dále vyniká ve spotřebě v oddílech 07 a 12, zde průměrné hodnoty převyšuje společně s domácností samostatně činných osob. Právě domácnost samostatně činných vykazuje nejvyšších výdajů v nejvíce oddílech, a to v oddílu 03, 08, 09, 10 a 11, kde společně s domácností zaměstnanců překročí průměry. Domácnost nezaměstnaných nevyniká v žádném z oddílů vzhledem k celkově nejnížší výši spotřebních výdajů vycházející z celkově nejnížších příjmů domácností dle postavení osoby v čele.

Tabulka 15: Komparace spotřeby domácností dle postavení osoby v čele v Kč dle CZ-COICOP 2006-2015.

<i>CZ-COICOP</i>	Domácnost celkem	Domácnost zaměstnanců	Domácnost samostatně činných	Domácnost nezaměstnaných	Domácnost důchodců bez EA
<i>01 Potraviny a nealko. nápoje</i>	22 798,05	21 758	21 838,5	17 923,53	26 668,44*
<i>02 Alkoholické nápoje, tabák</i>	3 260,14	3 148,1	3 132,7	2 972,64*	3 384,19
<i>03 Odívání a obuv</i>	5 740,14	6 413,5	6 904,8*	3 139,45	3 468,02
<i>04 Bydlení, voda, energie, paliva</i>	24 452,22	22 721,5	21 589,2	22 274,61	31 762,34*
<i>05 Bytové vybavení</i>	7 179,98	7 524,6*	7 101,1	3 392,71	6 810,84
<i>06 Zdraví</i>	2 979,72	2 515,3	2 501,3	1 781,02	4 794,81*
<i>07 Doprava</i>	12 328,91	14 413,8*	12 769,8	6 442,6	7 091,54
<i>08 Pošty a telekomunikace</i>	5 147,02	5 292,7	5 533,5	4 163,46*	4 520,33
<i>09 Rekreace a kultura</i>	11 356,3	11 856,8	12 668,7*	5 922,31	9 723,44
<i>10 Vzdělávání</i>	687,48	845,4	982,9*	427,63	75,1
<i>11 Stravování a ubytování</i>	5 978	6 930,3	6 947,6*	3 221,55	3 168,13
<i>12 Ostatní zboží a služby</i>	12 856,04	14 060,6*	13 584,4	7 063,8	9 690,71

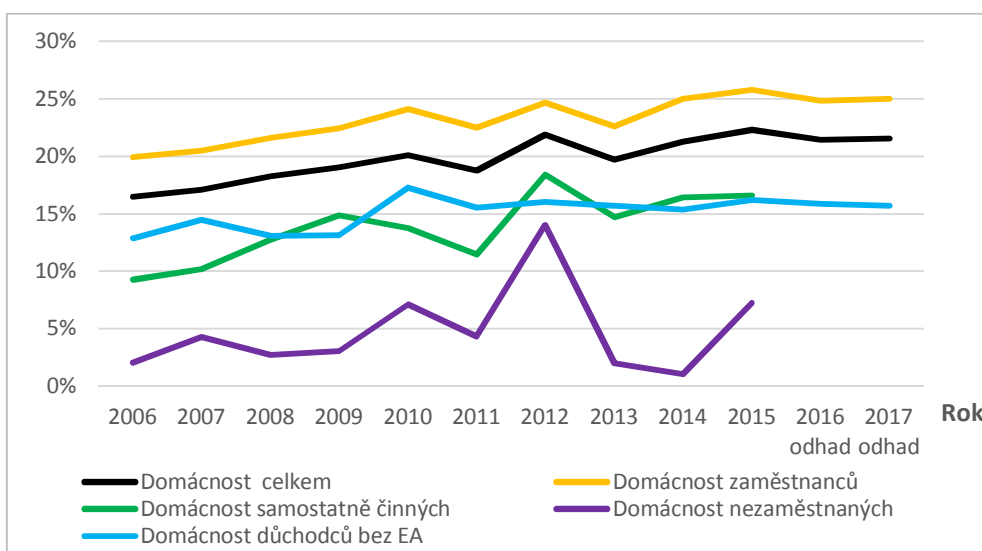
Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30]

Hvězdička v každém z oddílů v tabulce 15 označuje druh domácnosti, jenž na daný oddíl vynakládá největší podíl ve své průměrné struktuře spotřeby. Některá nejvyšší spotřební vydání dle CZ-COICOP domácností dle postavení osoby v čele odpovídají nejvyššímu průměrnému podílu na daný oddíl dle přílohy C jako například u oddílu 01, kde má na potraviny a nealkoholické nápoje nejvyšší průměrný podíl z celkových vydání domácnost důchodců (**24 %**). V oddílu 02 tomu ale již tak není. Na alkoholické nápoje a tabák nejvíce korun vynakládá dle tabulky 15 opět domácnost důchodců, ovšem nejvyšší podíl z celkového vydání na tuto spotřebu vydává domácnost nezaměstnaných (**4%**). Rozdíl mezi těmito dvěma domácnostmi činí **0,74 %**, přičemž absolutně se jedná o pouhých **411,55 Kč**. Jev oddílu 02 se opakuje pouze u oddílu 08, zde ale rozdíl činí pouze **0,5 %**, přičemž absolutně se jedná o **1.370,04 Kč**.

Pozitivní závislost spotřeby na příjmu je u domácností zaměstnanců (**0,986**), samostatně činných osob (**0,963**) a důchodců (**0,994**) dle korelačního koeficientu vyhodnocena jako **téměř perfektně závislá**, pouze u domácností nezaměstnaných (**0,856**) se jedná o závislost **silnou**. Závislost průměrné české domácnosti odpovídá korelačnímu koeficientu **0,989** (obrázek 18).

Domácnost důchodců je ze sledovaných typů na příjmech domácnosti závislá nejvíce a její závislost jako jediná převyšuje závislost průměrné české domácnosti.

Pro kompletní přehled o postavení jednotlivých domácností je opět nutné stanovit část příjmů domácností, která není spotřebována. **Míra úspor** stejně jako v analýze domácnosti celkem zahrnuje úspory a nespotřební vydání domácností a je získána odečtením spotřebních vydání od čistých peněžních příjmů domácností. Výsledky jednotlivých domácností od roku 2006 do roku 2017 jsou zaneseny do grafu v obrázku 21. Zde je *míra úspor* vyjádřena podílem na příjmu domácnosti a odhadované hodnoty vyplývají z přechozích predikcí. Průměrné hodnoty české domácnosti jsou stejně jako u příjmů taženy **domácností zaměstnanců**, i zde je to jediná domácnost převyšující domácnost celkem. Domácnost celkem a domácnost zaměstnanců vykazují totožné tempo růstu **0,64 %**, průměrný podíl *míry úspor* na příjmech domácnosti zaměstnanců je ale o 3,42 % vyšší (**22,91 %**). Průměrný podíl *míry úspor domácnosti samostatně činných osob* dosahuje úrovně **13,84 %**, čímž je o 1,13 % nižší než průměrný podíl **domácnosti důchodců (14,97 %)**. Vývoj *míry úspor* domácnosti důchodců je ale doprovázen nižším tempem růstu oproti domácnosti samostatně výdělečně činných (o 0,41 %), přičemž právě *míra úspor* důchodců je nejpomaleji rostoucí. V tomto zhodnocení **domácnost nezaměstnaných** zastupuje nejnižší průměrný podíl *míry úspor*, a to **4,80 %**, což je o téměř 15 % méně než průměrné hodnoty s průměrným tempem růstu **0,40 %**. V roce 2012 roste *míra úspor* nezaměstnaných nejrychleji, avšak zároveň v následujícím roce nejrychleji klesá. V letech 2011 a 2013 klesají *míry úspor* ve všech typech domácností. Zaznamenané poklesy *míry úspor* domácností téměř dokonale kopírují poklesy v jejich příjmech.

Obrázek 21: Míra úspor domácností dle postavení osoby v čele 2006-2015.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30], [31]

Ověření těsnosti vztahu čistých peněžních příjmů celkem a *míry úspor* domácností prokázalo **téměř perfektní závislost** domácnosti zaměstnanců (**0,975**), domácnosti samostatně činných (**0,936**) a domácnosti důchodců (**0,941**) stejně jako tomu bylo i u průměrné české domácnosti (**0,973**). Pouze výsledek domácnosti nezaměstnaných vypovídá o **závislosti střední** (**0,591**). Nejsilnější závislost lze prokázat domácnosti zaměstnanců. Nutné je poukázat na splnutí úspor a nespotebních výdajů domácností, nelze tedy pracovat s teoretickými poznatky definujícími vztah úspor a disponibilního důchodu.

3.2.3 Dílčí závěr

Domácnost celkem symbolizuje průměrnou českou domácnost a je nutné poukázat na původ dat, která pochází z šetření ČSÚ prostřednictvím SRÚ, jejichž výsledky nelze aplikovat na všechny domácnosti podle postavení osoby v čele v ČR. Průměrná výše čistého peněžního příjmu domácnosti celkem činila ve sledovaném období 2006-2015 142.799,90 Kč a tento příjem se skládal z nadpoloviční části z příjmů z pracovní činnosti. Příjmy této domácnosti rostly průměrným tempem 3,41 % při průměrném tempu růstu spotřeby 2,58 %. Průměrný podíl spotřeby na příjmu domácnosti činil 80,52 %, což znamená průměrné spotřební vydání ve výši 114.764 Kč. Struktura spotřeby domácnosti celkem dle CZ-COICOP byla získána zprůměrováním výdajů jednotlivých oddílů. Jednoznačně nejvyšší náklady představují oddíly *04 Bydlení, voda, energie, paliva* (průměr 24.452 Kč/rok na osobu) a *01 Potraviny a nealkoholické nápoje* (průměr 22.798 Kč/rok na osobu), které dohromady tvořily 41 % celkové spotřeby domácnosti celkem. Dalšími nákladnými položkami ve struktuře spotřeby byly oddíly *12 Ostatní zboží a služby*, *07 Doprava* a *09 Rekreační a kultura*, a to v tomto pořadí (vyšší než 10 % podíl). Nejméně průměrná česká domácnost vynakládala na oddíl *10 Vzdělávání* (průměr 687 Kč/rok na osobu). Pouze v oddílu *05 Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy* nebyla nalezena žádná závislost na příjmu domácnosti. Mezi příjmem a spotřebou domácnosti celkem byla nalezena téměř perfektní závislost (korelační koeficient 0,989). *Míra úspor* definovaná jako součet úspor a nespotebních výdajů se pohybovala v průměrné výši 19,48 % příjmů čili 28.036 Kč/rok na osobu. Tato míra ve sledovaném období rostla průměrným tempem 0,64 % a ověření její závislosti na příjmu kvantifikované jako téměř perfektně závislé nelze považovat za ověření teoretických poznatků, neboť *míra úspor* není očištěna od nespotebních výdajů, na které se teoretický závěr J. M. Keynesa ohledně závislosti disponibilního důchodu a úspor nevztahuje.

Domácnost zaměstnanců dle výsledků analýzy dosahovala v porovnání s ostatními domácnostmi dle postavení osoby v čele nejvyšších příjmů (průměr 152.671,40 Kč) včetně

jejich nejvyššího absolutního nárůstu ve sledovaném desetiletém období (o 43.325 Kč). Příjmy této domácnosti se z části vyšší než 80 % skládaly z příjmů z pracovní činnosti. Obdobně jako příjem lze zhodnotit spotřebu domácnosti zaměstnanců, která byla po celé období, až na rok 2008, nejvyšší (průměr 117.481 Kč). Struktura spotřeby je analogická struktuře průměrné české domácnosti. Závislost spotřeby domácnosti zaměstnanců na příjmu byla kvantifikována jako téměř perfektní a jde o druhou nejsilnější na úrovni průměrné domácnosti. Závislost *míry úspor* na příjmu domácnosti byla také téměř perfektní, a to nejsilnější v rámci komparace (0,975). Domácnosti zaměstnanců vytvářely nejvyšší podíl *míry úspor* v celém sledovaném období (průměr 22,91 % příjmů).

Domácnost samostatně činných osob má obdobnou strukturu příjmů jako domácnost zaměstnanců, její průměrná výše příjmů byla mírně podprůměrná (průměrně nižší o 8.000 Kč). Výše spotřeby byla do roku 2012 současně s domácností zaměstnanců nadprůměrná, v roce 2008 dokonce nejvyšší, a od roku 2013 se propadla pod průměrnou výši. Její struktura spotřeby je tak jako struktura zaměstnanců podobná struktuře průměrné české domácnosti. V peněžním vyjádření měla struktura spotřeby této domácnosti nejvyšší vydání v pěti (nejvíce) oddílech. Závislost spotřeby domácnosti samostatně činných osob na jejím příjmu byla zhodnocena jako téměř perfektně závislá a v tomto případě šlo o nejnižší téměř perfektní závislost. *Míra úspor* domácnosti samostatně činných byla dle průměrných podílů na příjmu domácnosti druhou nejnižší (13,84 %), průměrné tempo růstu bylo však v komparaci nejrychlejší (0,77 %).

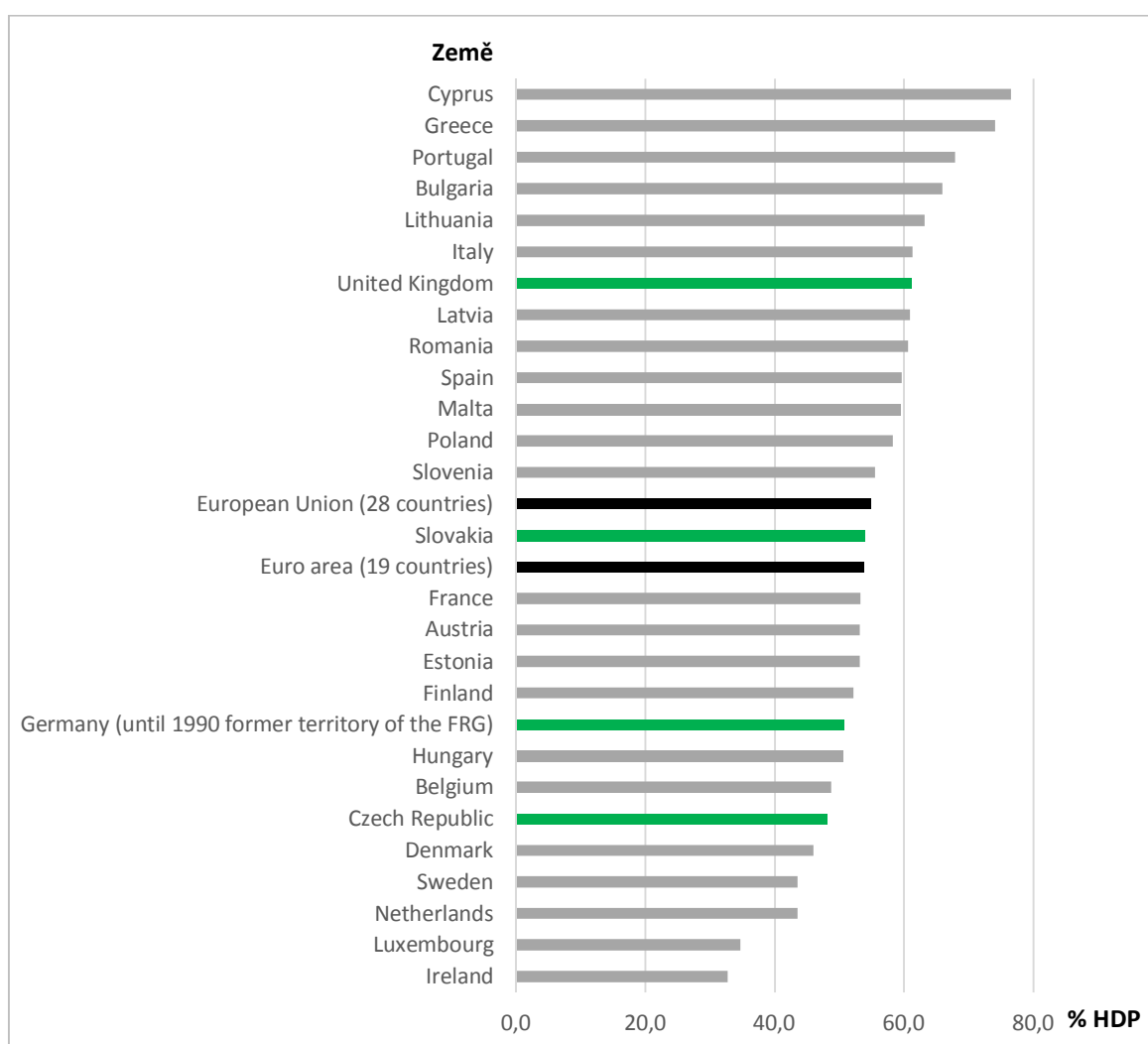
Domácnost nezaměstnaných má v provedené komparaci nejhorší výsledky. Příjem této domácnosti byl po celé období nejnižší (průměr 82.828,20 Kč), jeho výše se od všech ostatních domácností lišila o řády desetitisíců a z největší části byl tvořen sociálními příjmy. Současně v průběhu sledovaného desetiletí zaznamenala nejnižší absolutní nárůst (o 20.209 Kč). Hodnocení spotřeby nezaměstnaných bylo totožné (průměr 78.725 Kč). Struktura spotřeby domácnosti nezaměstnaných je oproti průměrné domácnosti odlišná, přes polovinu spotřeby tvořily v průměru oddíly *01 Potraviny a nealkoholické nápoje* a *04 Bydlení, voda, energie, paliva* (51 %). Při srovnání podílů na oddíly spotřeby jednotlivých domácností bylo odhaleno, že domácnost nezaměstnaných vydává největší část své spotřeby v rámci oddílů *02 Alkoholické nápoje, tabák* (průměr 3,78 %) a *08 Pošty a telekomunikace* (průměr 5,29 %). Z hodnocených domácností byla závislost spotřeby na příjmu domácnosti nezaměstnaných nejnižší a jako jediná kvantifikována pouze jako silná (0,856). Domácnost nezaměstnaných vykazovala po celé období nejnižší *míru úspor* (průměr

pouze 4,80 %). Zde závislost *míry úspor* a příjmu domácnosti nebyla jako jediná téměř perfektní, ale pouze střední (0,591).

Domácnost důchodců vykazovala nejvyšší průměrné tempo růstu příjmů (3,90 %), které jsou z převážné části tvořeny sociálními transfery, a v absolutním vyjádření vzrostly ve sledovaném období o pouhé stovky méně než příjem domácnosti zaměstnanců. Stejně tak průměrné tempo růstu spotřeby domácnosti důchodců rostlo nejrychleji (o 3,45 %), a to přibližně o procento rychleji než zbývající typy domácností. Zároveň zaznamenala nejvyšší absolutní nárůst spotřeby (o 32.288 Kč). Struktura je obdobná struktuře domácnosti nezaměstnaných, součet oddílů 01 a 04 tvořil průměrně 53 % spotřeby a domácnost důchodců zároveň vynakládala nejvíce prostředků za tyto oddíly v rámci této komparace (oddíl 01 - průměr 26.668,44 Kč/rok na osobu; oddíl 04 – průměr 31.762,34 Kč/rok na osobu). Závislost spotřeby na příjmu domácnosti důchodců je nejsilnější téměř perfektní závislostí (0,994). Průměrná výše *míry úspor* je podprůměrná a roste průměrně nejpomaleji ze sledovaných domácností (0,35 %).

3.3 Komparace struktury spotřebitelské poptávky ČR s vybranými státy EU

Podíl spotřeby domácností na HDP států EU není jednotný, naopak je velmi rozdílný. Situaci v roce 2015 znázorňuje obrázek 22⁵. Spotřeba v % HDP se pohybuje v rozmezí od 32,8 % HDP (Irsko) po 76,6 % HDP (Kypr), celkový rozdíl činí 43,8 % HDP. Spotřeba domácností ČR v roce 2015 tvoří 48,1 % HDP, což je o 6,7 % méně než průměr zemí EU. Pro komparaci byly vybrány státy s rozdílnými charakteristikami. **Německo** jako vyspělá ekonomika EU s podobným podprůměrným příspěvkem spotřeby k HDP. **Slovensko** jako „bratr“ naší republiky, které na rozdíl od nás vstoupilo v roce 2009 do eurozóny, a jeho podíl spotřeby na HDP je na úrovni průměru EU i eurozóny. **Velká Británie** (UK) jako světová velmoc, jejíž podíl spotřeby na HDP je nadprůměrný.

Obrázek 22: Spotřební výdaje domácností EU v % HDP 2015.

Zdroj: Vlastní zpracování dle [34]

⁵ Data Chorvatska nejsou součástí zdroje.

Tabulka 16 shrnuje vývoj spotřeby ve vybraných zemích EU pomocí průměrných dat sledovaného období 2006-2015. Data potvrzují, že spotřeba domácností má dlouhodobě největší podíl na tvorbě HDP. Údaje o EU představují pro komparaci průměr, se kterým se budou vybrané země porovnávat, obdobně jako byly domácnosti dle postavení osoby v čele porovnávány s domácností celkem. Průměrný podíl spotřeby domácností na HDP činí v rámci EU **55,5 %** a vybrané státy se dají zhodnotit z tohoto pohledu shodně jako u předchozího obrázku. ČR má nejnižší podíl spotřeby na HDP a společně s Německem se nachází pod průměrnými hodnotami. Slovensko je opět téměř na průměru EU, v letech 2008-2012 se pohybovalo nad průměrnými hodnotami. Oproti ČR slovenské domácnosti průměrně vydávají na spotřebu o **6,1 %** HDP více. UK má podíl spotřeby na HDP nejvyšší v průměrné výši **61,3 %**, a to po celé analyzované období. Průběh spotřeby UK jako jediný nedosahuje záporného průměrného tempa růstu, které je na úrovni EU ve výši - 0,20 %, přičemž nejvyššího průměrného poklesu dosahuje Německo (- **0,72 %**). O ekonomické úrovni zemí lépe vypovídají charakteristiky *spotřeby na obyvatele*. Průměrná roční spotřeba domácností na obyvatele EU ve sledovaném období má hodnotu **14.580 €** neboli **388.848,60 Kč**. Výše české průměrné spotřeby domácností na obyvatele dosahuje pouze poloviny evropského průměru, ještě o něco horší výsledek má Slovensko, které má ve sledovaném období nejnižší průměrnou spotřebu domácností na obyvatele. Nad průměrem EU se nachází země UK s nejvyšší a Německo s druhou nejvyšší průměrnou spotřebou domácností na obyvatele. Rozdíl mezi nejhorším Slovenskem a nejlepší UK činí **353.110,80 Kč**, tedy více než 13.000 €. Co lze na průběhu spotřeby domácností na obyvatele ČR a Slovenska ocenit, je nadprůměrné tempo růstu této proměnné. ČR dosahuje průměrného tempa růstu spotřeby na obyvatele **2,85 %**, Slovensko dokonce **5,79 %**, v obou zemích je vzhledem k tomuto růstu možné očekávat vylepšování pozice směrem k průměru EU. Ohledně Slovenska je ale nutné započítat vysoký počáteční růst v letech 2007 a 2008 dosahující 20 % tempa růstu, pokud jsou tyto zkreslující hodnoty z průměru vynechány, průměrné tempo růstu spotřeby domácností na obyvatele činí pouze 1,98 % (2009-2015). Od přistoupení Slovenska do eurozóny počátečních vysokých temp růstu nebylo dosaženo, na nejlepší pozici by pak z pohledu růstu spotřeby na obyvatele byla ČR.

Tabulka 16: Spotřeba domácností vybraných států EU 2006-2015.

	EU	ČR	Německo	Slovensko	UK
<i>Průměrný podíl spotřeby na HDP v %</i>	55,5	49,7	52,6	55,7	61,3
<i>Průměrné tempo růstu podílu spotřeby na HDP v %</i>	- 0,20	- 0,23	- 0,72	- 0,30	0,02
<i>Průměrná spotřeba na obyvatele v € (b. c.)</i>	14.580	7.260	17.390	6.920	20.160
<i>Průměrná spotřeba na obyvatele v Kč⁶</i>	388.848,6	193.624,2	463.791,3	184.556,4	537.667,2
<i>Průměrné tempo růstu spotřeby na obyvatele v %</i>	1,52	2,85	1,88	5,79	1,42

Zdroj: Vlastní zpracování dle [34]

Struktura spotřeby je porovnána nejprve dle ukazatele výdaje na obyvatele a poté pomocí podílů jednotlivých oddílů spotřebních výdajů dle COICOP. První **ukazatel spotřebních výdajů na obyvatele** je pro každý oddíl spotřeby získán zprůměrováním dat z období 2006-2015 (tabulka 17). Ve všech oddílech spotřeby vykazuje ČR a Slovensko oproti EU podprůměrné vydání, z tohoto pohledu mají podobné struktury spotřeby. V Německu je ve většině oddílů vydání nadprůměrné, podprůměrný výdaj na obyvatele lze najít pouze v oddílu 02, 10 a 11. Německo vykazuje v oddílech 01, 05, 06 a 08 nejvyšší spotřební vydání na obyvatele ze sledovaných zemí. Ještě lepší, a tedy nejlepší v komparovaných státech, pozici má UK. Pouze ve dvou oddílech 01 a 06 je možné najít podprůměrné výsledky, v oddílu 08 je na shodné průměrné evropské úrovni. Nejvyšší hodnoty dosahuje v celkem 8 oddílech. Na základě tohoto hodnocení lze sjednotit struktury spotřeby ČR a Slovenska jako podprůměrné a struktury Německa a UK jako nadprůměrné v rámci srovnání s EU. Již v těchto datech lze nalézt hlavní odlišení struktur spotřeby, oproti ČR a Slovensku, kde nejnákladnějšími položkami jsou oddíly 04 a 01, jsou v Německu, UK i celkově v EU nejvyššími položkami spotřeby domácností oddíly 04 a 07. Oddíl výdajů na potraviny ve strukturách spotřeby Německa a UK není ani na místě třetím, blíže následující text.

⁶ Dle aktuálního kurzu ČNB k 9.5.2017 (26,67 Kč/€).

Tabulka 17: Průměrné výdaje dle COICOP v eurech na obyvatele 2006-2015, b. c.

<i>COICOP</i>	EU	ČR	Německo	Slovensko	UK
<i>01 Potraviny a nealkoholické nápoje</i>	1.790	1.110	1.820	1.210	1.730
<i>02 Alkoholické nápoje, tabák a narkotika</i>	590	570	560	350	810
<i>03 Odívání a obuv</i>	730	230	860	280	1.090
<i>04 Bydlení, voda, energie, paliva</i>	3.480	1.930	4.250	1.760	5.180
<i>05 Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy</i>	810	390	1.140	390	970
<i>06 Zdraví</i>	540	190	860	250	340
<i>07 Doprava</i>	1.900	680	2.500	520	2.760
<i>08 Pošty a telekomunikace</i>	400	200	500	270	400
<i>09 Rekreace, kultura, sport</i>	1.290	690	1.630	650	2.060
<i>10 Vzdělávání</i>	160	10	120	100	310
<i>11 Stravovací, ubytovací služby</i>	1.190	610	880	400	1.880
<i>12 Ostatní zboží a služby</i>	1.710	620	2.250	720	2.660

Zdroj: Vlastní zpracování dle [34]

Druhý pohled na strukturu spotřeby zemí zaznamenává tabulka 18. Jedná se o **průměrné podíly jednotlivých oddílů spotřeby** dle COICOP. Struktura spotřeby ČR se shoduje s předchozí analýzou v závěru podkapitoly 3.1.3, kde byla agregátní spotřeba zkoumána z pohledu klasifikace CZ-COICOP. Výsledky tedy představují hodnocení všech domácností vždy celorepublikově. Modrý sloupec opět symbolizuje průměrnou situaci v EU, jedná se o strukturu spotřeby domácností EU. Zde součet oddílů 01 a 04 činí **36,18 %** spotřeby. V EU tedy průměrně domácnosti vynaloží přes třetinu celkových spotřebních vydání na výdaje za potraviny a nápoje a za náklady na bydlení. V rámci tohoto výsledku lze porovnat sledované země následovně. ČR a Slovensko překračují tuto míru přibližně o 6 % (ČR součet oddílů 01 a 04 **41,34 %**; Slovensko **42,99 %**). Naopak Německo a UK jsou mírně pod průměrnou úrovní EU (Německo **34,95 %**; UK **34,29 %**). UK vykazuje nejnižší podíl těchto dvou oddílů, a pokud bychom toto hodnocení považovali za určení úrovně domácností, vzhledem k tomu, že na potraviny a náklady na bydlení lze pohlížet jako na nezbytné (základní) statky, UK by se vyznačovala v rámci komparovaných států nejméně úspěšnými domácnostmi, naopak Slovensko by obsadilo místo poslední.

Tabulka 18: Průměrné podíly spotřebních výdajů dle COICOP vybraných zemí 2006-2015.

<i>COICOP</i>	EU	ČR	Německo	Slovensko	UK
<i>01 Potraviny a nealkoholické nápoje</i>	12,28	15,04	10,42	17,42	8,5
<i>02 Alkoholické nápoje, tabák a narkotika</i>	3,98	7,87	3,29	5,01	4,04
<i>03 Odívání a obuv</i>	5,1	3,5	5,0	4,0	5,4
<i>04 Bydlení, voda, energie, paliva</i>	23,9	26,3	24,53	25,57	25,79
<i>05 Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy</i>	5,6	5,4	6,56	6,01	4,79
<i>06 Zdraví</i>	3,68	2,46	4,94	3,53	1,63
<i>07 Doprava</i>	13,13	9,55	14,37	7,47	13,59
<i>08 Pošty a telekomunikace</i>	2,7	3,1	2,83	3,57	1,99
<i>09 Rekreace, kultura, sport</i>	8,86	9,47	9,41	9,41	10,31
<i>10 Vzdělávání</i>	1,07	0,6	0,78	1,51	1,48
<i>11 Stravovací, ubytovací služby</i>	8,18	8,26	5,04	5,99	9,3
<i>12 Ostatní zboží a služby</i>	11,63	8,41	12,91	10,45	13,22

Zdroj: Vlastní zpracování dle [34]

Porovnání struktury spotřeby zemí již není jednoznačné jako v předchozí tabulce 17. Zde v tabulce 18 každá z komparovaných zemí obsazuje nejméně dva oddíly spotřeby (ČR), ve kterých oproti ostatním zemím vyniká. Výsledky jednotlivých zemí jsou lépe viditelné, pokud jsou propojeny se zhodnocením tabulky 19, která strukturu spotřeby zemí klasifikuje dle pořadí jednotlivých oddílů výdajů dle COICOP od nejvyšších. Nejnákladnější položkou spotřeby domácností všech zemí komparace je oddíl **04 Bydlení, voda, energie, paliva**. Největší část spotřeby na tento oddíl vynakládá **ČR**, přičemž výsledky ostatních zemí jsou ve všech případech vyšší než průměr EU. Druhý nejvyšší podíl nákladů na bydlení je z průměrných dat vyhodnocen v UK a nejbližší průměru jsou německé domácnosti. Druhou nejnákladnější položku už nelze v rámci zemí jednoznačně určit, jak bylo výše zmíněno, v ČR a na Slovensku se jedná o oddíl **01 Potraviny a nealkoholické nápoje**, ovšem ve zbytku zemí ani celkově v EU tomu tak není. Pokud zůstaneme u ČR, druhým a posledním oddílem, v němž země exceluje je oddíl **02 Alkoholické nápoje, tabák a narkotika**. Oproti průměru EU je hodnota podílu spotřeby v ČR dokonce dvakrát vyšší. V tabulce 19 je vidět, že tento oddíl je nejvýše umístěn ve struktuře spotřeby ČR, a to na sedmé pozici. Zároveň se dá snadno odvodit, že jediný podprůměrný podíl oddílu 02 na spotřebě obsahuje německá struktura spotřeby (10. pozice).

Slovenské domácnosti vydávají nejvyšší podíl spotřebních výdajů na oddíl **01 Potraviny a nealkoholické nápoje**, jenž je o více než 5 % vyšší než průměrný podíl v EU. Podíly těchto výdajů jsou v zemích Německo a UK pod průměrnou úrovní, zároveň v těchto zemích nejsou ani na prvních třech nejvyšších pozicích. V Německu výdaje na potraviny zaujímají

čtvrtou pozici, za oddílem 04, 07 a 12. V UK jsou výdaje na potraviny dokonce až na místě šestém, navíc je ve struktuře spotřeby domácností UK oproti oddílům 04, 07 a 12 ještě oddíl 09 a 11. Nejvyšší podíly výdajů ve struktuře spotřeby Slovenska krom výdajů za potraviny je možné nalézt dále v oddílu 08 a 10. Výdaje na oddíl **08 Pošty a telekomunikace** se ve strukturách zemí nachází v rozmezí 10. a 11. místa, jedná se o jedny z nejnižších vydání domácností. Podíl oddílu **10 Vzdělávání** je ve strukturách spotřeby všech komparovaných domácností včetně průměrné struktury v EU nejnižší, tedy na pozici dvanácté. Nejnižší z podílů na tato vydání lze nalézt v ČR, naopak Slovensko spolu s UK má podíl na spotřebním vydání za vzdělávání nadprůměrné.

Německo stejně jako Slovensko vyniká největším podílem spotřebních výdajů ve třech oddílech, jedná se o oddíly 05, 06 a 07. Výdaje vynaložené na oddíl **05 Bytové vybavení, zařízení domácnosti; opravy** jsou ve struktuře spotřeby německých domácností na šesté pozici stejně jako na Slovensku a jde o nadprůměrné vydání v rámci EU. Ve struktuře spotřeby ČR a UK jsou pak tyto spotřební výdaje pod průměrem na pozici osmé. Vydání domácností na oddíl **06 Zdraví** odráží zdravotní politiku v zemi, německé domácnosti s nejvyššími výdaji stojí na veřejném zdravotním pojištění tak jako ČR, naopak v UK, kde je podíl výdajů za zdraví nejnižší, výše podílu odráží systém národní zdravotnické služby založený na financování zdravotnictví z rozpočtu státu. Tyto výdaje jsou společně s výdaji na oddíl 08 jedny z nejnižších ve strukturách spotřeby komparovaných států. Jako **druhý nejvýznamnější oddíl** ve strukturách spotřeby domácností lze stanovit dle tabulky 19 oddíl **07 Doprava**. Podíl těchto spotřebních výdajů je průměrně v zemích EU hodnocen jako druhý nejnákladnější, toto pořadí výdajů je možné nalézt pouze u domácností Německa, kde je nejvyšší, a v UK. Naopak ve struktuře Slovenska je tento oddíl dokonce až na pozici páté, jedná se o podíl o 6 % nižší než jeho průměrná úroveň.

Významnými oddíly ve strukturách spotřeby jsou i oddíly 12 a 09. Oddíl **12 Ostatní zboží a služby** přesahuje ve všech strukturách spotřeby až na ČR 10 % podíl. Největší část spotřeby na tato vydání vynakládá **UK**, v jejich struktuře zaujímá třetí pozici stejně jako v Německu a na Slovensku. Podle průměrného pořadí domácností EU jsou výdaje na oddíl 12 čtvrté. Výdaje domácností na oddíl **09 Rekreační, kultura, sport** zaujímají ve strukturách spotřeby 4. až 5. místo. Největší podíl ze spotřeby zde vynakládají domácnosti UK, ovšem ani jedna ze zkoumaných zemí nespotebovává méně, než činí průměr EU. UK vyniká v rámci komparace nejvyšším podílem v oddílu **11 Stravovací a ubytovací služby** (5. pozice), který je dokonce v této zemi vyšší než výdaje na potraviny a nápoje. Mírně nadprůměrné vydání za oddíl 11 lze nalézt i ve struktuře ČR, v pořadí oddílů jsou v ČR i EU tyto výdaje na šesté

pozici. Podprůměrné vydání za tento oddíl vykazuje Německo a Slovensko (7. pozice). Oddíl **03 Odívání a obuv** patří k nízkým výlohám domácností, u těch britských jde o nejvyšší a zároveň jediný nadprůměrný podíl. Oproti tomu v ČR je podíl oddílu 03 nejnižší a německý lze ještě ohodnotit jako průměrný, liší se pouze o 0,1 %. Celkem spotřební výdaje domácností UK vynikají v nejvíce oddílech struktury spotřeby.

Tabulka 19: Struktura spotřeby dle COICOP vybraných zemí EU 2006-2015.

Pořadí	EU	ČR	Německo	Slovensko	UK
1.	04 Bydlení	04 Bydlení	04 Bydlení	04 Bydlení	04 Bydlení
2.	07 Doprava	01 Potraviny	07 Doprava	01 Potraviny	07 Doprava
3.	01 Potraviny	07 Doprava	12 Ostatní zboží	12 Ostatní zboží	12 Ostatní zboží
4.	12 Ostatní zboží	09 Rekrece	01 Potraviny	09 Rekrece	09 Rekrece
5.	09 Rekrece	12 Ostatní zboží	09 Rekrece	07 Doprava	11 Stravování
6.	11 Stravování	11 Stravování	05 Bytové vybavení	05 Bytové vybavení	01 Potraviny
7.	05 Bytové vybavení	02 Alkoholické nápoje	11 Stravování	11 Stravování	03 Odívání
8.	03 Odívání	05 Bytové vybavení	03 Odívání	02 Alkoholické nápoje	05 Bytové vybavení
9.	02 Alkoholické nápoje	03 Odívání	06 Zdraví	03 Odívání	02 Alkoholické nápoje
10.	06 Zdraví	08 Pošty	02 Alkoholické nápoje	08 Pošty	08 Pošty
11.	08 Pošty	06 Zdraví	08 Pošty	06 Zdraví	06 Zdraví
12.	10 Vzdělávání	10 Vzdělávání	10 Vzdělávání	10 Vzdělávání	10 Vzdělávání

Zdroj: Vlastní zpracování dle [34]

ZÁVĚR

V diplomové práci byla provedena analýza spotřebitelské poptávky v ČR v letech 2006-2015. První kapitola práce definovala ekonomické přístupy ke spotřebě domácností. V teoretické části byla představena teorie spotřeby J. M. Keynesa a poté teorie mezičasové volby spotřebitele obsahující mikroekonomické základy, na jejichž základech stojí alternativní teorie životního cyklu a permanentního důchodu, jenž vysvětlují, proč je podíl spotřeby na HDP dlouhodobě téměř konstantní. Tato kapitola byla v závěru zaměřena na Engelovy závislosti popisující vztah typu nakupovaného statku a důchodu spotřebitele. Druhá kapitola diplomové práce se věnovala statistickým metodám využívaných v třetí kapitole zabývající se samotnou analýzou spotřebitelské poptávky. Provedená analýza byla rozčleněna do tří částí. První byla věnována agregátní spotřebitelské poptávce v ČR, druhá analyzovala spotřebu domácností v závislosti na typu domácnosti podle postavení osoby v čele a v části třetí byla zhotovena komparace výdajů na spotřebu v ČR se státy Slovensko, Německo a UK.

Analýza se ve své první části zabírala spotřebou domácností na základě dostupných agregátních dat ČSÚ a její závěry bylo možné aplikovat na ČR jako celek. Byla ověřena skutečnost, že spotřeba domácností je nejvýznamnější částí HDP, její průměrná výše činila v analyzovaném období 47,53 % HDP, a byly prokázány dopady hospodářské krize, jejíž důsledky oslabovaly spotřebu českých domácností od roku 2009 do roku 2013. Spotřeba českých domácností tvořila v průměru 93,11 % (včetně predikce) jejich disponibilního důchodu, zbylou část utvářely průměrné čisté úspory. Podíly spotřeby a úspor byly v průběhu let 2006-2015 téměř konstantní. Struktura spotřeby domácností ČR z pohledu trvanlivosti dělila spotřební výdaje na předměty krátkodobé spotřeby a služby, ty zaujímaly ve sledovaném období podíl v průměrné výši 85,13 %, zbytek byl tvořen předměty střednědobé a dlouhodobé spotřeby. Vysoké tempo růstu předmětů dlouhodobé spotřeby v letech 2014 a 2015 symbolizovalo růst důvěry spotřebitelů. Druhý pohled na strukturu spotřeby domácností dle klasifikace CZ-COICOP člení spotřebu na 12 oddílů, kde nejvyšším vydáním domácností byly výdaje na bydlení a potraviny, nejnižším naopak výdaje na vzdělávání a zdraví. Některé teoretické závěry ekonomických přístupů ke spotřebě domácností byly v analýze ověřeny na zpracovaných datech. Součástí této části práce byly výpočty závislostí veličin a predikce pro následující dva roky.

V druhé části analýzy byla hodnocena spotřeba domácností v závislosti na postavení osoby v čele, jejíž výsledky nejsou aplikovatelné na všechny české domácnosti. Data ČSÚ

v této části práce pochází pouze ze vzorku domácností prostřednictvím šetření SRÚ. Zde byla nejprve analyzována spotřeba domácnosti celkem jako průměrné české domácnosti, byla ověřena závislost příjmů a spotřeby domácnosti, byl zhodnocen vývoj příjmů a spotřeby ve sledovaném období a z průměrného vydání na jednotlivé oddíly dle CZ-COICOP byla sestavena struktura spotřeby průměrné české domácnosti. Po odečtení spotřeby od příjmů domácnosti byla získána míra úspor čili součet úspor a nespotebních výdajů. Součástí byly opět výpočty závislostí. S daty průměrné české domácnosti byly komparovány typy domácností dle postavení osoby včele. Obdobné struktury spotřeby byly nalezeny v domácnosti zaměstnanců a samostatně činných osob, které byly identické struktury domácnosti celkem. Rozdíly byly odhaleny ve strukturách domácnosti nezaměstnaných a důchodců, jenž obsahovaly vyšší podíly výdajů na bydlení a potraviny. Příjem, spotřeba a míra úspor domácností byly porovnány s hodnotami domácnosti celkem jako průměru. Nejlepší postavení bylo prokázáno domácnosti zaměstnanců, naopak nejhorší domácností byla domácnost nezaměstnaných.

Srovnáním spotřeby ČR se zeměmi EU byly zjištěny následující odlišnosti. Díky dostupným průměrným hodnotám celé EU mohly být země rozděleny na nadprůměrné a podprůměrné. Dle zhodnocení pomocí ukazatele průměrná spotřeba na obyvatele byly sjednoceny země ČR a Slovensko jako podprůměrné a UK a Německo jako nadprůměrné. ČR i Slovensko ale vykazovaly příznivé nadprůměrné průměrné tempo růstu spotřeby na obyvatele (ČR 2,85 %; Slovensko 5,79 %), čímž mohou svou pozici z tohoto pohledu vylepšovat. Jejich průměrná spotřeba na obyvatele (ČR 193.624,20 Kč; Slovensko 184.556,4 Kč) byla totiž o polovinu nižší než průměr EU (388.848,60 Kč). Země lze obdobně zařadit i z pohledu struktury spotřeby dle účelu (COICOP), a to dle dvou nejnákladnějších oddílů spotřeby. Na Slovensku šlo stejně tak jako v ČR o náklady na bydlení a potraviny, zatímco v UK a Německu se jednalo o náklady na bydlení a dopravu. Celkově lze struktury spotřeby všech zemí sjednotit pouze při hodnocení nejnákladnější a nejméně nákladné položky, jimiž byly již zmíněné náklady na bydlení dosahující nejvyššího podílu na spotřebě a výdaje na vzdělávání, jejichž podíl na spotřebě domácností byl ve všech komparovaných zemích nejnižší. ČR oproti porovnávaným strukturám spotřeby vynikala ve spotřebě oddílu *02 Alkoholické nápoje, tabák a narkotika* a *04 Bydlení, voda, energie, paliva*, na které vynakládala oproti zbývajícím strukturám spotřeby největší podíly. Průměrný podíl EU na výdaje za alkoholické nápoje překračovala ČR o 3,89 %, v případě nákladů na bydlení to bylo o 2,4 %. Podíly oddílu 04 byly ve všech strukturách komparace vyšší, než činil průměr EU.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] ANTONIONI, P., RASHID, M., RICHARDS, D. *Macroeconomics For Dummies*. New York: John Wiley & Sons, 2016. 408 s. ISBN 978-1-119-18442-3.
- [2] BEVERIDGE, T. *A Primer on Macroeconomics*. 1. vyd. Business Expert Press, 2013. ISBN 978-1-60649-423-3.
- [3] BRČÁK, J. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 223 s. ISBN 978-80-7380-492-3.
- [4] HENDL, J. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 4. rozš. vyd. Praha: Portál, 2012. 734 s. ISBN 978-80-262-0200-4.
- [5] HINDLS, R. a kol. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. 415 stran. ISBN 978-80-86946-43-6.
- [6] HOŘEJŠÍ, B., SOUKUPOVÁ, J., MACÁKOVÁ, L., SOUKUP, J. *Mikroekonomie*. 5. aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2010. 574 s. ISBN 978-80-7261-218-5.
- [7] HRONOVÁ, S. FISCHER, J., HINDL, R., SIXTA, J. *Národní účetnictví. Nástroj popisu globální ekonomiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 326 s. ISBN 978-80-7400-153-6.
- [8] SOUKUP, J., POŠTA, V., NESET, P., PAVELKA, T., DOBRYLOVSKÝ, J. *Makroekonomie. Moderní přístup*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. 518 s. ISBN 978-80-7261-219-2.
- [9] WAWROSZ, P. *Reálie k makroekonomii: odborné texty, mediální reflexe, praktické analýzy*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. 469 s. ISBN 978-80-7357-848-0.

Internetové zdroje

- [10] ABZ slovník cizích slov. *Pojem analýza* [online]. [cit. 25. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/analyza>>.
- [11] Česká bankovní asociace. *ČBA: RŮST ČESKÉ EKONOMIKY BRZDÍ NEDOSTATEK KVALIFIKOVANÝCH PRACOVNÍKŮ* [online]. 2016-04-28 [cit. 28. února 2017]. Dostupné na: <<https://www.czech-ba.cz/cs/cba-rust-ceske-ekonomiky-brzdi-nedostatek-kvalifikovanych-pracovniku>>.

- [12] Česká bankovní asociace. *Makroekonomická prognóza ČBA, leden 2017* [online]. 2017-01-25 [cit. 28. února 2017]. Dostupné na: <https://www.czech-ba.cz/sites/default/files/makroekonomicka_prognóza_cba_leden_2017_1.pdf>.
- [13] ČNB. *Aktuální prognóza ČNB (zveřejněná 2. 2. 2017)* [online]. [cit. 28. února 2017]. Dostupné na: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/prognóza/index.html>.
- [14] ČSÚ. *ANALÝZA: VYBRANÉ ASPEKTY VÝVOJE VÝDAJŮ A SPOTŘEBY DOMÁCNOSTÍ V ČESKU* [online]. 2012-02-14 [cit. 10. dubna 2017]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534312/c021412analyza_3.pdf/b1ffa103-e4bf-448d-b148-b3c0b448cef1?version=1.0>.
- [15] ČSÚ. Časové řady výdajů na konečnou spotřebu domácností. *H000503 Výdaje na konečnou spotřebu domácností podle účelu – domácí pojetí* [online]. [cit. 20. února 2017]. Dostupné na: <http://apl.czso.cz/pll/ročenka/ročenkavyber.spotr_dom>.
- [16] ČSÚ. Databáze národních účtů. Sektorové účty. *SS000106 Národní hospodářství celkem: účet užití disponibilního důchodu* [online]. [cit. 22. února 2017]. Dostupné na: <<http://apl.czso.cz/pll/ročenka/ročenkavyber.sek>>.
- [17] ČSÚ. *Čistý disponibilní důchod domácností (ČDDD)* [online]. Aktualizováno 2016-02-03 [cit. 27. února 2017]. Dostupné na: <<https://www.czso.cz/csu/x/cisty-disponibilni- Duchod-domacnosti-cddd>>.
- [18] ČSÚ. HDP Výdajová metoda. *HDP výdajovou metodou (běžné ceny)* [online]. Poslední aktualizace 2016-06-30 [cit. 23. února 2017]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/ročenka/ročenkavyber.makroek_vydaj>.
- [19] ČSÚ. Historická ročenka národních účtů – 1990 až 2010. *10 Sektor domácností* [online]. 2012-04-02 [cit. 14. listopadu 2016]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/24301869/501312t10.pdf/3b51d796-9a8e-4047-9b49-eef6a1883cd2?version=1.0>>.
- [20] ČSÚ. Hrubý domácí produkt – Časové řady ukazatelů čtvrtletních účtů. *Výdaje na konečnou spotřebu domácností podle trvanlivosti – národní a domácí pojetí* [online]. 2016-09-30 [cit. 11. října 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_cr>.
- [21] ČSÚ. *Klasifikace individuální spotřeby (CZ-COICOP)* [online]. [cit. 14. listopadu 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_individualni_spotreby_cz_coicop>.

- [22] ČSÚ. Příjmy a životní podmínky domácností – 2015. *Složení domácností a roční příjmy na osobu (% , Kč)* [online]. 2016-05-12 [cit. 6. dubna 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/43140249/160021161a.pdf/d17dabf2-4d42-4a7d-98df-eb818d9f4024?version=1.1>>.
- [23] ČSÚ. Příjmy a životní podmínky domácností – 2016. *Metodické vysvětlivky* [online]. 2017-04-24 [cit. 26. dubna 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/46388833/16002117mc.pdf/4e4d2cef-c06f-4d2a-9b4b-3371e09b0ff2?version=1.0>>.
- [24] ČSÚ. Statistická ročenka České republiky – 2007. 9. *PŘÍJMY, VÝDAJE A SPOTŘEBA OBYVATELSTVA* [online]. 2007-11-30 [cit. 3. března 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/1-0001-07-2007-0900>>.
- [25] ČSÚ. Statistická ročenka České republiky – 2008. 9. *PŘÍJMY, VÝDAJE A SPOTŘEBA OBYVATELSTVA* [online]. 2008-11-19 [cit. 3. března 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/2-0001-08-2008-0900>>.
- [26] ČSÚ. Statistická ročenka České republiky – 2009. 9. *PŘÍJMY, VÝDAJE A SPOTŘEBA OBYVATELSTVA* [online]. 2009-11-30 [cit. 3. března 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/1-0001-09-2009-0900>>.
- [27] ČSÚ. Statistická ročenka České republiky – 2010. 9. *PŘÍJMY, VÝDAJE A SPOTŘEBA OBYVATELSTVA* [online]. 2010-11-24 [cit. 3. března 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/2-0001-10--0900>>.
- [28] ČSÚ. Statistická ročenka České republiky – 2016. 9. *PŘÍJMY, VÝDAJE A SPOTŘEBA OBYVATELSTVA. Příjmy hospodařících domácností, míra ohrožení chudobou a náklady na bydlení* [online]. 2016-11-23 [cit. 6. dubna 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/9-prijmy-a-vydaje-domacnosti-bucxqbsnor>>.
- [29] ČSÚ. *Statistika rodinných účtů (SRÚ)* [online]. Aktualizováno 2015-07-13 [cit. 2. března 2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/vykazy/statistika_rodinnych_uctu>.
- [30] ČSÚ. Veřejná databáze. *Peněžní vydání domácností podle postavení osoby v čele domácnosti – časová řada* [online]. [cit. 2. března 2017]. Dostupné z: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry-vyhledavani&z=T&f=TABULKA&katalog=all&sp=A&vyhltext=dom%25C3%25A1cnosti%2Bpostaven%25C3%25AD%2Bosoby%2Bv%2B%25C4%258Dele&bkvt=ZG9tw>>.

6Fjbm9zdGkGcG9zdGF2ZW7DrSBvc29ieSB2IMSNZWxl&pvo=ZUR07&c=v3~8__R
P2010&str=v220>.

- [31] ČSÚ. Veřejná databáze. *Příjmy domácností podle postavení osoby v čele domácnosti* [online]. [cit. 3. března 2017]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry-vyhledavani&z=T&f=TABULKA&katalog=all&sp=A&pvo=ZUR01&bkvt=ZG9tw6Fjbm9zdGk.&vyhltext=dom%25C3%25A1cnosti&c=v3%7E8__RP2015&str=v364>.
- [32] ČSÚ. *Vývoj ekonomiky České republiky v 1. až 3. čtvrtletí 2016* [online]. 2016-12-21 [cit. 18. února 2017]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/32906844/320193-16q3a.pdf/84398d3e-0f4a-41f5-87e6-7de12e3f32ba?version=1.0>>.
- [33] ČSÚ. *9. PŘÍJMY A VÝDAJE DOMÁCNOSTÍ* [online]. [cit. 2. března 2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/48780853/320198169_cz.pdf/a28e1cf2-7ec0-4f66-857a-8885073636dd?version=1.2>.
- [34] Eurostat. *Final consumption expenditure of households by consumption purpose (COICOP 3 digit)* [online]. Poslední aktualizace 2016-10-17 [cit. 19. října 2016]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_co3_p3&lang=en>.
- [35] Microsoft office. *Výběr nejvhodnější spojnice trendu u zadaných dat* [online]. [cit. 25. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://office.microsoft.com/cs-cz/help/vyber-nejvhodnejsi-spojnice-trendu-u-zadanych-dat-HP005262321.aspx>>.
- [36] Ministerstvo financí ČR. *Makroekonomická predikce – leden 2017* [online]. 2017-01-30 [cit. 18. února 2017]. Dostupné z: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2017/makroekonomicka-predikce-leden-2017-27446>>.
- [37] Ministerstvo financí ČR. *Zpráva o vývoji finančního trhu v roce 2015* [online]. 2016-06-02 [cit. 5. března 2017]. Dostupné z: <file:///C:/Users/Danda/Downloads/Zprava_2015_Shrnuti-Zprava-o-vyvoji-financniho-trhu-v-roce-2015_v2.pdf>.
- [38] NĚMEČKOVÁ, M. 2. *SPOTŘEBA (C) „Consumption at the sole end and purpose of all production“ A. Smith.* [online]. [cit. 27. února 2017]. Dostupné z: <<http://slideplayer.cz/slide/5700241/>>.

- [39] ŠETEK, D. ekospace.cz. *Mikroekonomie 2 – 2. Poptávka* [online]. [cit. 14. února 2017].
Dostupné z: <<http://www.ekospace.cz/3-mikroekonomie-2/7-2-poptavka>>.

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha A Klasifikace CZ-COICOP
- Příloha B Příjmy a spotřeba domácností podle postavení osoby v čele
- Příloha C Struktura spotřeby domácností podle postavení osoby v čele

Příloha A

Systematická část klasifikace

(Přehled oddílů, skupin a tříd klasifikace)

01 POTRAVINY A NEALKOHOLICKÉ NÁPOJE

01.1 Potraviny

01.1.1 Pekárenské výrobky; obiloviny (NT)

01.1.2 Maso (NT)

01.1.3 Ryby (NT)

01.1.4 Mléko, sýry a vejce (NT)

01.1.5 Oleje a tuky (NT)

01.1.6 Ovoce (NT)

01.1.7 Zelenina (NT)

01.1.8 Cukr, marmeláda, med, čokoláda, cukrovinky a cukrářské výrobky (NT)

01.1.9 Potravinářské výrobky a přípravky jinde neuvedené (NT)

01.2 Nealkoholické nápoje

01.2.1 Káva, čaj a kakao (NT)

01.2.2 Minerální vody, nealkoholické nápoje, ovocné a zeleninové šťávy (NT)

02 ALKOHOLICKÉ NÁPOJE, TABÁK A NARKOTIKA

02.1 Alkoholické nápoje

02.1.1 Lihoviny (NT)

02.1.2 Vína (NT)

02.1.3 Piva (NT)

02.2 Tabák

02.2.0 Tabák (NT)

02.3 Narkotika

02.3.0 Narkotika (NT)

03 ODÍVÁNÍ A OBUV

03.1 Odívání

03.1.1 Oděvní materiály (ST)

03.1.2 Oděvy (ST)

03.1.3 Oděvní doplňky a textilní galanterie (ST)

03.1.4 Čištění, opravy a půjčování oděvů (S)

03.2 Obuv včetně oprav a půjčování

03.2.1 Obuv (ST)

03.2.2 Opravy a půjčování obuvi (S)

04 BYDLENÍ, VODA, ENERGIE, PALIVA

04.1 Nájemné z bytu

04.1.1 Nájemné placené nájemníky za první (hlavní) bydliště (S)

04.1.2 Ostatní nájemné (S)

04.2 Imputované nájemné za bydlení

04.2.1 Imputované nájemné vlastníků - nájemníků (S)

04.2.2 Ostatní imputované nájemné (S)

04.3 Běžná údržba a drobné opravy bytu

04.3.1 Výrobky pro běžnou údržbu a drobné opravy bytu (NT)

04.3.2 Služby pro běžnou údržbu a drobné opravy bytu (S)

04.4 Ostatní služby související s bydlením

04.4.1 Dodávka vody (vodné) (NT)

04.4.2 Sběr pevných odpadů (S)

04.4.3 Odvádění odpadních vod kanalizací (stočné) (S)

04.4.4 Ostatní služby související s bydlením jinde neuvedené (S)

04.5 Elektrická a tepelná energie, plyn a ostatní paliva

04.5.1 Elektrická energie (NT)

04.5.2 Plynná paliva (NT)

04.5.3 Kapalná paliva (NT)

04.5.4 Tuhá paliva (NT)

04.5.5 Tepelná energie (NT)

05 BYTOVÉ VYBAVENÍ, ZAŘÍZENÍ DOMÁCNOSTI; OPRAVY

05.1 Nábytek, bytové zařízení a výzdoba, koberce a ostatní podlahová krytina; opravy

05.1.1 Nábytek a bytové zařízení (T)

05.1.2 Koberce a ostatní podlahová krytina (T)

05.1.3 Opravy nábytku, zařízení a podlahových krytin (S)

05.2 Bytový textil

05.2.0 Bytový textil (ST)

05.3 Přístroje a spotřebiče pro domácnost včetně oprav

05.3.1 Hlavní (velké) přístroje pro domácnost elektrické a neelektrické (T)

05.3.2 Malé domácí elektrické spotřebiče (ST)

05.3.3 Opravy domácích přístrojů a spotřebičů (S)

05.4 Skleněné, keramické, stolní a kuchyňské potřeby pro domácnost

05.4.0 Skleněné, keramické, stolní a kuchyňské potřeby pro domácnost (ST)

05.5 Nářadí, nástroje a různé potřeby pro dům a zahradu

05.5.1 Nástroje a nářadí dlouhodobé spotřeby pro dům a zahradu včetně oprav (T)

05.5.2 Nástroje a nářadí krátkodobé spotřeby pro dům a zahradu včetně oprav (ST)

05.6 Zboží a služby pro běžnou údržbu domácnosti

05.6.1 Spotřební zboží pro domácnost (NT)

05.6.2 Služby domácího personálu a služby pro domácnost (S)

06 ZDRAVÍ

06.1 Léčiva a zdravotnické prostředky

- 06.1.1 Léčiva (NT)
- 06.1.2 Ostatní zdravotnické výrobky (NT)
- 06.1.3 Léčebné a protetické prostředky (T)

06.2 Ambulantní zdravotní péče

- 06.2.1 Ambulantní lékařská péče (S)
- 06.2.2 Ambulantní stomatologická péče (S)
- 06.2.3 Ambulantní zdravotní péče ostatní (S)

06.3 Ústavní zdravotní péče

- 06.3.0 Ústavní zdravotní péče (S)

07 DOPRAVA

07.1 Nákup automobilů, motocyklů a jízdních kol

- 07.1.1 Automobily (T)
- 07.1.2 Motocykly (T)
- 07.1.3 Jízdní kola (T)
- 07.1.4 Povozy tažené zvířaty (T)

07.2 Provoz osobních dopravních prostředků

- 07.2.1 Náhradní díly a příslušenství pro osobní dopravní prostředky (ST)
- 07.2.2 Pohonné hmoty, oleje a pod. přípravky pro osobní dopravní prostředky (NT)
- 07.2.3 Údržba a opravy osobních dopravních prostředků (S)
- 07.2.4 Ostatní služby týkající se prostředků osobní dopravy (S)

07.3 Dopravní služby

- 07.3.1 Kolejová osobní doprava (S)
- 07.3.2 Silniční osobní doprava (S)
- 07.3.3 Letecká osobní doprava (S)
- 07.3.4 Námořní a říční osobní doprava (S)
- 07.3.5 Kombinovaná osobní doprava (S)
- 07.3.6 Ostatní placené služby v dopravě (S)

08 POŠTY A TELEKOMUNIKACE

08.1 Poštovní služby

- 08.1.0 Poštovní služby (S)

08.2 Telefonní a telefaxové zařízení

- 08.2.0 Telefonní a telefaxové zařízení (T)

08.3 Telefonické a telefaxové služby

- 08.3.0 Telefonické a telefaxové služby (S)

09 REKREACE A KULTURA

09.1 Zařízení a vybavení audiovizuální, fotografická a pro zpracování dat včetně oprav

- 09.1.1 Zařízení pro příjem, záznam a reprodukci obrazu a zvuku (T)
- 09.1.2 Fotografická a kinematografická zařízení a optické přístroje (T)
- 09.1.3 Zařízení pro zpracování dat (T)
- 09.1.4 Nosná média pro záznam obrazu a zvuku (ST)
- 09.1.5 Opravy zařízení a vybavení audiovizuálního, fotografického a pro zpracování dat (S)

09.2 Ostatní výrobky dlouhodobé spotřeby pro rekreaci a kulturu včetně oprav

- 09.2.1 Výrobky dlouhodobé spotřeby pro rekreaci ve volné přírodě (T)
- 09.2.2 Hudební nástroje a výrobky dlouhodobé spotřeby pro rekreaci uvnitř (T)
- 09.2.3 Údržba a opravy ostatních výrobků dlouhodobé spotřeby pro rekreaci a kulturu (S)

09.3 Ostatní rekreace včetně vybavení; květiny, zahrady a domácí zvířata

- 09.3.1 Hry, hračky a sběratelské předměty (ST)
- 09.3.2 Zařízení pro sport, kempink a rekreaci ve volné přírodě včetně oprav (ST)
- 09.3.3 Květiny a zahrady (NT)
- 09.3.4 Domácí zvířata a potřeby pro jejich chov (NT)
- 09.3.5 Veterinární a ostatní služby pro domácí zvířata (S)

09.4 Rekreační a kulturní služby

- 09.4.1 Rekreační a sportovní služby (S)
- 09.4.2 Kulturní služby (S)
- 09.4.3 Herny, loterie (S)

09.5 Noviny, knihy a papírenské zboží

- 09.5.1 Knihy (ST)
- 09.5.2 Noviny a periodické časopisy (NT)
- 09.5.3 Ostatní tiskoviny (NT)
- 09.5.4 Papírenské zboží, potřeby k psaní a kreslení (NT)

09.6 Dovolená s komplexními službami

- 09.6.0 Dovolená s komplexními službami (S)

10 VZDĚLÁVÁNÍ

10.1 Preprimární a primární vzdělávání

- 10.1.0 Preprimární a primární vzdělávání (S)

10.2 Sekundární vzdělávání

- 10.2.0 Sekundární vzdělávání (S)

10.3 Postsekundární vzdělávání nižší než terciární

- 10.3.0 Postsekundární vzdělávání nižší než terciární (S)

10.4 Terciární vzdělávání

- 10.4.0 Terciární vzdělávání (S)

10.5 Vzdělávání nedefinované podle úrovně

- 10.5.0 Vzdělávání nedefinované podle úrovně (S)

11 STRAVOVÁNÍ A UBYTOVÁNÍ

11.1 Stravovací služby

11.1.1 Restaurace, kavárny a podobná zařízení (S)

11.1.2 Jidelny (S)

11.2 Ubytovací služby

11.2.0 Ubytovací služby (S)

12 OSTATNÍ ZBOŽÍ A SLUŽBY

12.1 Osobní péče

12.1.1 Kadeřnické salony a zařízení osobní péče (S)

12.1.2 Elektrické přístroje pro osobní péči (T)

12.1.3 Ostatní předměty a výrobky pro osobní péči (NT)

12.2 Prostituce

12.2.0 Prostituce (S)

12.3 Osobní potřeby a doplňky jinde neuvedené

12.3.1 Klenoty, hodiny a hodinky (T)

12.3.2 Ostatní osobní potřeby a doplňky (ST)

12.4 Sociální péče

12.4.0 Sociální péče (S)

12.5 Pojištění

12.5.1 Životní pojištění (S)

12.5.2 Pojištění související s bydlením (S)

12.5.3 Pojištění související se zdravím (S)

12.5.4 Pojištění související s dopravou (S)

12.5.5 Ostatní pojištění (S)

12.6 Finanční služby jinde neuvedené

12.6.1 Finanční zprostředkovatelské služby nepřímo měřené (FISIM) (S)

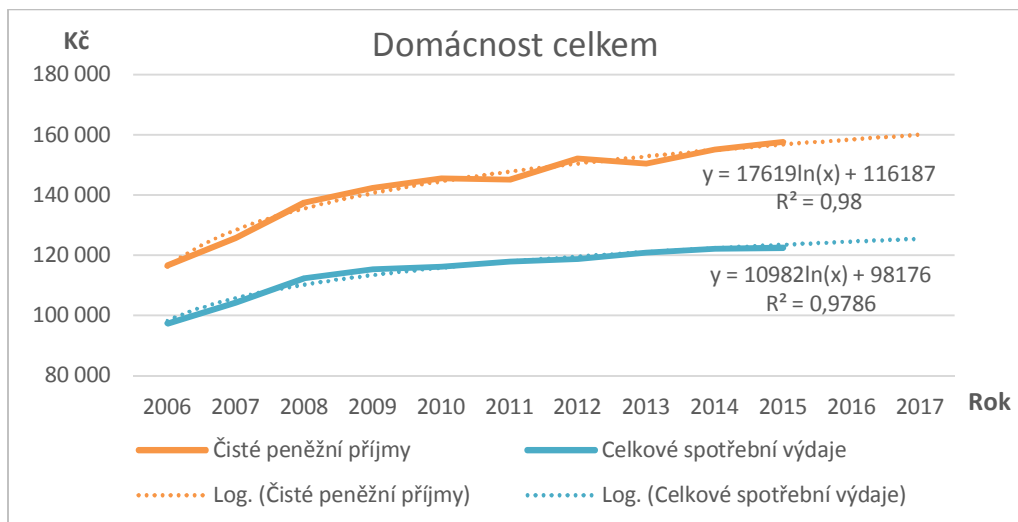
12.6.2 Finanční služby jinde neuvedené (S)

12.7 Ostatní služby jinde neuvedené

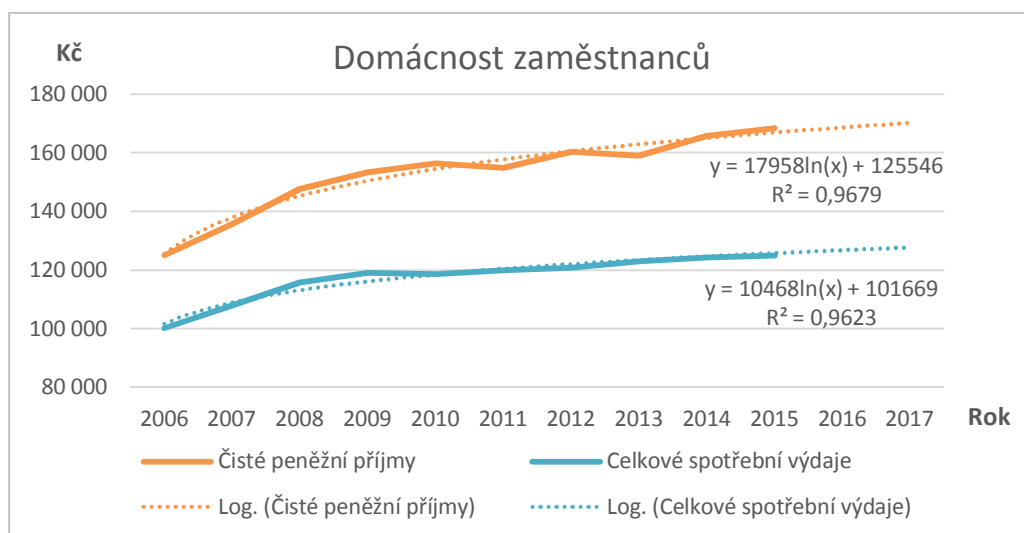
12.7.0 Ostatní služby jinde neuvedené (S)

Zdroj: [21]

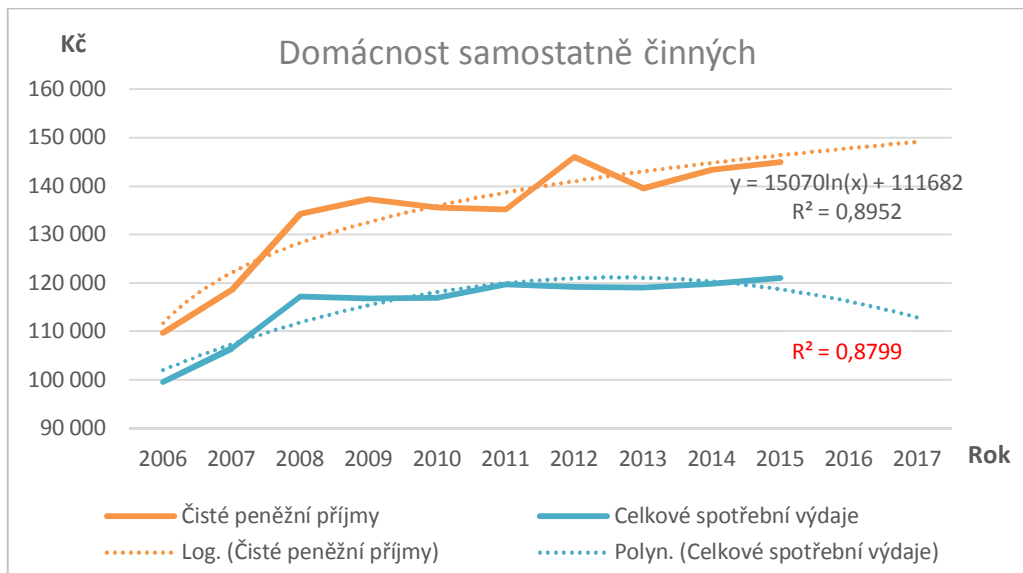
Příloha B

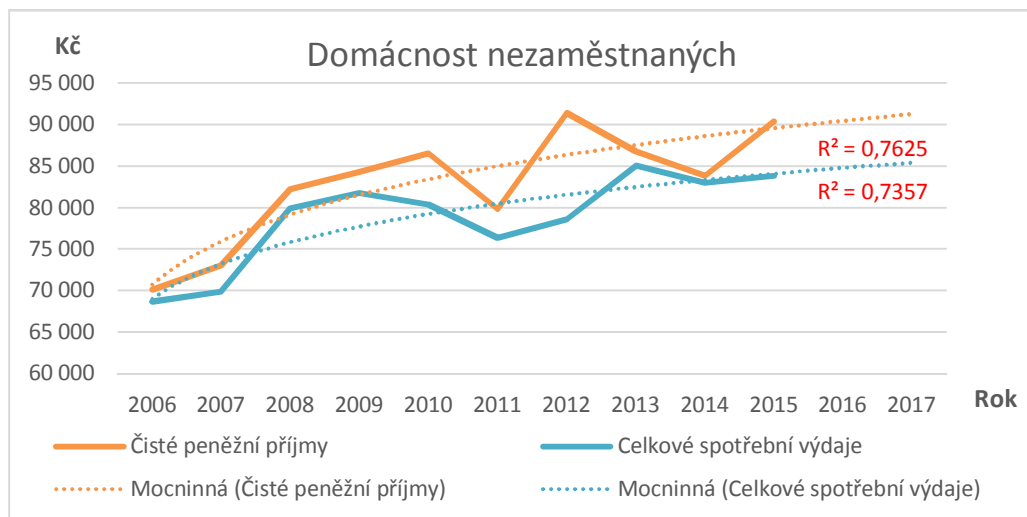
Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30], [31]

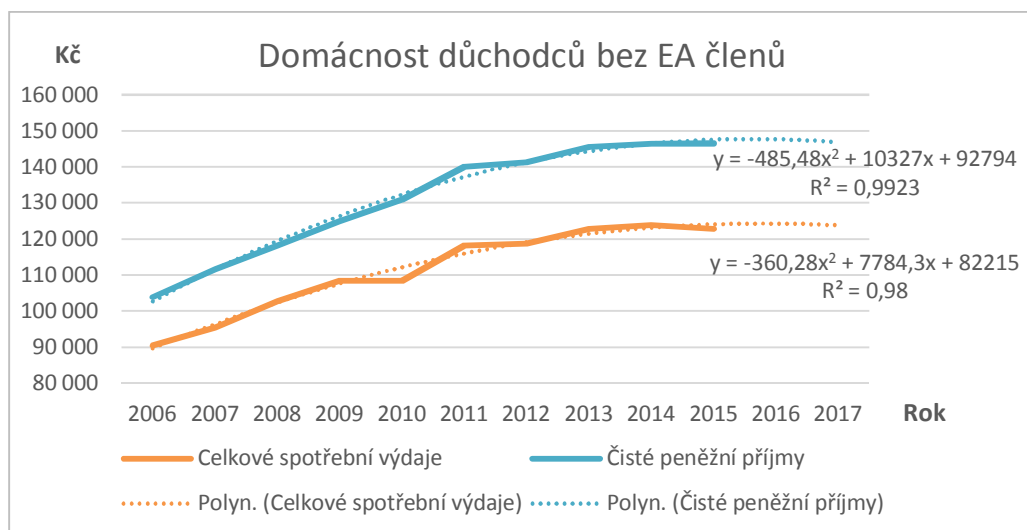
Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30], [31]

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30], [31]

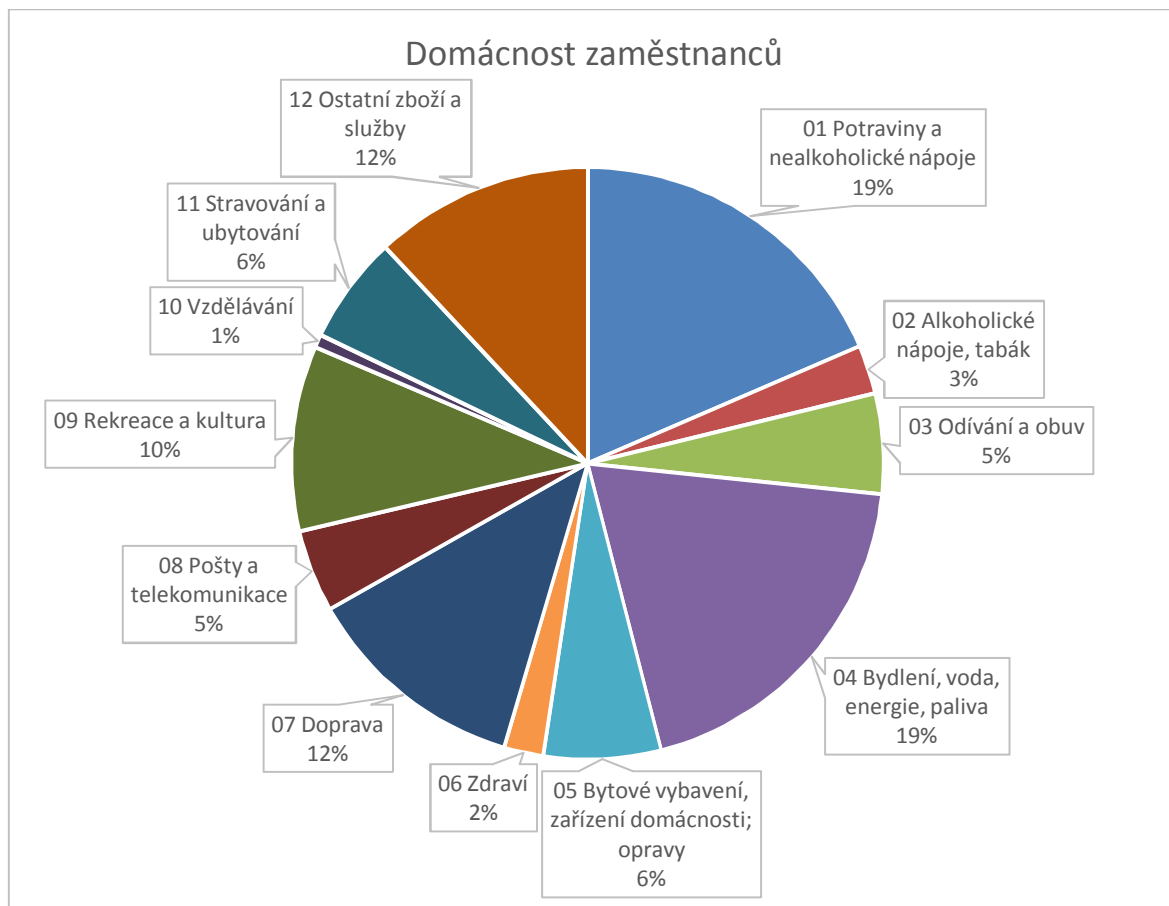

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30], [31]

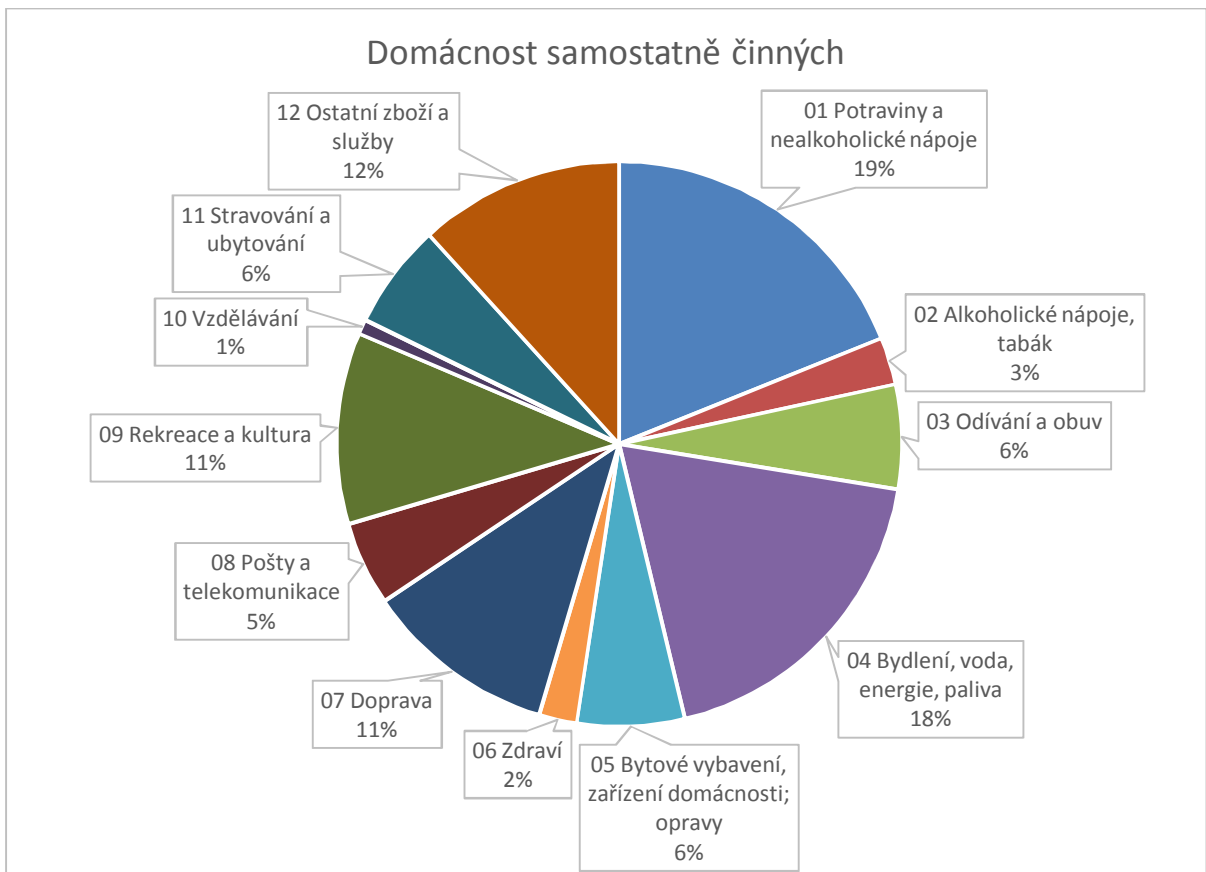

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30], [31]

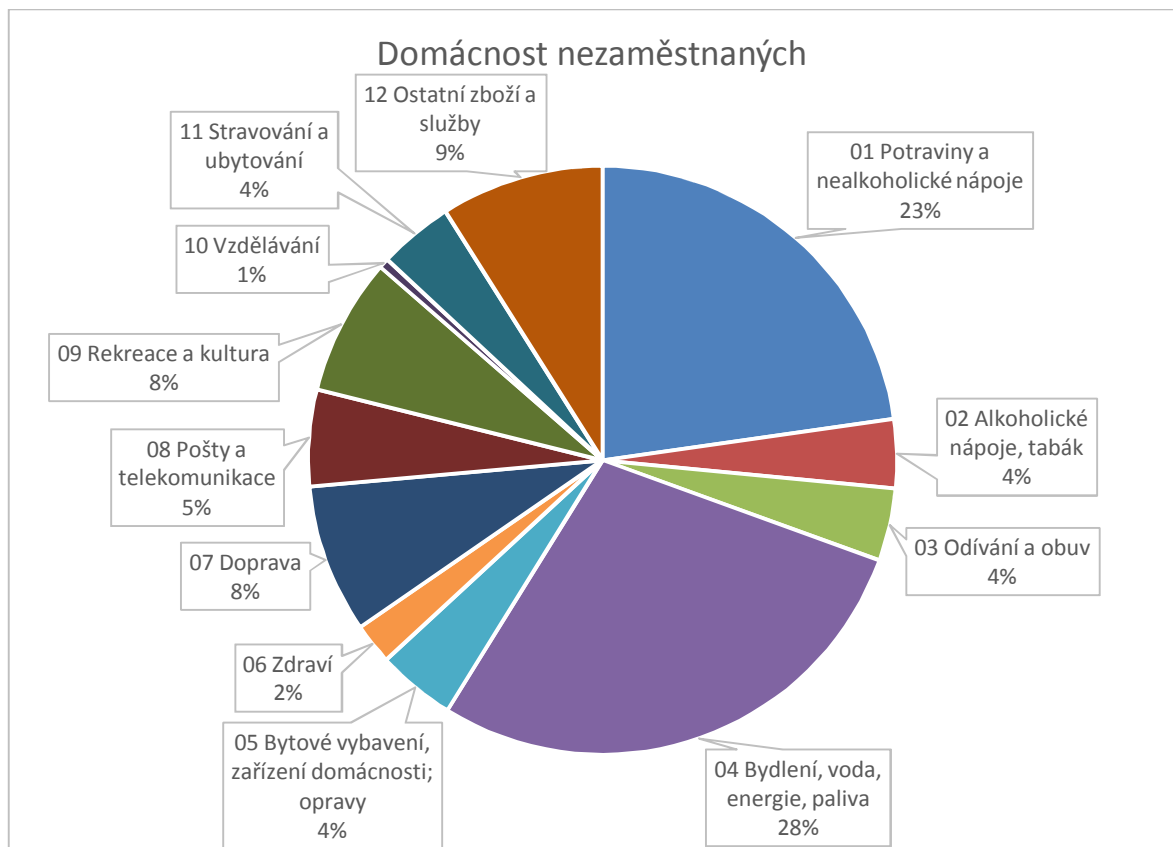
Příloha C

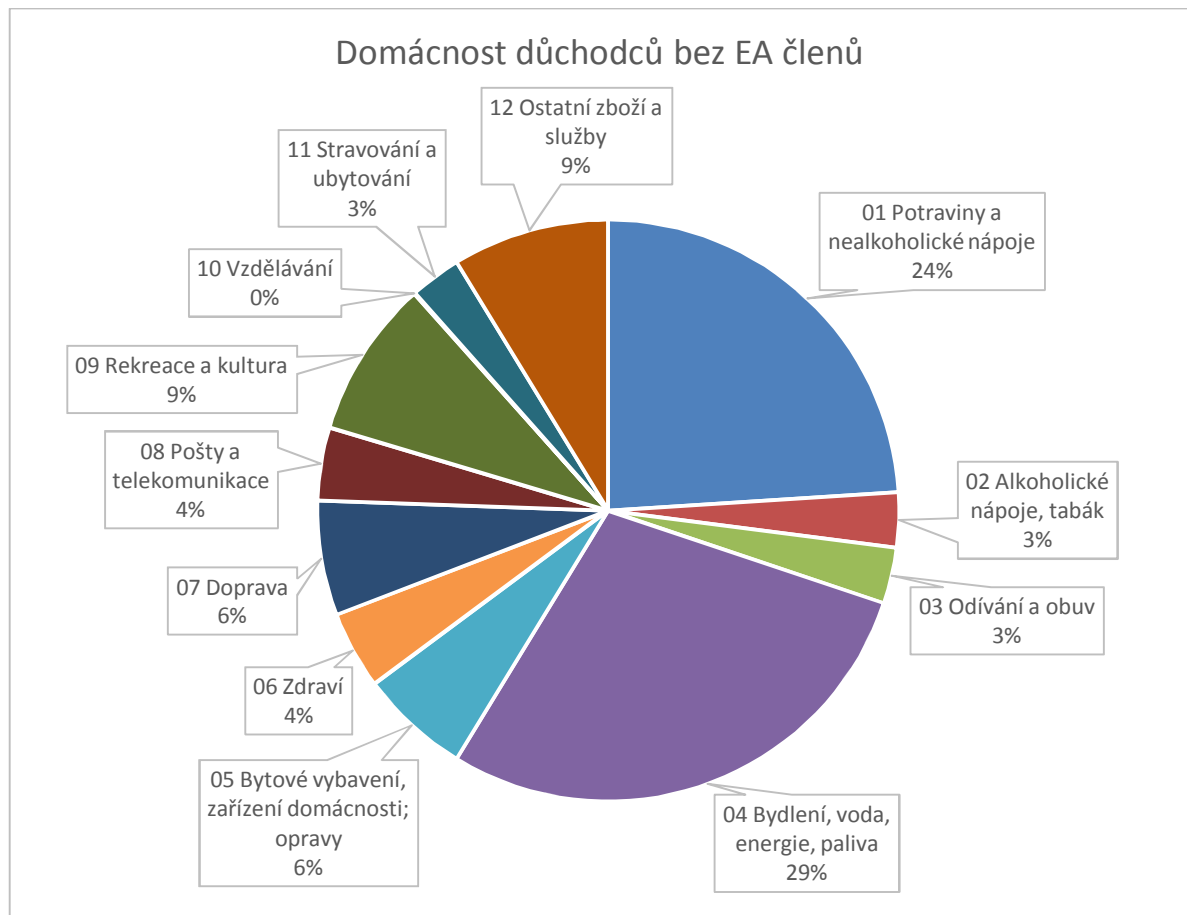
Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30]

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30]

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30]

Zdroj: Vlastní zpracování dle [24], [25], [26], [27], [30]